

Biografija gladi

**AMÉLIE
NOTHOMB**

NOVI ROMAN AUTORICE HITOVA 'STRAH I TREPET' I 'ANTIKRISTA'

Amélie Nothomb

BIOGRAFIJA GLADI

The Life of Hunger

POSTOJI jedno oceanijsko otočje zvano Vanuatu, nekoć Novi Hebridi, koje nikada nije upoznalo glad. U vodama Nove Kaledonije i otočja Fidji, Vanuatu je tijekom tisućljeća koristio svoja dva aduta koji je svaki za sebe rijetkost, a njihov spoj gotovo potpuna rijetkost: obilje i izdvojenost. A ovo drugo svojstvo doista je, kad je riječ o otočju, pomalo na razini pleonazma. Već znamo za često posjećivane otoke, ali nikada nismo vidjeli tako slabo posjećivane otoke kao što su to Novi Hebridi.

To je neobična povijesna istina: nitko nikada nije poželio otići na Vanuatu. Čak i zemljopisno siroče kao što je, primjerice, Otok Očaja, ipak ima svoje poklonike; u njegovoj osamljenosti postoji nešto privlačno. Onaj tko želi naglasiti svoju samoću ili glumiti ukletog pjesnika to će najbolje postići ako kaže: 'Dolazim s Otoka Očaja.' Onaj koji dolazi s Markiza pobudit će ekološko razmišljanje, onaj tko dolazi s Polinezije podsjetit će nas na Gauguina, itd. Povratak s Vanuata uopće ne izaziva nikakav dojam.

To je tim čudnije zato što su Novi Hebridi krasni otoci. Posjeduju onu uobičajenu oceansku privlačnost koja nadahnjuje snove: palme, pješčane plaže, kokosova stabla, šaroliko cvijeće, lagodan život, itd. Mogli bismo parodirati pisca Vialattea i reći da su to istinski otočni otoci: pa zašto onda ta otočna čarolija, koja djeluje i kod najmanje stijene što strši iz mora, uopće nema nikakva učinka kad se radi o otoku Vate i o njegovim otočnim sestrama?

Sva je prilika da Vanuatu nikoga ni najmanje ne zanima.

To pomanjkanje zanimanja uistinu me očarava.

Pred očima mi je karta Oceanije iz Larousseova staroga izdanja godine 1975. Tada još nije postojala Republika Vanuatu: Novi Hebridi bili su francusko-britanski kondominij.

Karta je jasna. Oceanija je razdijeljena tim besmislenim i čudesnim pojavama kao što su morske granice: zamršeno i oštro poput kubizma. Postoji jedan skupni dio gdje se otoci Wallis prepleću s otočjem Samoa, a izgledaju kao da pripadaju otočju Cook – to je nejasno. Tamo otkrivamo složene političke situacije, dapače žestoke krize: nekakav prijepor suprotstavlja Sjedinjene Američke Države i Ujedinjeno Kraljevstvo zbog Graničnog otočja, jednako malo poznatog i pod nevjerojatnim imenom Ekvatorijalni Sporadi. A otočna skupina Karolini, koja nekako uspijeva istodobno pripadati Australiji, Novom Zelandu i Velikoj Britaniji, zapravo je toliko nastrana da se ipak nalazi – u engleskom djelokrugu, itd.

Kažu da Oceanija predstavlja nastranost atlasa. Usred toliko neobičnosti iznenađuje nas mlitavost Vanuata. A ona je neoprostiva: biti pod zajedničkom dominacijom dviju tako tradicionalno neprijateljskih zemalja kao što su Francuska i Velika Britanija, i pritom ne uspjeti izazvati čak ni najmanji spor – to je sigurno nedostatak dobre volje. Izboriti svoju neovisnost tako da je nitko ne osporava, to pomalo izaziva sažaljenje – a da o tome još nitko i ne govori!

Otada je Vanuatu uvrijeđen. Ne znam jesu li se već prije durili i Novi Hebridi. No za Vanuatu je to sigurno. A imam i dokaze za to. Zahvaljujući životnim slučajnostima, nedavno sam primila katalog oceanijske umjetnosti, a njegov ga je autor, državljanin Vanuata, posvetio meni. (Zašto?) Taj gospodin, čije je plemensko ime tako složeno da ga ne znam ni prepisati, ljutit je na mene, ako se može vjerovati recima napisanima njegovom rukom:

Za Amelie Nothomb
Da, znam, fućka Vam se za ovo.
Potpis
11.07.2003.

Čitajući te riječi, silno sam se začudila. Zašto je ta osoba zaključila, iako me nikada nije upoznala, da će taj katalog u meni pobuditi tek nepristojnu ravnodušnost?

I tada sam kao potpuna neznalica prelistala tu slikovnicu. Već je poznato da o tome ništa ne znam i da je moje mišljenje bez ikakve važnosti. Ali to ne znači da ga nemam.

Vidjela sam čudesne amulete s Nove Gvineje, profinjeno oslikane tkanine s otočja Samoa, prelijepe lepeze s otočja Wallis, neobične drvene vaze sa Salamunskog otočja, itd. Ali čim bi neki predmet odisao dosadom, gotovo da ni natpis ne bih pogledala. To je mogao biti neki češalj (ili maska ili kakva pločica s reljefom) podrijetlom s Vanuatua, a sve je to neobično nalikovalo na češljeve (ili na maske ili na pločice s reljefom) što smo ih već vidjeli u devedeset posto gradskih muzeja sa starudijama iz cijeloga svijeta, gdje uzdišemo zato što moramo gledati uvijek jedno te isto: komade kremena, ogrlice od zuba i sve ono što je našim dalekim precima bilo toliko potrebno da su time punili svoje spilje. Izlaganje takvih stvari uvijek mi se činilo jednako besmislenim kao kad bi arheolozi u dalekoj budućnosti izlagali naše plastične vilice i papirnate tanjure.

Činilo se kao da je taj gospodin s Vanuatua unaprijed znao da me ti mali ukrasi iz njegove zemlje neće zapanjiti. I najgore je bilo to što je imao pravo. Samo što možda nije predvidio da će ipak privući moju pozornost.

Kada sam malo bolje pogledala, iznenadila me jedna pojedinost u tom katalogu. Izgleda da se u toj primitivnoj oceanijskoj umjetnosti ponavljao jedan motiv, a to je jam. Ta tropska povijuša jestivih plodova, taj kineski krumpir, a pomalo i krumpir Oceanije, zapravo je predmet istinskog kulta. Ne podsmjehujte se dok ovo čitate – i naši su prehistorijski preci također risali hranu. A i ne moramo ići tako daleko u prošlost, jer su i naše slike mrtvih priroda prepune hrane, zar ne?

A onima koji bi mi prigovorili usklikom: ‘Ma zamislite, krumpiri!’, odgovorila bih uzrečicom: ‘Čim imamo, tim klimamo.’ I jedino je sigurno u umjetničkom prikazivanju to da umjetnik (kipar, slikar, itd.) bira rijetka jela, a nikada svakidašnju hranu. Zbog toga smo mogli dokazati da su se ljudi iz Lascauxa hranili samo sobovim mesom – a da slike soba uopće ne postoje na tim veličanstvenim katedralskim stijenama. Vječna nezahvalnost ljudskoga duha koji radije slavi strnadice i jastoge nego kruh kojemu duguje život.

Ukratko, žitelji Oceanije tako su često prikazivali jam zato što je to bilo njihovo blagdansko jelo i zato što je bilo teško uzgojiti te gomolje. Kad bi krumpiri kod nas bili rijetkost, pire od krumpira bio bi pojam za snobizam.

No u tom katalogu nijedan jam, a ni bilo kakav drugi prikaz hrane nije potjecao s Vanuatua. Nema nikakve sumnje da ti ljudi nisu sanjarili o hrani. Zašto?

Zato što nisu bili gladni. Nikada nisu bili gladni.

Još jedan dokaz: među svim otocima Oceanije upravo su na Novoj Gvineji najčešće prikazivali jam, kao i drugu hranu. I ostalo umjetničko stvaralaštvo tog otoka učinilo mi se istinski bogatim, istinski živim i istinski izvornim – i to ne samo u ‘hranidbenim’ slikama

nego i u predmetima istinske vrhunske izrade. Kako onda ne bismo zaključili da su ti ljudi bili gladni i da ih je to poticalo?

Zahvaljujući životnim slučajnostima, koje su mi očito sklone, nedavno sam susrela trojicu državljana Vanuatua. Čudesna je bila njihova pojava: ta tri muškarca sličila su baobabima.

Nalikovali su im svojom veličinom, svojom bujnom kosom i, ako smijem tako reći, svojim pogledom: golemim uspavanim očima. Nema u tome nikakve poruge, jer pospanost nije nikakva mana.

Našla sam se pri jelu s te tri osobe. Svi ostali uzvanici za stolom su jeli, a to znači da su izgledali kao da imaju teka i zbog toga su postojanim ritmom gutali zalogaje.

No ona tri muškarca jedva da su taknula hranu – i to ne kao neki asketi, već kao ljudi koji su se siti upravo digli od stola. Netko je primijetio da im se možda ne sviđa jelo, no jedan od njih je odgovorio da je jako dobro.

– Pa zašto onda ne jedete?

– Zato što nismo gladni. Bilo je jasno da ne lažu.

Svi su bili zadovoljni tim odgovorom. No ja sam nastavila s ispitivanjem.

– Zašto niste gladni? - pitala sam ih. Državljeni Vanuatua mogli su se s punim pravom uvrijediti zbog toga što se moraju opravdavati. No ništa od toga. Vjerojatno je onaj koji je, čini se, bio njihov glasnogovornik smatrao prihvatljivim to moje pitanje. Stoga je polako, kao čovjek koji ima pretrpan želudac i koji nije navikao na veći napor, tada progovorio:

– Na otoku Vanuatu hrana se nalazi posvuda. Nikada je nismo morali proizvoditi. Pružimo ruke, u jednu padne kokosov orah, a u drugu grozd banana. Udemo u more da bismo se osvježili, a tamo ne možemo izbjeći nakupine ukusnih školjki, ježinaca, rakova i raznih riba istančana okusa mesa. Malo prošećemo šumom gdje ima previše ptica: moramo im učiniti uslugu i uzeti prekobrojna jaja iz njihovih gnijezda, a ponekad i zavrnuti vratom nekoj od te peradi koja čak i ne bježi. Ženke naših divljih svinja zakrivljenih kljova imaju previše mlijeka, jer su i same previše uhranjene, pa nas preklinju da ih pomuzemo i oslobodimo viška mlijeka: bez prestanka ispuštaju piskutave krikove sve dok im ne udovoljimo.

Zašutio je. I, nakon kratke tišine, dodao:

– To je užasno.

I, zaprepašten vlastitom pričom, zaključio:

– Tako je oduvijek na otoku Vanuatu.

Tri muškarca pogledaše se turobno i sudionički zbog te teške i neizrecive tajne stalnoga obilja, potom shrvani zanimemše kao da žele reći: ‘Nemate pojma kako je to.’

NEPOSTOJANJE gladi je drama kojom se još nitko nije pozabavio.

Kao kod onih siromaških bolesti koje ne zanimaju znanstvenike, ni kod negladi nema opasnosti da će pobuditi znatiželju: ona je zahvatila samo stanovništvo Vanuatua i nikoga drugoga.

Naše zapadnjačko prekomjerno hranjenje nema ništa s tim. Dovoljno je izići na ulicu i vidjeti kako ljudi umiru od gladi. A da bismo imali kruha, mi moramo i raditi. Appetit je kod nas čvrsto ukorijenjen.

Na otoku Vanuatu nema apetita. Tamo jedu zbog ljubaznosti zato da se priroda, koja je tamo jedina poglavarica, ne bi osjećala previše zapostavljenom. Upravo se ona brine o svemu: riba se stavi na suncem zagrijan kamen i – gotovo. I, naravno, to je izvrsno, sve bez ikakva truda, tako da čovjeku dođe da se potuži: ‘Pa to je varanje!’

Zašto bi ljudi smišljali deserte, kad šuma da je tako dobro i ukusno voće da su, u usporedbi s njim, sve naše slastice odvratne i proste? Zašto bismo pripremali umake, kad sok od školjaka pomiješan s kokosovim mlijekom ima takav okus da se ti naši kuhinjski umaci mogu svrstati tek među ogavne majoneze? Ne treba nam nikakvo posebno umijeće da bismo otvorili netom izvađenog morskog ježa i da bismo se, potom, počastili njegovim uzbudljivo sočnim sirovim mesom. A to je već vrhunac gastronomije. I neke će se guave slučajno ukiseliti u nekoj rupi u koju će upasti: imat ćemo s čime i opiti. Sve je to prejednostavno.

Malo sam pomnije promotrila trojicu stanovnika te smočnice zvane Vanuatu: bili su ljubazni, pristojni, uljudeni. Nisu pokazivali ni najmanji znak agresivnosti: bilo je jasno da imamo posla s istinski miroljubivim ljudima. No činilo se da su već pomalo umorni: kao da ih više ništa ne zanima. Njihov je život bio beskrajna dokolica. Bez ikakva traganja.

SUPROTNOST tom otoku Vanuatu uopće nije teško otkriti: nalazimo je svuda oko nas. Tijekom svoje povijesti svi su narodi neizbježno upoznali glad i to im je zajedničko obilježje. Neimaština stvara veze. Imamo o čemu razgovarati.

Kina je prvakinja prazna želuca. Njezina je prošlost neprekinut niz prehrambenih katastrofa s obiljem mrtvaca. Prvo pitanje koje Kinezi postavlja Kinezima uvijek je isto: ‘Jesi li jeo?’

Kinezi su morali naučiti jesti i ono nejestivo, a to nam dokazuje i njihova nedostižna istančanost u kulinarskom umijeću.

Postoji li uspješnija ili genijalnija civilizacija? Kinezi su sve izumili, sve osmislili, sve shvatili, sve se usudili. Proučavanje Kine je proučavanje sklada.

Da, ali oni su i varali. Imali su doping: gladovali su.

Nije ovdje riječ o uspostavljanju hijerarhije među narodima. Naprotiv. Samo treba pokazati kako je upravo glad njihov najjači identitet. Treba objaviti da je svaki narod matematički problem, a žarište mu je glad, i to valja posebno naglasiti onim zemljama koje nas gnjave s takozvanim jedinstvenim obilježjem svojega stanovništva.

Paradoks: Novi Hebridi nisu uspjeli potaknuti pravu pohlepu kod vanjskih osvajača upravo zato što tom otočju ništa nije nedostajalo.

To je čudno zato što je Povijest već bezbroj puta pokazala kako su najčešće kolonizirane zemlje bile upravo one najbogatije, one najplodnije, itd. Da, ali valja spomenuti da Vanuatu nije bogata zemlja: bogatstvo se stvara radom, a za Vanuatu je rad nepoznanica. Plodnost postoji pod pretpostavkom da ljudi obrađuju zemlju: ali na Novim Hebridima nitko nikada ništa nije posadio.

Grabežljivce zemalja zapravo ne privlači ona zemlja u kojoj teku med i mlijeko, već ih privlači trud koji su ljudi uložili u tu zemlju: a on je posljedica gladi.

Ljudsko biće poput drugih vrsta traga za onim što mu je slično: tamo gdje vidi djelovanje gladi, tamo on čuje svoj materinski jezik, na poznatom je terenu.

Zamišljam dolazak osvajača na Nove Hebride: ne samo da ne bi doživjeli nikakav otpor nego bi i samo ponašanje stanovnika sigurno nalikovalo nečemu poput: ‘Baš dobro da ste stigli. Pomozite nam da dovršimo ovu gozbu, jer mi sami više ne možemo.’

Ljudske navike obavile su ostalo: ono što nije zabranjeno, to ni truda nije vrijedno. Pa nećemo se valjda zanositi tim otocima gdje je zadovoljno stanovništvo nesposobno za borbu, a ništa i ne poduzima.

Jadni Novi Hebridi! Vjerojatno su užasno bijesni zato što moraju podnositi tako nepravednu osudu. A kako ih je tek moralo vrijeđati što su se tu naselili ljudi koji su se ponašali kao da zapravo i ne žele ostati!

NIJE mi svejedno, jer me zanima ova tema. Zadivljuje me to što je Vanuatu u geografskom smislu moja suprotnost. Glad, to sam ja.

Svaki fizičar nastoji objasniti svemir polazeći od jednog jedinog zakona. Čini se da je to vrlo teško. Ako pretpostavimo da sam ja svemir, meni je važna ta jedinstvena sila: glad.

Ne tvrdim da imam isključivo pravo na glad; to je najbolje raspoređeno ljudsko obilježje. Pa ipak tvrdim da sam ja prvakinja na tom području. Otkada znam za sebe, uvijek sam umirala od gladi.

Pripadam imućnoj sredini: nikada ni u čemu nisam oskudijevala. I zbog toga u toj gladi vidim osobnu crtu: to nije društveno pitanje.

Osim toga tu moju glad treba shvatiti u njezinu najširem smislu: da je to samo glad za jelom, možda to i ne bi bilo tako ozbiljno. No postoji li samo glad želuca koja nije istodobno i znak općenite gladi? Kada govorim o gladi, tada mislim na onu užasnu necjelovitost bića, na onu mučnu prazninu, na onu težnju usmjerenu ne toliko prema utopijskom ispunjenju, koliko prema jednostavnoj stvarnosti: tamo gdje ne postoji ništa, ja zazivam da postoji nešto.

Dugo sam se nadala da ću u sebi otkriti neki Vanuatu. U dvadesetj me godini onaj stih iz Katulova pera ‘prestani željeti’, kojim on uzaludno bodri samoga sebe, prepustio slutnji da to ni ja neću postići, ako jedan takav pjesnik nije u tome uspio.

Glad je želja. To je žudnja koja nadilazi samu žudnju. To nije volja, jer je volja snaga. To nije ni slabost, jer glad ne poznaje nepokretnost. Gladnica je tragač.

Ako Katul sebi nalaže prepuštanje, čini to upravo zato što se nije prepustio. Dinamika gladi ne dopušta prihvaćanje vlastitog stanja. To je nepodnošljiva želja.

Netko će mi reći da ta Katulova želja kao posljedica ljubavne praznine, kao opsjednutost zbog odsutnosti njegove voljene, nema ništa s tim. No ja naslućujem istovjetan iskaz i u svom jeziku. A ta glad, ona istinska, koja nije tek hir iznenadnih zazubica, ta glad koja razgolićuje i ispija samu bit duše, ta glad označava one ljestve koje vode do ljubavi. Veliki ljubavnici odgajani su u školi gladi.

Bića rođena sita – a ima ih mnogo – nikada neće upoznati tu stalnu tjeskobu, to živo iščekivanje, tu uzbuđenost, tu muku koja uznemiruje i danju i noću. Čovjek se izgrađuje već

od spoznaja tijekom prvih mjeseci svojega života: ako nije iskusio glad, bit će jedan od onih čudnih izabranika, ili od onih čudnih prokletnika, koji svoje postojanje neće izgraditi na uskraćenosti.

To je možda izraz koji je najbliži milosti ili nemilosti jansenista: ne zna se zašto se neki rađaju gladni, a drugi siti. To je lutrija.

Dobila sam glavni zgoditak. Ne znam treba li mi na tome zavidjeti, ali uopće ne sumnjam u to da sam na tom području izvanredna. Ako Nietzsche govori o nadčovjeku, ja sebi dopuštam da govorim o nadgladi. Nisam nadčovjek, no više od ikoga sam nadgladnica.

Oduvijek sam imala izvanredan apetit, naročito kad je u pitanju slatko. Pritom, naravno, moram priznati da sam upoznala i mnoge istaknutije prvake gladi želuca, počevši s mojim ocem. No kada je u pitanju slatko, tada mi nema ravne.

Kao što se moglo i očekivati, ta se glad širila na najgore načine: već od ranog djetinjstva patila sam zbog mučnog osjećaja da sam oduvijek na životnom minimumu. Kada je pločica čokolade već nestala iz moje ruke, kad bi se igra završila bez velikog uzbuđenja, kad bi priču ispričali na isprazan način, kad bi se zvrk prestao vrtjeti, kada u knjizi više nije bilo stranica, a meni se činilo da smo je tek otvorili, tada bi se u meni nešto pobunilo. Kako to! Baš su me prešli!

Koga su to mislili prevariti? Kao da to mogu tek tako: pločica čokolade, prelagana pobjeda u igri, priča ispričana bez pravih opasnih zgoda, besmisleno prekinuta vrtnja ili pak knjiga koja bi ti htjela prodati rog za svijeću!

Je li bilo vrijedno truda upriličiti sve te veličanstvene prigode, sve te slatkiše, igre, priče, igračke i, last but not least, knjige, a sve zato da ostanemo do te mjere nenamireni.

Naglašavam ovo 'do te mjere' zato što uopće ne branim sitost. Dobro je da duša sačuva jedan dio svoje žudnje. No postojala je granica između zasićenosti i otvorenog rujanja meni osobno.

U bajkama je to bilo najuočljivije. Neki je sjajni tvorac priča iz ništavila stvorio veličanstvene početke: tamo gdje nije postojalo ništa, on je sročio divne spletke, pripovjedačke doskočice koje su mamile duh. Bilo je tu čizama od sedam milja, preobrazbi bundeva, milo-glasnih i rječitih životinja, haljina mjesečeve boje, žaba krastača koje su se smatrale kraljevicima. I čemu sve to? Da bi se otkrilo kako je žaba krastača uistinu kraljevica i kako se treba za njega udati i roditi mu mnogo djece.

Bila je to zavjera, a njezin tajni cilj bila je frustracija. 'Oni' su nastojali (nikada nisam doznala tko su) zavarati moju glad. Bilo je to sramotno. Nažalost, nakon moje ogorčenosti, došla je postidjenost kada sam shvatila kako je sve to drugu djecu zadovoljavalo – a što je još gore, uopće nisu shvaćala u čemu je problem.

Uobičajen stid ranoga djetinjstva: umjesto da sam se ponosila svojim izrazitim zahtijevanjem, proživljavala sam to kao kažnjivu jedinstvenost, a sve to u težnji da budem slična svojim vršnjacima.

ZAHTIJEVANJE, da. Staro suprotstavljanje kvantitete i kvalitete uistinu je glupo. Nadgladnica ne samo da ima više apetita nego ima appetite koje je mnogo teže zadovoljiti. Postoji vrijednosna ljestvica gdje ono najveće stvara ono najbolje: znaju to veliki ljubavnici, a i opsjednuti umjetnici također. Obilje je najbolji saveznik vrhunske tankoćutnosti.

Znam o čemu govorim. Još od najranijeg djetinjstva bila sam gladna slatkoga i bez prestanka sam tražila svoj obrok: potraga za slatkim bila je moja potraga za gralom. Moja je majka osuđivala i suzbijala tu strast. Htjela me je zavarati dajući mi, umjesto pločice žudene čokolade, sir koji mi je bio odvratan, tvrdo kuhana jaja koja su mi se gadila ili bljutave jabuke prema kojima sam bila ravnodušna.

No time se moja glad uopće nije mogla zavarati. Kada sam dobila ono što nisam željela, bila sam još gladnija.

Zatekla sam se u nenormalnom položaju gladnice koju treba prisiljavati da jede.

Jedino je izopačena nadglad gladna svega. U prirodnom stanju, kada je ništa ne ometa, nadglad vrlo dobro zna što želi: ona želi ono najbolje, ono prekrasno, ono veličanstveno i preuzima na sebe da to sama otkrije na svim područjima zadovoljstva.

Kada sam se požalila na to da su mi zabranjeni slatkiši, majka mi je rekla: 'To će te proći.' Pogrešno. Nije me prošlo. Čim sam postala prehrambeno neovisna, počela sam se hraniti isključivo slatkišima. I još uvijek to radim. I to mi savršeno odgovara. Nikada se nisam bolje osjećala. Nikada nije prekasno za dobre stvari.

'Previše slatko' je izraz koji mi se čini jednako besmislen kao i 'previše lijepo' ili 'previše zaljubljeno'. Ne postoje previše lijepe stvari: postoje samo predodžbe u kojima je glad za ljepotom prosječna. I neka mi više nitko ne priča o ekscentričnosti i o odmjerivosti: bijedna su zapažanja onih koji ne razabiru obilje koje izbija iz same biti osjećaja za mjeru.

– Gladna sam – govorila sam majci odbijajući njezina utješno-neprobavljiva jela.

– Ne, nisi gladna. Da si gladna, pojela bi ono što ti dajem – rekla je tisuću puta.

– Gladna sam! – bunila sam se.

Biografija gladi

– To je ugodna bolest – obvezatno bi zaključila. Uvijek me zbunjivalo to odbijanje. Bolest. Ugodna. Baš svašta!

Kasnije sam naučila etimologiju riječi 'bolest' – 'maladie'. Značila je 'mal a dire', tj. 'teško za reći'. Zapravo je bolesniku bilo teško nešto reći. Stoga je njegovo bolesno tijelo govorilo umjesto njega. Začudna zamisao koja je pretpostavljala da ne bismo bili bolesni kad bismo to uspjeli izreći.

Kad bi glad bila ugodna bolest, kakvu bih pravu stvar trebala reći da bih ozdravila? Kakvu li je tajnu prikrivala? Kakvu je zagonetku trebalo riješiti, da više ne bih toliko čeznula za slatkišima?

S tri ili četiri godine još nisam mogla postavljati takva pitanja. Ipak sam nesvjesno pokušavala pronaći odgovor – i gotovo ga dobila, jer sam tada započela sebi pričati priče.

Kakva je ta priča u našoj četvrtoj godini? Usredotočena je na život i na snažne osjećaje. Zatočena princeza podvrgnuta je mučenju. Napuštena djeca prepuštena su najvećoj bijedi. Neki je junak dobio na dar let nebeskim prostorom. Progutale su me žabe i ja skakućem u njihovu trbuhu.

Kada Rimbaud, koji svoju nadarenost toliko duguje djetinjstvu, s gađenjem spominje 'užasno bljutavo' pjesništvo svojih suvremenika, tada je u svom zahtjevu nalik onom dječaku koji traži nešto snažno, nešto vrtoglavo, nešto neizdrživo, nešto mučno i neobično jer, naposljetku, 'u našoj žudnji još nedostaje vješto usklađena glazba'.

Bit tih priča koje sam si pričala bila je manje važna od njihova oblika, no nikada to nisam zapisala. Ipak bi bilo neprikladno nazvati to usmenom pričom, jer se taj šapat u mojoj glavi nikada nije pretvorio u glas. Nisu to bile ni priče u mislima, jer je zvuk u njima postajao bitan – zvuk od nula decibela samo kao titranje nijemih glasnica i ritam tek u glavi, a može se usporediti jedino sa zvukom stajališta u pustoj podzemnoj željeznici dok još ne prolazi vlak. Upravo se takvom vrstom muklog hujanja najbolje može zaprepastiti duh.

Tim pričama je strujala grozničavost. Grozničav je bio kraljević koji se strastveno upustio u spašavanje kraljevine, grozničava su bila djeca dok su od prirode otimala svoju hranu, grozničav je bio i nesređen junakov let, grozničava je bila i probava žabe dok sam boravila u njezinu truhu. Upravo me ta grozničavost u mojim duhovnim pričama dovodila gotovo do besvjesnog stanja.

Kad bih potajnim traganjem naišla na slatkiše, na marsh-mallow ili na gumene medvjediće, zavukla bih se i gorljivo žvakala te ukradene slastice, a moj bi mozak u tom užurbanom zadovoljstvu izazivao kratke spojeve, jer je tako visok bio napon mojega zanosa da se uopće nije ravnao prema normama električnog brojila, i ja sam uranjala u opojnost da bih potom izronila ponesena uzgonom njezina posljednjeg šikljaja.

DA moj otac nije oduvijek bio najzaposleniji čovjek na svijetu, mislim da bih ga češće vidjela kako uzrujano ulazi u kuhinju i kako prekapa tražeći neko jelo, za njega nužno zabranjeno, jer je jelo između obroka taj okorjeli bulimičar smatrao nedopuštenim. Rijetko sam ga mogla zateći dok se odavao svom poroku, a tad bi redovito pobjegao noseći punu šaku smrvljene hrane, kruha, kikirikija, bilo čega – tek pregršt postidene ruke.

Tata je hranidbeni mučenik. Njemu je glad bila nasilno ubrizgana izvana, da bi kasnije bila sustavno suzbijana. Dok je bio nježno, osjetljivo i slabunjavo dijete, prisiljavali su ga na jelo, i to takvom osjećajnom ucjenom da se napokon prilagodio uzroku svojih grizodušja (osobito svojoj baki s majčine strane), a svoj želudac doveo do svemirskih razmjera.

To je čovjek kojega su gadno prevarili: nametnuli su mu opsjednutost žderanjem i, kada je to potpuno usvojio, odredili su mu dijetu do kraja života. Moj jadni otac doživio je tu besmisleni sudbinu: ogorčenost je njegov križ.

Jede takvom zastrašujućom brzinom, uopće ne žvače, a izgleda tako tjeskobno kao da u tome uopće ne uživa. I uvijek se začudim kada čujem da ga ljudi nazivaju bonvivanom. Zavarava ih njegova zaobljenost: on je utjelovljena tjeskoba, nesposoban da uživa u sadašnjem trenutku.

Moja je majka ubrzo odlučila da me poistovjeti s mojim ocem. Tamo gdje je postojala sličnost, ona je vidjela jednakost. Kada su mi bile tri godine, dočekivala sam horde roditeljskih uzvanika i umorno im govorila: 'Ja sam Patrick.' Ljudi su bili zaprepasteni.

Zapravo sam već bila toliko naviknuta da moja majka pri predstavljanju svoje troje djece, za mene, najmanju, izgovara uvijek iste riječi: 'A ona, ona je Patrick.' Zato bih je preduhitrila. Bila sam odjevena u haljinu, imala sam dugu kovrčavu kosu i zvala sam se Patrick.

Ljutila me njezina zabluda. Dobro sam znala da nisam Patrick. I to ne samo zato što nisam muško. Pa ako sam i bila sličnija ocu nego majci, ipak je postojala bitna razlika između mene i njega.

Premda je tata bio konzul, on je bio rob. Ponajprije, svoj vlastiti rob: nikada nisam vidjela da netko od sebe zahtijeva toliko rada, napora, djelovanja, obveza. Potom, rob svoje prehrane: vječno gladan, s bolnim nestrpljenjem očekivao je obrok koji nije bio mršav, iako se tako doimalo, sudeći po nadzvučnoj brzini kojom ga je progutao. I, naposljetku, bio je rob svoje neshvatljive predodžbe o životu koja se, uostalom, možda svodila na nedostatak bilo kakve predodžbe, što ga ipak nije ometalo da bude njezinim robom.

Ako moja majka i nije bila očeva šefica, ipak je upravljala njegovim prehranbenim robovanjem. Upravo je ona imala prehranbenu moć. To je čest slučaj u obiteljima. No čini mi se da je kod mojih roditelja ta moć bila još naglašenija. Oboje su podržavali opsesivan odnos prema hrani – no majčin je slučaj bilo još teže uočiti.

A ja sam bila suprotnost robu zato što sam bila Božanstvo. Vladala sam svemirom, a osobito zadovoljstvom, povlasticom nad povlasticama kojom sam samoj sebi kratila dane. Mama mi je ograničavala obroke slatkoga, ali me to nije zabrinjavalo: prilike za uživanje bile su brojne, samo ih je trebalo ostvariti.

No uzrujavalo me to što me majka poistovjećuje s mojim ocem. A i on se, presretan što dobiva dvojnika, priklonio njezinu mišljenju i izjavljivao da sam ja on. Bila sam bijesna u sebi zato što im nisam mogla dokazati koliko griješe.

Rado bih im bila pokazala tko sam ja, da sam ja upravo ono što vjerujem da jesam. Bila sam val, biće, potpuna odsutnost ne-bića, rijeka u svom najjačem protoku, djelitelj života, moć koju treba zazivati.

To su mi uvjerenje potkrijepili motivi koje sam obradila u raspravi o metafizici cijevi, ali i moja nadglad. Shvatila sam da sam jedino ja time pogođena. Moj je otac bio bulimičar, moja je majka bila opsjednuta hranom, stariji brat i sestra bili su normalni poput drugih ljudi oko nas. Jedino sam ja imala to blago koje će biti uzrok neodređena stida već poslije moje šeste godine, ali koje mi je u mojoj trećoj i u mojoj četvrtoj godini izgledalo onakvo kakvo je i bilo: kao nadmoć, kao znak izabranice.

Nadglad nije omogućavala više zadovoljstva, bila je tek ovladavanje samim načelom užitka, a to je beskonačnost. Bila sam rudište toga tako veličanstvenog nedostatka da mi je sve bilo nadohvat ruke.

MAMA je mislila da mi se mora suprotstavljati, budući da sam ja bila moj otac, a mom se ocu trebalo suprotstavljati. 'Zato da ne postaneš poput oca', govorila mi je. To nije bilo logično, jer sam, po njezinu mišljenju, već bila Patrick.

Osim toga, mojega oca slatko nije posebno privlačilo. A ni prema božanskome uopće nije težio. No ni kod tako očitih dokaza moja majka nije uočavala tu moju bitnu različitost.

Kad bi Bog jeo, jeo bi slatko. Ljudske ili životinjske žrtve uvijek su mi se činile podjednako besmislene: kakva li uzaludnog prolijevanja krvi za biće koje bi bilo tako sretno s pokoljem bombona!

Trebalo bi razlučiti. Među slatkišima ima nekih više ili manje metafizičkih. Do te su me tvrdnje dovela moja dugotrajna istraživanja: čokolada je božanska hrana.

Mogla bih umnažati znanstvene dokaze i početi s teobrominom koji je samo u njoj, a i etimologija mu je očita. No učinilo bi mi se kao da pomalo vrijeđam čokoladu. Rekla bih da njezina božanstvenost prethodi apologetima.

Nije li dovoljno okusiti uistinu dobru čokoladu, i to ne samo zato da bismo povjerovali u Boga nego i zato da bismo se osjećali u Njegovoj nazočnosti? Bog nije čokolada, Bog je susret čokolade i nepca gdje joj se odaje dostojno poštovanje.

Božanstvo sam bila ja ili u stanju zadovoljstva ili u očekivanju zadovoljstva: uvijek sam to bila ja.

Ako moji roditelji i nisu svjesno prihvaćali moju božanstvenost, kadikad mi se činilo da neki tajnoviti dio njihova mozga ipak zna za to i da mi to priznaje. Imala sam poseban položaj. Kada je trebalo započeti s mojim školovanjem, nisu me dali u američku školu koju su pohađali moj brat i moja sestra; upisali su me u joćien, japanski Kindergarten na kraju ulice.

I tako sam upala u tampopogumi (grupu Maslačaka). Dobila sam odoru: mornarsko plavu suknjicu, mornarsko plavi kaputić, mornarsko plavu beretku i malu naprtnjaču. Ljeti bi tu odoru zamijenila pregača, koja je tijelo pokrivala kao šator, i uz to šiljasti slamnati šešir: kao da sam prekrivena krovovima. Bila sam kuća s više katova.

Iako je sve izgledalo vrlo ljupko, bilo je odurno. Već od prvoga dana osjećala sam bezgraničnu odbojnost prema joćienu. Tampopogumibijaše predvorje vojničkog ustroja. Dobro, bila sam za ratovanje, ali stupanje paradnim korakom na zvuk zviždaljke i pokoravanje skandiranju tih desetnica prerusenih u odgajateljice, sve mi je to bilo ispod časti, a vjerojatno i ostalima.

Bila sam jedina ne-Japanka u joćienu. Ipak ne bih zato ustvrdila da su svi ostali bili zadovoljni takvom situacijom. Uostalom, bilo bi besramno i pomisliti da pripadanje nekom narodu ujedno određuje i postojanje nekakve veze s ropstvom.

Zapravo, slutim da su i druga djeca osjećala isto što i ja: pretvarali smo se. Dokazuju to fotografije iz toga vremena: na njima se smijem kao i ostala djeca, na satu šivanja mirno šijem, a pogled mi je oboren na ručni rad po kojem marno i nespretno petljam. No jako dobro se sjećam svojih razmišljanja tamo usred tampopogumia: bila sam stalno uvrijeđena, gnjevna i istodobno prestrašena. Odgajateljice su bile takva suprotnost mojoj nježnoj dadilji Nišio-san da sam ih istinski mrzila. Njihov ljupki izgled dodatno je naglašavao izdaju.

Sjećam se jednoga prizora. Jednoj desetnici bilo je jako stalo do toga da svi savršeno složno otpjevamo neku staru pjesmicu punu oduševljenja, koja zvonko navješćuje našu radost nasmiješenih i discipliniranih Maslačaka. Odmah sam odlučila da bi pjevanje te pjesme značilo 'otići u Canossu', pokorno se poniziti, i zato sam iskoristila zborni učinak: pretvarala sam se da pjevam, baš kao što sam i inače glumila usrdnu učenicu.

Moja su usta pjevušila riječi, a da nijedna glasnica nije surađivala. Bila sam jako ponosna na to svoje ratno lukavstvo, na taj utješni neposluh.

Odgajateljici je sigurno bila sumnjiva ta moja smicalica, jer je jednoga dana rekla:

– Promijenit ćemo vježbu: svaki će učenik otpjevati po dva stiha te himne Maslačaka, a zatim će nastaviti njegov susjed, i tako redom, sve do kraja.

Taj put uzbuna nije odmah zazvonila u mojoj glavi. Odlučila sam da ću iznimno prekršiti svoje pravilo i da ću ovaj put zaista pjevati. Malo-pomalo shvatila sam da uopće ne znam riječi: moj mozak do te je mjere odbijao himnu Maslačaka da nije zapamtio nijednu riječ. Dok sam se pretvarala, moje usne nisu oponašale ono što bi morale pretvarati u glas. Micalice su se posve bez veze u nekoj anarhičnoj nijemosti.

U međuvremenu pjesma je neumoljivo nailazila, kao u domino-efektu. Jedino što bi me moglo spasiti, osim potresa, bio bi upad nekog drugog zabušanta, i to prije no što dođe red na mene. Više nisam disala.

No nije bilo drugog malog prepređenjaka i tako je stigao sudbonosni trenutak: otvarala sam usta, ali iz njih ništa nije izišlo. Himna Maslačaka, koja je dotada radosno i bez zastoja letjela od usta do usta, pala je u mukli ponor s mojim imenom. Svi su pogledi bili uprti u mene, a ponajprije odgajateljičin. Bila je lažno ljubazna i pretvarala se kao da misli da je to tek rupica u mom sjećanju i da će me vratiti u krug šapnuvši mi prvu riječ stiha što sam ga morala otpjevati.

Uzalud. Bila sam oduzeta. Ni onu riječ nisam mogla ponoviti. Bilo mi je previše mučno, povraćalo mi se. Navaljivala je, no bez ikakva uspjeha. Udijelila mi je još jednu riječ, opet uzalud. Upitala me boli li me grlo, nisam joj odgovorila.

Najgore je bilo kad me je zapitala razumijem li to što mi ona govori. Time je natuknula da ne bi bilo nikakvih problema da sam Japanka - da govorim njezin jezik, pjevala bih kao i ostali.

No ja sam govorila japanski. U tom trenutku jednostavno to nisam mogla i dokazati: bila sam izgubila glas. I još k tome, to nikako nisam mogla izreći. A u očima Maslačaka pročitala sam onu strahotu: 'Kako to da sve dosada nismo primijetili da ona nije Japanka!'

Sve se završilo groznim odgajateljičinim praštanjem toj maloj strankinji koja, naravno, nije imala one sposobnosti koje su imali dobri domaći Maslačci. Vjerojatno je taj belgijski Maslačak bio pod-Maslačak. I već je sljedeće dijete otpjevalo ono što ja nisam mogla otpjevati.

KOD kuće se nisam usudila izreći kakvu je mržnju u meni izazivao joćien. Možda bi me bili upisali u američku školu i tako bih izgubila najočitiji znak svoje jedinstvenosti. A osim toga, primijetila sam i da ništa ne razumijem kad su moj brat i moja sestra razgovarali engleski. Bilo je to za mene sablažnjivo intelektualno otkriće: nerazumljiv jezik.

Znači da je postojao takav jezik koji mi je bio nedostupan. Umjesto da pomislim kako bih lako mogla osvojiti to novo područje riječi, ja sam to osudila kao zločin vrijeđanja božanstva: kojim pravom su mi se te riječi tako opirale? Nikada se ne bih tako ponizila da zatražim ključ za njih. Upravo one se moraju uzdići do mene da bi zadobile izvanrednu čast i tako mogle prijeći zidine moje glave i granicu mojih zuba.

Jer ja sam govorila samo jedan jezik: franpanski. Oni koji su u njemu zbog svoje površnosti vidjeli dva različita jezika zastajali bi na pojedinostima kao što su riječi i sintaksa. Zbog tih sitnica bile su im prikrivene ne samo objektivne zajedničke točke kao latinština sroka ili gramatička jasnoća nego i ona metafizička srodnost koja ih je tako uzvišeno ujedinjavala: naslada.

Kako ne bih bila gladna franpanskoga? Te riječi uredno odvojenih slogova i čiste zvučnosti bile su suši, slastice u prženom šećeru, rebra čokolade gdje se kockica svake riječi lako razdvajala, bili su to kolačići uz obred čaja koji su u raznolikim omotima pružali radost razmatanja i upoznavanja različitosti okusa.

Nisam bila gladna engleskoga, toga previše varenoga jezika, pištavoga pirea, prežvakane žvakaće gume što ide od usta do usta. Angloamerički jezik nije poznao pojmove: sirovo,

naglo pečeno, prženo, pirjano na pari: poznavao je samo kuhano. Izgovor mu je bio nejasan kao za vrijeme onih obroka gdje izgledniji ljudi samo gutaju bez ijedne izgovorene riječi. Nekulturan obrok.

Moj brat i moja sestra obožavali su američku školu, a i ja sam mogla povjerovati da bih i ja tamo bila slobodna i mirna. Ipak sam radije nastavila sa svojom vojnom obukom na tom ukusnom jeziku nego da se pridružim igri na onome raskuhanome.

Ubrzo sam pronašla rješenje: bilo je dovoljno pobjeći iz joćiena.

Postupak je bio jednostavan: čekala sam jutarnji odmor u deset sati, zatim se pretvarala da hitno moram van, zaključavala se u zahod, otvarala prozor koristeći se zahodskom školjkom kao stolčićem za penjanje. Najčarobniji trenutak bio bi moj skok uprazno. Osjećajući se viteški zbog takva junaštva, trčala sam najvećom brzinom sve do pomoćnog izlaza.

Čim bih se našla na ulici, javljala se opijenost. Svijet se nije razlikovao od onoga koji sam vidala u svakodnevnoj šetnji: bilo je to tek japansko planinsko mjesto, početkom sedamdesetih. Ali zbog mojega bijega, to više nije bila moja četvrt, već moje osvojeno područje. Opojnost moje pobune odjekivala je tim krajem.

Tako sam otkrila slobodu u njezinu doslovnom smislu. Više nisam bila vezana s onim galijotima iz vrtića, više nisam bila ni u nježnom okrilju svoje dadilje: osjećala sam se ludo pri pomisli da mogu raditi bilo što, leći nasred ceste, baciti se u kanal, hodati po crijepu visokih zidova iza kojih su se skrivale kuće, uzverati se do malog zelenog jezera – sve to što samo po sebi nije bilo ništa posebno, no sada me gotovo gušilo u toj mojoj slobodi.

Najčešće ne bih ništa radila. Sjela bih uz rub uličice i promatrala preobrazbu svijeta kojemu je moja neustrašivost pridavala legendarni izgled davne mitske prošlosti. Mala željeznička stanica Sukugava postala je tako divna kao bijeli dvorac Himeđi, željeznička pruga, kao najčešće obilježje Japana, propuštala je zmaja iz predgrađa, kanal je postajao divlja rijeka ispred koje bi zastali uplašeni konjanici, planine su se tako strmo uzdizale da su postajale neosvojive, krajolik je postajao sve grublji i sve ljepši.

Obuzela me vrtoglavica od svega toga blještavila, a noge su me nosile kući da bih u miru provarila svoju epopeju.

– Već si stigla? – čudila se Nišio-san.

– Da, danas je završilo ranije.

‘To’ je počelo završavati ranije nekako sumnjivo ustaljeno. Nišio-san me previše poštovala i nije dalje istraživala. Nažalost, jednoga dana navratila je jedna desetnica da bi upozorila na moje nestajanje.

Bilo je to uvredljivo. Pravila sam se naivnom.

– Mislila sam da završava u deset.

– Više nemoj tako misliti.

Trebalo je i nadalje hrabro ostajati četiri sata dnevno s Maslačima.

NA SREĆU, ostajalo mi je poslijepodne. Bila sam gladna tog besposličnja. Koliko god sam mrzila to što me je preuzeo joćien i njegovi zvižduci, toliko sam voljela biti prepuštena

sama sebi. Stupanje u redu iza odgajateljčine zastave sigurno je bilo okrutno; igranje u vrtu s mojim lukom i strijelom pripadalo je mojoj naravi.

Bilo je toliko drugih divnih zbivanja: pražnjenje perilice rublja u društvu s Nišio-san i brižno vješanje posteljine dok bih ja slineći grickala čiste plahte da bih što duže u ustima zadržala taj ugodni okus oprana rublja.

Vidjeli su koliko u tome uživam pa sam za četvrti rođendan dobila na dar majušnu perilicu na baterije. Trebalo ju je napuniti vodom, dodati žličicu praška i svoj rupčić, zatim zatvoriti stroj, pritisnuti dugme i potom promatrati okretaje. Na kraju je trebalo otvoriti perilicu i isprazniti je.

A kasnije, umjesto da glupo objesim rupčić da se suši, ja sam ga zadržala u ustima i žvakala. Ispjunula bih ga tek onda kad bi se izgubio okus sapuna. I potom ga je trebalo ponovno oprati zbog sline.

Bila sam gladna Nišio-san, moje sestre i moje majke: trebalo mi je da me uzmu u naručje i da me snažno zagrlje; bila sam gladna njihovih pogleda usmjerenih na mene.

Bila sam gladna očeva pogleda, ali ne i njegovih ruku. Moja je veza s njim bila intelektualna.

Nisam bila gladna brata, baš kao što nisam bila gladna ni ostale djece. Nisam imala ništa protiv njih; samo što oni nisu pobuđivali baš nikakav apetit u meni.

Moja je glad za ljudskim bićima bila sretna: tri boginje mojega panteona nisu mi uskraćivale svoju ljubav, moj mi otac nije uskraćivao svoj pogled, a ostatak čovječanstva nije mi pretjerano smetao.

Uvijek sam preklinjanjem i umiljavanjem od Nišio-san mogla dobiti bombone, male čokoladne kišobrane, a ponekad, za divno čudo, čak i umešu: vrhunac slatkoće nalazio se u tom alkoholu, bio je to dokaz njegove božanstvenosti, sama srž slatkoće.

Taj alkohol od šljiva bio je sirup koji udara u glavu: nije postojalo ništa bolje na svijetu.

Nišio-san nije mi baš često, a ni rado, davala umešu.

– To nije za djecu.

– Zašto?

– To opija. To je za odrasle.

Neobično razmišljanje. Poznavala sam opijenost i obožavala je. Zašto to čuvati za odrasle?

Zabrane nikada nisu bile baš ozbiljne: moglo ih se izigrati. Počela sam uživati u svojoj strasti prema alkoholu isto onako potajno kao u strasti za slatkim.

Mojim je roditeljima mondenost bila zanimanje. Kuća je bila poprište bezbrojnih prijema. Moja nazočnost tu baš nije bila poželjna. No mogla sam se pojaviti ako mi se to baš prohtjelo. Rekla bih: ‘To sam ja, Patrick.’ Gosti bi se oduševili i zatim bi me ostavili na miru. Nakon tih formalnosti, odlazila bih do bara.

Nitko nije ni primijetio dok sam hvatala napola pune čaše šampanjca koje su se nalazile posvuda. Zlatno vino s mjehurićima odmah je postalo moj najbolji prijatelj: ti iskričavi gutljaji, taj okus od kojega plešu papile, to tako brzo i tako lepršavo opijanje, sve je to bilo savršeno. Život je bio dobro zamišljen: uzvanici su odlazili, šampanjac je ostajao. Praznila sam čaše u svoje grlo.

Čarobno opijena, odlazila bih u vrt i tamo se vrtjela. Nebo se okretalo brže od mene. Svemirska rotacija bila je tako vidljiva i tako jasna da sam vrištala od zanese-nosti.

U joćieniu sam ponekad bila mamurna od pića. Belgijski Maslačak koračao je u nekom neobičnom ritmu i ne baš ravno kao drugi. Odgovorni su me uputili na neko testiranje i utvrđeno je da patim od aritmije, a to mi je priječilo pristup nekim prekrasnim zanimanjima. Nitko nije ni posumnjao da je alkohol bio uzrok mojem nedostatku.

Ni na koji način ne želim hvaliti dječji alkoholizam, ali moram naglasiti da mi nikada nije predstavljao nikakve poteškoće. Moje se djetinjstvo vrlo lako prilagođavalo mojim strastima. Uopće nisam bila krhka, moje se nejakom tijelo čeličilo na nadgladi.

BILA sam izrazito loše građena. Dokazuju to fotografije s plaže: prevelika glava nasadena na slabašna ramena, preduge ruke, preveliko tijelo, slabunjave, tanašne i krive noge, kokošja prsa, nadut i izbočen trbuh zbog teške skolioze, zapravo potpun nesklad – izgledala sam kao dijete s poteškoćama u razvoju.

No to mi uopće nije smetalo. Nišio-san mi je govorila da sam jako lijepa, a ja više i nisam tražila.

Kod kuće sam se kljukala ljudskom ljepotom promatrajući majku i sestru. Mama je bila poznata ljepotica, idol s mnoštvom poklonika. Blejala sam u nju kao u neki kip, ali sam se još više napajala Julietteinom ljupkošću koja mi je bila i dostupnija. Dvije i pol godine starija od mene, s prekrasnom glavicom na nježnom tijelu, profinjena, s kosom kao u vile, ganutljivo svježeg i izražajnog lika – upravo savršeno joj je pristajalo ime fatalne djevojčice: Julije.

Pri tom mom upijanju, ljepota je ostajala nepromijenjena: mogla sam satima gledati majku, mogla sam očima proždirati sestru, a da joj kasnije ne uzmanjka ni najmanji njezin dio. Isto tako je bilo i s uživanjem u planinama i šumama, u nebu i zemlji.

NADGLAD je podrazumijevala i nadžed. Ubrzo sam otkrila da imam još jednu sjajnu osobinu: potomaniju.

Obožavanje alkohola nije me spriječilo da se istodobno klanjam i vodi koja mi je osjećajno bila tako bliska. Voda se obraćala nekoj drugoj vrsti žeđi, a ne žeđi za alkoholom; ako mi je on govorio o mojoj potrebi da se opečem, da ratujem, da plešem, o potrebi za snažnim osjećajima, voda mi je, naprotiv, žuborila ludim obećanjima usmjerenima prema iskonskoj pustinji u mojem grlu. Kad bih se tek malo spustila u svoju nutrinu, naišla bih na područja nevjerovatne suhoće, na padine koje već milenijima očekuju poplavu Nila. Otkriće toga najnižega vodostaja zauvijek mi je pobudilo moju žeđ za vodom.

Mistički tekstovi obiluju neugasivom žeđi: to je ubitačno, jer je to metafora. U biti, veliki je mistik iz svojih ruku popio nekoliko gutljaja izvorske vode ili Božjih riječi – i to je sve.

Otkrila sam žeđ koja uopće nije bila metaforička: kad sam imala napadaj potomanije, mogla sam piti dovijeka. Na vrelu hramova, tamo gdje je voda koja se neprestance obnavlja bila najbolja, bez prestanka sam grabila drvenom zaimačom i ispijala to čudo koje se tisuću puta obnovilo na izvoru. Jedino ograničenje bila je moja zapremnina, a ona je bila neizmjerne: ne može se ni zamisliti što sve sadrže ti mali spremnici.

Ono što mi je voda govorila bilo je prekrasno: ‘Ako želiš, možeš sve popiti. Nijedan gutljaj neće ti biti uskraćen. I budući da me toliko voliš, udijelit ću ti milost – da me neprestance želiš. Posve suprotno od onih jadnih ljudi koji prestanu žeđati čim se napiju, ti ćeš me sve više željeti što ćeš više piti, a zbog utažene žeđi i tvoje će zadovoljstvo biti sve veće. Čarobna je sudbina htjela da budem tvoja vrhunska blagodat, točnije, ona u kojoj ćeš bezgranično uživati. Ne plaši se, nitko ti neće doći i reći da prestaneš, možeš nastaviti, jer sam ja tvoja povlastica, jer je zapisano da ću ti biti dodijeljena bez ograničenja, i to samo tebi koja u sebi kriješ dovoljno žeđi da bi mene obradovala.’

Voda je imala okus kamena s vrela: to je bilo tako dobro da bih rado kliknula da mi usta nisu bila vječno puna. Od njezina ledena ugriza podrhtavalo mi je grlo, a na oči navirale suze.

Nevolja je bila u tome da su tu često prolazili hodočasnici kojima sam morala posuđivati tu jedinu drvenu zaimaču. A činilo mi se to nepodnošljivim ne samo zato što su me uznemirivali nego zato što su me uznemirivali zbog tako male količine. Svatko bi vodu zagrabio do vrha goleme žlice, otpio jedan gutljaj, a ostatak prolio. Baš je vrijedilo truda. A najgore bi bilo kad bi neki od njih ispljunuli ostatak vode. Kakve li uvrede.

Za njih je dolazak na vrelo bio tek obred čišćenja da bi potom otišli na molitvu u šinto hram. Za mene je pak vrelo bilo hram, ispijanje vode molitva, izravan pristup svetomu. Zašto se zadovoljiti tek jednim gutljajem svetoga kada se sve to može popiti? Od svih tih ljepota, upravo je voda bila najčudesnija. Jedino nju nismo samo upijali očima, a ipak se nije smanjivala. Ispijala sam je na litre i uvijek je isto toliko ostajalo.

Voda je gasila žeđ, a da se sama nije gasila i da nije ugasila moju žeđ. Poučila me o istinskome beskonačnome, a da to nije ni misao, ni pojam, već iskustvo.

Nišio-san molila se bez prave vjere. Zamolila sam je da mi objasni šinto religiju. Malo je oklijevala, a zatim, kao da je odlučila da se neće zamarati dugim raspravama, kratko mi je odgovorila:

– U načelu je Bog sve ono što je lijepo.

Izvršno. Čudilo me što Nišio-san ne pokazuje više oduševljenja. Kasnije sam saznala da je prema tom načelu kao vrhunska ljepota bio izabran Car, za kojega bi se prije moglo reći da je ružan, i lakše sam shvatila nedostatak vjerskog žara kod moje dadilje. No tada to još nisam znala i odmah sam utjelovila to načelo, baš kao što sam utjelovila svetost vode.

Prolazno utjelovljenje: kad bih se vratila kući, zasjele bih na zahod i postajala vrelo.

MOJ otac i moja majka bili su odgojeni u katoličkoj vjeri koju su izgubili u trenutku mojega rođenja. Bilo bi upravo strahovito čudesno kad bi se u tome mogla vidjeti uzročno-posljedična veza, ali, nažalost, čini se da moje pojavljivanje na ovom svijetu nije odigralo nikakvu ulogu u tom tajanstvenom gubitku: sudbonosno je bilo njihovo otkriće Japana.

Mojim su roditeljima u njihovoj mladosti objasnili da je kršćanstvo – a poglavito katoličanstvo – jedina dobra i prava religija. Nakljukali su ih tom dogmom. Potom su stigli u Kansai i zatekli neku drugu uzvišenu civilizaciju, a da tu kršćanstvo ipak nije imalo nikakvu ulogu: procijenili su da su im lagali o religiji i potpuno su odbacili kršćanstvo, budući da su se istodobno oslobodili i najmanjeg traga mistike.

No ipak su izvrsno poznavali Bibliju koja se u njihovu govoru neprestance pojavljivala: sad onaj čudesni ribolov, onda Potifarova žena, pa ulje one udovice i umnažanje kruha u svakoj prigodi.

Taj me fantomski, sveprisutni zapis mogao samo oduševiti, a po logici stvari, tomu se još pridružio i strah da će me zateći dok ga čitam: 'Pa ti čitaš Evandjelje, a imaš Tintina!' Toga sam Tintina čitala sa zadovoljstvom, a Bibliju s izrazito ugodnim osjećajem strave.

Voljela sam tu stravu koja me podsjećala na onu što sam je našla u sebi dok sam slijedila poznat put koji me vodio prema nepoznatome, tamo gdje je odjekivao snažan glas iz tmine koji mi je govorio mukle rečenice: 'Sjeti se da ja živim, da ja živim u tebi.' Od toga sam drhtala širom otvorenih očiju i jedino sam bila sigurna da mi nije neznana ta tmina koja govori; ako je to bio Bog, onda je to Bog koji prebiva u meni, a ako to nije bio Bog, onda je to ono što nije Bog, a to sam stvorila ja, što me pak izjednačuje s Bogom i, na kraju, ta mi apologetika i nije bila bitna; Bog je bio u onom vječno žednom, u onom žustrom, tisuću puta ispunjenom iščekivanju, uslišanome sve do nepresušna zanosa, a ipak nikada utaženome, u čudu vrhunske žudnje vrhunskoga užitka.

Vjerovala sam u Boga ne isključujući se – i ne govoreći o njemu, jer sam ubrzo shvatila da se u kući na to pitanje nije dobro gledalo. Bila je to tajna vjera koju sam proživljavala u tišini, bila je to neka vrsta starokršćanske vjere križane sa šintoizmom.

VEĆ otpreve – život neće biti uspješan. Znala sam da ću napustiti Japan, što će već samo po sebi biti znatan neuspjeh. S četiri godine već sam bila izišla iz posvećene dobi, više nisam bila božanstvo, iako me Nišio-san i nadalje uvjeravala u to. Iako sam duboko u sebi živo sačuvala osjećaj svoje božanstvenosti, svakoga sam dana u joćienju, a i drugdje, zapažala dokaze da sam se u očima drugih pridružila uobičajenoj vrsti. Već je samo protjecanje vremena odmah u početku jasno najavilo propast.

Nisam imala prijatelja među Maslačima, a nisam ih ni tražila. Još od onog događaja s domino-pjesmom, cijeli me tampopogumi gledao poprijeko. No baš mi se fućkalo zbog toga.

Bježanje, nažalost, više nije dolazilo u obzir i ja sam s ostalima izdržavala odmor. Ako je neka ljuljačka bila slobodna, trčala sam do nje da bih se na njoj izdvojila i više se nisam micala, budući da je to bio vrlo priželjkivan strateški položaj.

Jednoga dana, dok sam bila zavaljena u ljuljački, opazila sam da me je neprijatelj opkolio sa svih strana. Nisu to bili samo mališani iz tampopogumia, okružila su me djeca iz cijele škole - sve što se u dobi između tri i šest godina okupilo na području Sukugave sada me hladno promatralo. A i ljuljačka se, baš kao pravi sukriovac, toga trenu zaustavila.

Dočepala me se dječja gomila. Otpor ne bi ničemu poslužio; prepustila sam im se poput umorne rock-zvijezde. Spustili su me na zemlju i tada su me razodjenule nepoznate ruke. Vladala je smrtna tišina. I potom su me, onako posve голу, pozorno promatrali. Nisu izgovorili ni riječi.

Dojurila je jedna desetnica kričeći na sav glas i, kad je vidjela u kakvu sam stanju, počela je vikati na klince.

– Zašto ste to učinili? – pitala ih je tresući se od bijesa.

– Htjeli smo vidjeti je li posvuda bijela - rekao je neki prigodni glasnogovornik.

Bijesna je odgajateljica urlala na njih, rekla im je da je to jako loše, da su osramotili svoju zemlju, itd. Zatim se približila mojoj ispruženoj golotinji, kleknula i naredila djeci da mi vrata odjeću. Bez ijedne riječi, netko mi je donio čarapu, netko suknjicu, i tako redom, svi pomalo žalosni što mi moraju vratiti svoj ratni plijen, ali poslušni i ozbiljni. Odrasla mi je osoba navlačila svaki komad onako kako je redom stizao: i tako sam redom bila gola s jednom čarapom, zatim gola s čarapom i suknjicom, itd. Sve dok nije ponovno uspostavljen početni sklad.

Dječici je još jednom bilo naređeno da se ispričaju: zajedno su jednoličnim glasom izgovorili 'gomen nasai'. Bio je to prijeki sud nasuprot mojoj ozbiljnoj ravnodušnosti. Potom su se nekamo rastrčali.

– Jesi li dobro? – pitala me desetnica.

– Da – odgovorila sam ponosno.

– Hoćeš li poći kući?

Pristala sam misleći kako je to uvijek prihvatljivo. Telefonirali su mojoj majci i ona je došla po mene.

Mama i Nišio-san divile su se mojoj smirenosti u nevolji: nisam izgledala pretjerano užasnuta zbog te uvrede koju sam doživjela. Duboko u sebi, zbunjeno sam osjećala kako bi moja reakcija bila drukčija da su moji napadači bili odrasli. No tu su me razodjenula djeca mojih godina: bila je to samo jedna uobičajena ratna opasnost.

IMATI pet godina pokazalo se kobnim. Iznenada se ostvarila nejasna prijetnja koja je lebdjela nad našim glavama već više od dvije godine: napuštamo Japan. Selidba u Peking.

Iako sam već odavno znala da će se dogoditi takva drama, ipak nisam bila na to spremna. Jesmo li se mogli naoružati protiv propasti svijeta? Napustiti Nišio-san, biti istrgnuta iz toga savršenoga svijeta, krenuti u nepoznato: bilo je to da se čovjeku zgadi.

Posljednje dane provela sam proživljavajući potpuni kaos. Ta zemlja koja se već pedeset godina plašila unaprijed obećanoga divovskog potresa uopće nije shvaćala da je katastrofa pred vratima: zar tlo već nije podrhtavalo zato što će moja osoba biti izbačena tako daleko? Beskrajan je bio moj unutarnji užas.

Ubrzo je iskrsnuo sudbonosni trenutak: trebalo je ući u auto koji je vozio do zračne luke. Nišio-san kleknula je na samu cestu ispred kuće. Primila me u naručje i zagrlila me onako snažno kako se može zagrliti samo vlastito dijete.

Vrata su se zatvorila i ja sam bila u vozilu. Kroz prozor sam vidjela Nišio-san koja je još uvijek klečala čela priljubljena uz cestu. Ostala je u tom položaju sve dok je bila u našem vidnom polju. A zatim više nije bilo Nišio-san.

Tako je završila priča o mojoj božanstvenosti.

TOLIKO sam patila što sam izgubila svoju japansku majku, da sam u zračnoj luci jedva primijetila trenutak kada je rođena zemlja ispljunula naš zrakoplov prema nebu.

Zračna kočija prešla je japansko more, Južnu Koreju, Žuto more i potom sletjela u tuđinu: u Kinu. Ovdje moram objasniti da sam otada tako zvala svaku drugu zemlju osim Zemlje Izlazećeg Sunca.

Uzalud se Narodna Republika Kina te 1972. doista trudila: bila je tuđina.

Tuđina je bila taj svijet straha i neprestanih sumnjičenja. Iako nisam morala podnositi nikakve okrutnosti koje je trpio kineski narod pri kraju Kulturne revolucije, iako me moja dječja dob štitila od neprestane mučnine koju su tamo osjećali moji roditelji, ipak sam u Pekingu živjela kao u središtu uragana.

Ponajprije, zbog osobnog razloga: osim što je ta zemlja bila kriva što nije Japan, otišla je još i tako daleko da je bila potpuna suprotnost Japanu. Napustila sam zelenu planinu i našla se u pustinji nalik pustinji Gobi, jer je takva bila pekinška klima.

Moja je zemlja bila zemlja vode, Kina je bila zemlja suše. Bilo je bolno udisati ovdašnji zrak, toliko je bio suh. Moje progonstvo iz vlažnosti odmah se očitovalo otkrivanjem astme od koje nikada prije nisam patila i koja je postala moj vjerni životni pratilac. Život u tuđini bio je bolest dišnih organa.

Moja je zemlja bila zemlja prirode, cvijeća i stabala, moj je Japan bio planinski vrt. Peking je bio sve ono najružnije što je grad mogao biti, najviše nalik betonskom koncentracijskom logoru.

U mojoj su zemlji živjele ptice i majmuni, ribe i vjeverice, svaka slobodna u protočnosti svoga prostora. U Pekingu su postojale samo zarobljene životinje: teško natovareni magarci, konji čvrsto upregnuti u golema kola, svinje koje su svoju skorbu smrt vidjele u očima izgladnjela naroda s kojim pak mi nismo smjeli razgovarati.

Moja je zemlja bila zemlja Nišio-san, te moje japanske majke koja je bila oličenje ljubavi, nježnih zagrljaja i poljubaca, a japanski je govorila jezikom žena i djece, jezikom blagosti pretočene u riječi. U Pekingu je drugarica Tre, uz izvršavanje jedine naredbe da me jutrom vuče za kosu, s nama govorila jezikom iz doba Četveročlane bande, nekom vrstom antimandarinskog jezika, koji je u usporedbi s kineskim bio ono što je Hitlerov njemački bio u usporedbi s Goetheovim: gnusna izopačenost koja je bila u skladu s pljuskama po gubici.

Ovo uopće nije apsurdan pokušaj da prosudbe petogodišnje djevojčice prikažem istančanim političkim analizama. Strahotu tog sustava shvatit ću tek kasnije, čitajući Simona Leysa (zapravo belgijskog sinologa Pierrea Rvckmansa) i radeći to što je u ono vrijeme bilo zabranjeno: razgovarajući s Kinezima. U razdoblju od 1972. do 1975. bilo je opasno obratiti se čovjeku na ulici, jer je to bilo isto kao da ste ga poslali u zatvor.

Koliko god to nisam razumjela, Kinu sam doživljavala kao dugotrajnu apokalipsu, kao i svu gadost i radost što je sadržila ta riječ. Apokaliptično iskustvo suprotnost je dosadi. Tko promatra urušavanje svijeta istodobno očajava i zabavlja se: postojan užas je predstava, a havarija je poticajna igra, osobito između pete i osme godine života.

ŠTO GOD da je tvrdila propaganda, Peking je gladovao. Pa ipak manje od okolnih sela gdje je pustošila istinska glad. No život je u glavnom gradu, u biti, bio potraga za hranom.

U Japanu je vladalo obilje i raznovrsnost. Gospodin Cang, kineski kuhar, istinski se namučio da s pekinške tržnice donese vječni kupus i vječnu svinjsku mast. Bio je umjetnik: svakog je dana na različit način bio priređen kupus na svinjskoj masti. Kulturna revolucija nije uspjela potpuno uništiti, uz ostalo, i kulinarski duh naroda.

Katkada je gospodin Čang izvodio čuda. Kad bi našao šećer, topio bi ga i izljevao prekrasne skulpture od karamela, pa košarice i hrskave trake koje su izazivale moje oduševljenje.

Sjećam se da je jednoga dana donio jagode. Jagode su bile sreća koju sam već doživjela u Japanu, a i kasnije ću je često doživljavati. No da budem posve iskrena: pekinške su jagode najbolje na svijetu. Jagoda je izvanredno nježna; pekinška jagoda je uzvišeno nježna.

U Kini sam otkrila za mene još nepoznatu glad: glad za drugima. A osobito glad za drugom djecom. U Japanu nisam imala vremena biti gladna ljudskih bića: Nišio-san izdašno me hranila ljubavlju takve kakvoće da mi nikada nije palo na pamet tražiti više. A prema djeci iz joćiena bila sam ravnodušna.

U Pekingu mi je nedostajala Nišio-san. Je li to potaknulo moj apetit? Možda. Srećom, moja majka, moj otac i moja sestra nisu škrtarili u svojoj ljubavi. No ona nije mogla zamijeniti ono obožavanje, onaj kult koji mi je posvećivala dama iz Koea.

Krenula sam u osvajanje ljubavi. Prvi je uvjet bio da se zaljubim: i to se dogodilo odmah i, naravno, bila je to propast koja je udvostručila moju glad. Bit će to tek prva u dugom nizu ljubavnih sabotaza. I uopće nije nevažno što se to dogodilo upravo u toj opustošenoj Kini. U nekoj zemlji blagostanja i mira možda ne bih ni osjetila tu snažnu glad sve do pobune. Najljepše filmske poljupce vidjeli smo upravo u ratnim filmovima.

PEKING mi je otkrio još jedan vrlo zanimljiv podatak: moj je otac bio čudan čovjek.

Kad smo bili sami, uopće se nije ustručavao da o tadašnjem kineskom sustavu kaže sve ono što ta vlast i zaslužuje. Četveročlana banda bila je upravo začudna u svojim zlodjelima. Gospoda Mao i njezina klika nešto su najstrašnije što je ikada postojalo u neoprostivoj gadosti. U Panteonu otpada oni su doživjeli vječnost koju im nitko i ne osporava.

To što ih je moj otac morao posjećivati, dapače i pregovarati s tom vladom, bila je samo zla kob njegova diplomatskog zanimanja. I smatrala sam čudesnim da je sposoban za tako nezahvalan zadatak, no bilo je lako shvatiti nužnost takva zadatka.

Nikada nisam vidjela oca tako sitoga kao tada kad bi se vraćao s kineskih banketa što su ih priredili dužnosnici režima. Dolazio bi nakljukan u svakom značenju te riječi, uzvikujući pritom: 'Ne spominjite mi više jelo!' i 'Ne spominjite mi više Četveročlanu bandu!' Možda se baš politika ovih spomenutih svodila na opijanje sugovornika s tako puno alkohola, a i na pretrpavanje hranom, baš kao na onim primitivnim gozbama gdje se tovljenje suparničkog plemena smatralo vojnim umijećem.

No katkada se događalo da se moj otac s neke takve večere vraćao ne osjećajući gađenje: bilo je to onda kada je imao priliku razgovarati s Ču En Lajem. Njemu se moj otac beskrajno divio. Čini se da mu uopće nije smetalo to što je Ču En Laj bio premijer opasne vlade. A meni je to bilo teško shvatiti. Ili si dobar ili si zao. Ne možeš biti istodobno i jedno i drugo.

No Ču En Laj je to bio. Vrijeme govori: između 1949. i 1976. nitko nije mogao postati premijerom Narodne Republike Kine, a da nije imao, kako bi to neki nazvali, određenu sposobnost izdaje. Ali tu se moglo primijetiti i nešto više od takve vještine: velika vrlina prilagodljivosti. Sudjelovao je u najgoroj vladi i u njoj obuzdavao ludilo koje bi bez njega vjerojatno bilo još mnogo štetnije.

Ako postoji neka povijesna ličnost koja je radila izvan okvira dobra i zla, onda je to sigurno on. Čak mu i njegovi najžešći protivnici priznaju njegovu veličinu i njegove sposobnosti.

To oduševljenje mogega oca za Ču En Laj a poticalo me na razmišljanje. Izvan neke političke prosudbe, za mene nedokučive, osjećala sam istinsku zbunjenost što sam otkrila da je moj otac nerazumljiv i to opravdano.

Nije se radilo samo o očevoj osobnosti. U Kini su se mogli uočiti raznoliki zamršeni slučajevi. U Japanu sam mislila da je čovječanstvo sastavljeno od Japanaca, Belgijanaca i Amerikanaca, koje bih tek usput zapazila. U Pekingu sam se uvjerila da tom popisu treba dodati ne samo Kineze, već i Francuze, Talijane, Nijemce, Kamerunce, Peruance i druge, još čudnovatije narode.

Zabavljalo me otkriće da postoje i Francuzi. Eto, na toj zemlji postojalo je pleme koje je govorilo gotovo istim jezikom kao što je i naš, a prigrabili su i njegov naziv. Njihova se zemlja zvala Francuska, bila je daleko odavde i imala je školu.

Bilo je gotovo s japanskim vrtićem. Moj prvi ozbiljni početak školske godine dogodio se u Maloj francuskoj školi u Pekingu. Učitelji su bili Francuzi i nisu bili baš stručnjaci.

MOJ prvi učitelj bio je neki grubijan koji bi me udario nogom u stražnjicu kad bih zatražila dopuštenje da odem na zahod. Zbog straha od javnog kažnjavanja, više se nisam ni usudila prekidati sat i tražiti to dopuštenje.

Jednoga dana, kada više nisam mogla izdržati, odlučila sam da ću se popiškiti u razredu. Budući da je učitelj govorio, žrtvovala sam se ne dižući se sa stolice. Počelo je savršeno i već sam bila sigurna u uspjeh te tajne operacije, kad se višak tekućine prelio preko stolice i potekao na pod uz šištanje te vodene zmijske. Taj šapat privukao je pozornost nekog doušnika koji je povikao: – Hej, učitelju, ona piša u razredu!

Bolno poniženje: učiteljeva me noga izbacila van uz opći bučni smijeh.

Otkrila sam i nacionalnu složenost: upoznala sam Belgijance koji ne govore francuski. Uistinu, svijet je bio prilično neobičan. A postojali su još i bezbrojni jezici. I neće biti jednostavno snaći se tu, na ovom planetu.

AKO je Biblija bila bitna knjiga u mojim japanskim godinama, atlas je bio glavno štivo mojih pekinških godina. Bila sam gladna zemalja. Zasljepljivala me jasnoća zemljovida.

Već u šest ujutro zatekli bi me zadubljenu u Euroaziju dok prstom pratim granice i čeznutljivo milujem japanski arhipelag. S geografijom sam uranjala u čistu poeziju: nisam poznavala ništa ljepše od rasprostiranja tih prostora.

Nijedna mi se država nije opirala. Jedne večeri, dok sam se na kućnom domjenku prikradala da bih ukrala šampanjac, otac me uzeo u naručje i predstavio veleposlaniku Bangladeša.

– Ah, istočni Pakistan – rekla sam ravnodušno.

Bilo mi je šest godina i obuzimala me strast za raznim narodima. Kako su svi bili smješteni tu, u ovaj geto San Li Tun, to mi je olakšavalo njihovo proučavanje. Kina je bila jedina zemlja koja je skrivala svoj identitet.

Neizmjerne mi se sviđala riječ ‘atlas’. Kad bih jednog dana imala dijete, dala bih mu to ime. Vidjela sam u rječniku da se već netko tako zvao.

Rječnik je bio atlas riječi. Određivao je njihovu površinu, njihova državljanstva, njihove granice. Neobično su me zbunjivala neka carstva: postojao je azimut, beril, odaliska, placebo.

Kad bi netko pomno pretražio sve stranice, mogao bi pronaći i naziv bolesti od koje boluje. Moja se zvala čežnja za Japanom, a to je i prava definicija riječi ‘nostalgija’.

Svaka je nostalgija japanska. Ništa nije japanskije od čežnje za svojom prošlosti i za nestalom veličanstvenosti, a japansko je i proživljavanje protjecanja vremena kao tragičan i veličanstven poraz. Senegalac koji žali za nekadašnjim Senegalom Japanac je koji toga nije ni svjestan. Belgijska djevojčica koja oplakuje svoje sjećanje na Zemlju Izlazećeg Sunca dvostruko zaslužuje japansko državljanstvo.

– Kada se vraćamo kući? – često sam pitala oca. Kuća je bila Sukugava.

– Nikada.

Rječnik mi je potvrdio da je taj odgovor užasan.

Zemlja u kojoj sam živjela zvala se Nikada. Bila je to zemlja bez povratka. Nisam je voljela. Japan je bio moja zemlja, nju sam ja odabrala, ali ona nije odabrala mene. Odabrala me Nikadzemska: bila sam državljanka Nikadzemske.

Stanovnici Nikadzemske nemaju nade. Nostalgija je njihov jezik. Njihov novac je vrijeme koje prolazi: oni ne mogu štedjeti i život im otječe u smjeru ponora zvanoga Smrt, a to je i glavni grad njihove zemlje.

Nikadzemci su veliki graditelji ljubavi, prijateljstva, dopisivanja i drugih divnih tvorevina u kojima je već ugrađena njihova propast, ali oni ne mogu sagraditi kuću, stan ili bilo što nalik trajnom boravištu u kojem se može živjeti. I ništa im se ne čini vrednijim od gomile kamenja koja bi im bila prebivalište. No zla kob otima im obećanu zemlju čim pomisle da imaju njezin ključ.

Nikadzemci ne misle da život znači uspon, zgrtanje ljepote, mudrosti, bogatstva i iskustva; već od rođenja znaju da je život pad, gubitak, lišavanje, odcjepljivanje. Prijestolje su dobili samo zato da bi ga izgubili. Nikadzemci već od treće godine života znaju ono što ljudi drugih zemalja jedva da znaju sa šezdeset tri.

Iz svega ovoga ne treba zaključiti da su stanovnici Nikadzemske tužni. Baš naprotiv: nema radosnijeg naroda. Nikadzemci se i s nekoliko kapi milosti prepuštaju pijanstvu. Njihova sklonost smijehu, veselju, uživanju i zanosu bez premca je na ovom planetu. Smrt ih tako strašno progoni da prema životu osjećaju mahniti apetit.

Posmrtni marš je njihova nacionalna himna, a njihov posmrtni marš je himna radosti: to je tako pomamna rapsodija da zadrhtite već od samog čitanja partiture. Pa ipak, Nikadzemci sviraju sve njezine note.

Bunika je simbol na njihovu grbu.

U PEKINGU je potraga za slatkim bila otežana na drukčiji način nego u Japanu. Trebalo je sjesti na bicikl, vojnicima pokazati da sa šest godina ne predstavljate bitnu opasnost za

kineski narod, zatim požuriti na tržnicu i kupiti izvrsne bombone i karamele kojima je istekao rok trajanja. Ali kako to izvesti kad je mršav džeparac već bio iscrpljen?

Trebalo je tada orobiti garaže u getu. Tamo su odrasli iz zajednice stranaca skrivali svoje pričuve hrane. Te su Ali Babine spilje bile zatvorene lokotom, a lokot komunističke kvalitete lako je ukloniti.

Nisam bila rasist i krala sam u svim garažama, pa i u garaži mojih roditelja koja nije bila najgora. Jednoga sam dana tamo otkrila neku nepoznatu belgijsku poslasticu: speculaas-kekse.

Odmah sam jedan pojela. Zavikala sam: kakva hrskavost, kakvi začini, da vrištiš, previše važan događaj da se to proslavi u garaži. A koje bi mjesto bilo najbolje? Sjetila sam se.

Poskakivala sam sve do naše zgrade, trkom se popela na četvrti kat, uletjela u kupaonicu i za sobom zatvorila vrata. Smjestila sam se ispred golemog zrcala, izvukla svoj plijen ispod pulovera i počela jesti promatrajući svoj odraz u zrcalu: htjela sam promatrati svoju nasladu. Na mom se licu odražavao okus speculaas-keksa.

Kakve li predstave! Promatrajući svoje lice, mogla sam prepoznati sve okuse: bilo je tu šećera, naravno, jer inače ne bih izgledala tako sretno; vjerojatno je to bio smeđi šećer od šećerne trske, sudeći prema uočljivom uzbuđenju jamica na mom licu. Mnogo cimeta, govorio je moj nos, naboran od užitka. Svjetlo u očima nagoviještalo je boju drugih začina, neznanih i uzbudljivih. A prisutnost meda bila je izvan svake sumnje čim sam ugledala svoje usne koje su mazno glumile zanos.

Da bi mi bilo još ugodnije, sjela sam na rub umivaonika i nastavila gutati kekse proždirući se očima. Pogled na moju požudu pojačavao je tu moju požudu.

I ne znajući, postupila sam kao oni ljudi koji odlaze u singapurske javne kuće sa stropovima-zrcalima, da bi se u njima ogledali dok vode ljubav, raspaljeni prizorima vlastitih ljubavnih igara.

Moja je majka ušla u kupaonicu i otkrila tajnu. Bila sam toliko zaokupljena svojim promatranjem da je nisam ni primijetila, već sam nastavila svojim uvježbavanjem dvostrukog proždiranja.

Najprije se razljutila: 'Pa ona krade! I to slastice! I baš ono najbolje, naš jedini omot speculaas-keksa, pravo blago, drugi se u Pekingu ne može naći!'

Pa zatim potpuna zbunjenost: 'Kako to da me ne vidi? I zašto se gleda dok jede?'

Napokon je shvatila i nasmijala se: 'Uživa i želi to vidjeti!'

Tako je dokazala da je izvrsna majka: izišla je na prstima i ponovno zatvorila vrata. Ostavila me samu s mojim uživanjem. Nikada ne bih saznala za taj njezin upad da je nisam čula kako taj događaj prepričava nekoj prijateljici.

NEKOLIKO dana u našem jadnom stanu živio je gospodin koji se nije mnogo smijao. Imao je bradu, što sam smatrala znakom duboke starosti, a zapravo je bio star kao i moj otac koji je o njemu govorio s najvećim poštovanjem. Bio je to Simon Leys. Tata je rješavao njegove probleme s vizom.

Da sam samo znala koliko će za mene biti važno njegovo djelo petnaest godina kasnije, tada bih ga posve drukčije promatrala. No i taj kratki posjet bio je prigoda da otkrijem,

prema poštovanju što su ga njemu iskazivali moji roditelji, jedan bitni podatak: svi poštuju osobu koja piše lijepe i dojmljive knjige.

Poraslo je moje zanimanje za knjige. Znači da više nije trebalo čitati samo Tintina, Bibliju, atlas i rječnik. Trebalo je čitati i ona zrcala užitka i boli, trebalo je čitati romane.

Potražila sam ih. Prstom su mi pokazali romane za djecu. U poprilično zastarjeloj biblioteci mojih roditelja nalazili su se: Jules Verne, grofica de Segur, Hector Malot, Frances Burnett. Započela sam suzdržano. Ipak su se u to doba događale ozbiljne stvari: ratovanje u San Li Tunu, špijunaža na biciklu, krađe s provalama, ciljano pišanje stoječke.

No osjetila sam da me tu čekaju i velika uzbuđenja: napuštena djeca koja umiru od gladi i hladnoće, neposlušne i zle djevojčice, pretjerana proganjanja i društvena dekadencija, sve same umne poslastice. Nisam još zapravo osjećala potrebu za njima, ali sam slutila da će se i to dogoditi.

Najdraže su mi bile priče, bila sam ih gladna i žedna. U Japanu su to bile priče koje je pričala Nišio-san (Jamamba, vještica s planine; Momotaro, breskvino dijete; Bijeli ždral; Zahvalna lisica), ili moja majka (Snjeguljica, Pepeljuga, Modrobradi, Magareća koža, itd.). U Kini su to bile priče iz Tisuću i jedne noći, koje sam čitala u prijevodu iz 18. stoljeća i kojima dugujem svoje najsnažnije književne osjećaje u dobi od šest godina.

U tim pričama o sultanima, dervišima, vezirima i mornarima, najviše sam uživala kad bi se spominjale kraljevine. Tako bi se pojavila jedna, blistavo lijepa, s tim da nijedna pojedinost njezine ljupkosti u toj priči nije ispuštena, no čim bismo došli do daha, uskočila bi neka druga; ona je pak, kazivala je priča, bila neizmjerljivo ljepša od one prve, što bi opis uvjerljivo potvrdio. Malo-pomalo, kad smo već povjerovali kako postoji stvorenje koje nadmašuje prethodno, pojavila bi se treća čiji je sjaj toliko nadmašivao sjaj druge, da ju je otpremio u zaborav. I kad smo već nagađali da ta treća ljepotica mora ostati, zasjenila bi je epifanija četvrte, što se redovito i događalo. I tako dalje.

Takvo nadmetanje u ljepoti nadilazilo je moju maštu. Bilo je to prekrasno.

SA sedam godina imala sam nepogrešiv osjećaj da mi se već sve dogodilo.

Ukratko sam se podsjetila, da bih bila sigurna, kako od toga prijedena ljudskog puta ništa nisam zaboravila: spoznala sam božanstvo i njegovo bezuvjetno zadovoljstvo, spoznala sam rođenje, gnjev, nerazumijevanje, zadovoljstvo, govor, nesreće, cvijeće, druge ljude, ribe, kišu, samoubojstvo, spas, školu, svrgnuće, čupanje korijena, progonstvo, pustinju, bolest, odrastanje i osjećaj gubitka povezan s tim, ratovanje, zanesenost što sam stekla neprijatelja, alkohol i, last but not least, spoznala sam ljubav, tu strelicu odapetu uprazno koja tako sjajno pogađa.

Osim smrti, koja me okrnula nekoliko puta i koja će brojilo opet staviti na nulu, što sam još mogla otkriti?

Majka mi je pričala o nekoj gospodi koja je preminula jer je zabunom pojela otrovnu gljivu. Pitala sam koliko joj je bilo godina. 'Četrdeset devet', odgovorila je majka. Moje godine umnožene sedam puta: pa kakva je to šala? Gdje je tu problem? Umrijeti nakon tako nerazumno dugog života!

Zamaglilo mi se u glavi pri pomisli da bi me gljiva providnosti mogla sustignuti u tako poznoj životnoj dobi: je li potrebno još sedam puta pretrpjeti moj život prije njegova kraja?

Razuvjerila sam samu sebe: odredila sam svoju smrt za moju dvanaestu godinu. Obuzelo me veliko olakšanje. Dvanaest godina je idealna dob za umiranje. Treba otići prije no što počne starenje.

A to znači da mi valja izdržati još pet godina. Hoću li se dosađivati?

Prisjetila sam se kako sam već s tri godine, odmah nakon mojega pokušaja samoubojstva, imala taj mučni osjećaj da sam sve već proživjela. Prema tome, ako sam uistinu u tom davnom trenutku doživjela najveće životno razočaranje i shvatila da vječnost ne postoji, ipak sam otada doživjela niz sasvim zanimljivih pustolovina. Naprimjer, bilo bi mi žao da nisam ratovala jer sam u tome beskrajno uživala.

Znači da nije posve isključeno kako mogu doživjeti nešto što još nisam iskusila.

Ta je misao poticala i ugodu i nezadovoljstvo u isti mah. Mučila me znatiželja: što to moj um još nije uspio spoznati?

Nakon beskrajnog razmišljanja, pojavilo se nešto što mi je gotovo promaknulo: upoznala sam ljubav, ali nisam upoznala i ljubavnu sreću. Odjednom mi se učinilo nepojmljivim da umrem, a da ne doživim tako nezamislivu opojnost.

U proljeće 1975. doznali smo da ćemo tijekom ljeta napustiti Peking i otići u New York. Ta me je vijest začudila: znači da se moglo živjeti i negdje drugdje osim na Dalekom istoku!

Moj se otac ljutio. Nadao se da će ga belgijsko ministarstvo poslati u Maleziju. Amerika ga nije privlačila. No bio je zadovoljan što odlazi iz tadašnje Kine. A i mi svi.

Odlazak iz Pekinga za njega je značio i odlazak iz pakla maoizma, daleko od te odvratnosti i slutnje bezimena zločina.

Za mene je to bio bijeg iz škole, koja je vidjela moje ljubavno poniženje, i bijeg od Tre, koja me svakoga jutra vukla za kosu. Jedino je bilo tužno to što smo se morali oprostiti od gospodina Canga, našega čarobnog kuhara.

U Kini nas je očaravalo ono istinsko kinesko. Nažalost, ta se Kina smanjivala kao šagrenska koža. Kulturna revolucija pretvorila ju je u golemu kaznionicu.

Osim toga ratovanje me poučilo da se treba opredijeliti. Između Kine i Japana nisam oklijevala ni na trenutak. Očito je da su, bez obzira na svaku politiku, te dvije zemlje bile neprijateljski polovi: obožavanje jedne podrazumijevalo je, osim u slučaju da ste najgori licemjer, da vam druga nije po volji. Poštovala sam Carstvo Izlazećeg Sunca, njegovu suzdržljivost, njegov smisao za osjenčavanje, njegovu blagost i pristojnost. Jarka svjetlost Srednjeg Carstva, sveprisutnost crvene boje, njegova sklonost upadljivoj raskoši, njegova grubost i njegova osornost – bila sam svjesna svega toga blještavih, ali me ono već od samoga početka odbijalo.

Tu sam dvojnost proživljavala i na najnižoj razini: između zemlje Nišio-San i Treine zemlje, moj izbor je bio jasan. Jedna od tih dviju zemalja bila je odviše strastveno moja da bi me ona druga mogla prihvatiti.

ZA svoj osmi rođendan dobila sam uistinu izvanredan dar: New York.

Zavjera je bila izvedena tako da smo gotovo doživjeli srčani udar. Upravo su se navršile tri godine našeg boravka pod paskom u getu San Li Tun, gdje smo bili okruženi kineskim

vojniciima koji su nas slijedili u stopu. Tri smo godine drhtali pri pomisli da bi naš najbezazleniji čin ili riječ mogli naškoditi jednom već izmučenom narodu.

Zatim smo svu svoju pokretnu imovinu spakirali za selidbu i krenuli u pekinšku zračnu luku s pet karata za Kennedy Airport. Zrakoplov je preletio pustinju Gobi, otok Sahalin, Kamčatku i Beringov prolaz. Prvi put je sletio u Anchorageu na Aljasci, zbog međuslijetanja od nekoliko sati. Kroz svoje sam okno promatrala neobičan zaleđen svijet.

Potom je zrakoplov ponovno uzletio, a ja sam zaspala. Probudila me sestra nevjerojatnim riječima:

– Diži se, u New Yorku smo.

I doista je trebalo ustati. Cijeli je grad bio takav. Sve se uzdizalo, sve je pokušavalo dotaknuti nebo. Nikada nisam vidjela tako uspravan svijet. U New Yorku sam odmah stekla naviku koju nikada nisam izgubila: hodanje uzdignuta nosa.

Nisam mogla doći k sebi. Ništa na svijetu nije moglo biti tako različito od Pekinga iz 1975. Napustili smo jedan planet i stigli na drugi koji se sigurno ne nalazi u istom sunčevom sustavu.

Kad sam u žutom taksiju opazila sky-line, počela sam urlati. Taj je krik potrajao tri godine.

Naravno, moglo bi se mnogo toga reći o Sjedinjenim Državama Geralda Forda, a osobito o New Yorku, o stravičnim nejednakostima koje taj grad predstavlja i o užasnom kriminalu što ga potiče tolika nepravda. To se nikako ne može zanijekati.

No zbog vjerodostojnog prikaza ushita jedne osmogodišnje klinke ove stranice tako malo govore o tome. Ja čak i ne tvrdim da sam živjela u New Yorku: tvrdim da sam tri godine bila dijete koje je New York doživljavalo kao neko ludilo.

Odmah priznajem i potpisujem, teško sam se ogriješila: nisam bila pri sebi, moji su roditelji tada bili povlašteni, itd. Kada sam se tako ogradila, sada mogu izjaviti: imati osam godina, devet godina, deset godina u New Yorku - to je: divlja radost, divlja radost, divlja radost!!!

ŽUTI taksi zaustavio se ispred zgrade od četrdeset katova. Imala je bezbrojna dizala koja su se penjala takvom brzinom da smo jedva stigli odčepiti uši: već smo bili na našem šesnaestom katu.

Sablažnjiva sreća nikada ne dolazi sama. Kada sam ugledala velik, udoban stan s pogledom na Guggenheim Museum, ugledala sam još nešto mnogo važnije: našu mladu dadilju koja nas je čekala.

I Inge je upravo stigla u New York. Došla je iz onog dijela Belgije gdje se govori njemački. Bilo joj je devetnaest godina, ali je bila tako savršeno lijepa da je izgledala kao da ima deset godina više. Greta Garbo, reklo bi se.

New York i Inge: život će biti veličanstven.

DVIJE sablažnjive sreće mogu potaknuti i treću: mojega brata poslali su u Belgiju da bi nastavio školovanje u isusovačkom internatu. Tako je dvanaestogodišnji Andre, moj državni neprijatelj broj jedan, onaj čije je sveto poslanje bilo da mene dovodi do bijesa, onaj koji nije

propuštao nijednu prigodu da mi javno podvaljuje, veliki brat, najveći brat koji postoji, sada bio poslan na robiju, što me oduševljavalo, a morao je i napustiti moje područje, povući mi se s vidika i, napokon me ostaviti samu s mojom božanstvenom sestrom.

Juliette i ja gledale smo ga kako ulazi u auto s našim roditeljima koji su ga vodili u zračnu luku.

– Zamisli, on jadnik odlazi u belgijski zatvor, dok ćemo mi živjeti u New Yorku - rekla je ona.

– Ima pravde – škrgutala sam ja.

Juliette je s deset i pol godina bila moj san. Kada su je pitali što bi htjela biti kada odraste, odgovarala je: 'Vila.' Zapravo je to ona oduvijek i bila, kao što je to i pokazivalo njezino lijepo lice, uvijek odsutna pogleda. Njezina je najveća želja bila da jednoga dana ima najdužu kosu na svijetu. Pa kako ne biste ludo voljeli to biće koje su vodile tako plemenite namjere?

Procijenila sam svoj položaj: u mojoj blizini će i ubuduće biti moja majka za čiju blistavu ljepotu nikada neću uspjeti naći prave riječi, bit će i moja čarobna sestra, vila nad vilama - i bit će Inge, prekrasna neznanka.

Bit će i moj otac, moj vječni oslonac, i više neće biti velikoga brata.

Kada se život pokaže tako neizmjereno zanosan, to se zove New York.

New York, grad napučen nadzvučnim dizalima koja sam neprestano isprobavala, grad s tako snažnim naglim viorima da sam postajala papirnati zmaj između kruništa nebodera, grad sam po sebi neobuzdan, grad neumjerene pretjeranosti u svojim ekscesima, u svom skrivenom obilju, grad koji ti srce prenese iz grudi u sljepoočnice gdje je neprestano uperen revolver užitka: 'Kličići ili umri!'

Klicala sam. Za te tri godine, u svakoj sekundi otkucaji mogega srca slijedili su pomaman ritam ulica New Yorka, gdje prolaze horde ljudi koji kao da odlučno kroče neznano kamo. Ustrajna i ustreptala, ja sam ih pratila.

Trebalo se popeti na vrh svake malo više zgrade, kao što su Empire State Building, pokojni 'Blizanci' i onaj jedinstveni dragulj zvan Chrysler Building. Bile su tu i zvonolike zgrade, i zbog njih je grad imao ludo uzbudljiv izgled.

Pogled odozgo neizbježno bi izazvao uzvik. A odozdo bi vrtoglavica bila još jača.

Inge je bila visoka metar i osamdeset. Bila je to žena-neboder. Hodala sam po New Yorku držeći je za ruku. Stigla je ravno iz svojega belgijskog sela i nije mogla doći k sebi od svega onoga što je vidjela. Premda su navikli na blještavilo, Njujorčani su se ipak osvrtni u susretu s tom ljepotom, a ja sam se osvrtna za njima plazeći im jezik: 'Mene drži za ruku, a ne vas!'

– Ovo je grad za mene – govorila je Inge dižući nos u zrak. Imala je pravo: njezin grad bio je grad gigant. Mjesta rođenja su besmislena.

Nije moguće da se ona rodila tamo u nekoj zabiti Istočnih kantona, i to ona koja ima visinu i eleganciju Chrysler Buildinga.

Jednoga dana dok smo šetale po Madison Avenue, pritrčao je neki tip do Inge i pružio joj svoju posjetnicu. Radio je u nekakvoj agenciji i predložio joj probno snimanje za manekenke.

– Ja se ne svlačim – odgovorila mu je divljinja.

– Ako se plašite, povedite klinku – rekao je.

Time je umirio djevojku. Dva dana kasnije otišla sam s njom u taj studio, gdje su je počestljali, našminkali i potom je snimali. Poučili su je i manekenskom hodu.

Zadivljeno sam je promatrala. Pohvalili su me što sam tako dobra, jer nikada nisu vidjeli tako tiho dijete. A čemu su se čudili: prisustvovala sam predstavi, ukročena čarima ljepote.

MOJI su roditelji sišli s uma. Nakon tri godine maoističkog zatočeništva, opasno ih je zarazilo kapitalističko obilje. Obuzela ih je groznica i više nije popuštala ni na trenutak.

– Treba izlaziti svake večeri – govorio je moj otac.

Trebalo je sve vidjeti, sve čuti, sve probati, sve popiti, sve pojesti. Juliette i ja uvijek smo u svemu sudjelovale. Nakon koncerta ili mjuzikla, našli bismo se za stolom u restoranu gdje bi nam poslužili odreske veće od nas, zatim opet u kabareu, slušajući pjevačice uz ispijanje burbona. Roditelji su smatrali da za takve prigode moramo biti i prikladno odjevene pa su nam kupili umjetna krzna.

Juliette i ja nismo mogle doći k sebi od tolike raskoši. Opijale smo se omotane krznanim stolama, cmakale staklo koje nas je dijelilo od živih jastoga.

Jedne smo večeri bili na baletnoj predstavi: otkrila sam da tijelo može poslužiti za letenje. Moja sestra i ja jednoglasno smo odredile svoj poziv buduće zvijezde: upisali su nas u slavnu plesnu školu.

U kasnoj noći, žuti taksi vozio je rodnom domu četvero pijanih Belgijanaca koji su promatrali nebo.

– To je pravi život – govorila je moja majka.

Inge nije htjela ići s nama. ‘Volim samo kino i na dijete sam’, govorila je. Imala je svoj noćni život, u sobi poster Roberta Redforda koji je čeznutljivo promatrala.

– Što to on ima, a ja nemam? – pitala sam je ustobočivši se.

Nasmiješila mi se i zagrlila me. Jako me je voljela.

BIO je to moj prvi ozbiljni početak školske godine. Francuski licej u New Yorku bio je nešto posve različito od Male francuske škole u Pekingu. Bila je to snobovska, reakcionarna, podcjenjivačka ustanova. Oholi profesori objašnjavali su nam da nam ponašanje mora biti primjereno eliti.

Nisam se obazirala na te budalaštine. Razred je bio prepun djece koju sam znatiželjno promatrala. Tamo su većinom bili Francuzi, ali i Amerikanci, jer je za Njujorčane upisivanje potomaka u Francusku gimnaziju značilo vrhunac šika.

Nije bilo Belgijanaca. Već sam zapazila tu neobičnu pojavu u cijelom svijetu: uvijek sam bila jedina Belgijanka u razredu, zbog čega su nastajale brojne šale kojima sam se uvijek prva smijala.

Bilo je to u ono vrijeme kada mi je mozak čudesno dobro radio. Trebalo mu je manje od sekunde za množenje iracionalnih brojeva čije sam beskonačne decimale nabrajala s dosadom, toliko sam bila sigurna u svoju točnost. Gramatika mi je izlazila na uši, neznanje je

za mene bilo neshvatljivo, atlas je bio moja osobna iskaznica, jezici su me odabrali za svoju kulu babilonsku.

Sreća da mi se za sve skupa živo fućkalo, inače bih bila odvratna.

Nastavnici su bili ushićeni i zapitkivali me:

– Jeste li sigurni da ste Belgijanka?

To sam im jamčila. Da, i moja majka je Belgijanka. Da, i moji preci također.

Nevjerica francuskih nastavnika.

Dječaci su me sumnjičavo promatrali kao da govore: ‘Tu nešto ne valja.’

Djevojčice su me gledale umiljato. I same pomalo pod utjecajem čudovišnog elitizma Francuske gimnazije, rekle bi mi bez ustručavanja: ‘Najbolja si. Hoćeš li biti moja prijateljica?’ Bila sam zatečena. Takvo ponašanje bilo je nezamislivo u Pekingu gdje su samo ratnici bili zaslužni. Ali nisam mogla odbiti: ne odbijaju se ponuđena srca djevojčica.

Ponekad bi se tu zatekla i neka djevojčica s Obale Bjelokosti, pa neki Jugoslaven ili Jemenac. Bila sam dimuta tim narodnostima, jednako sporadičnima kao što je i moja. Francuzi i Amerikanci uvijek bi bili zaprepašteni kada netko ne bi bio Amerikanac ili Francuz.

Dva tjedna nakon početka školske godine, stigla je jedna mala Francuskinja i jako me zavoljela. Zvala se Marie.

Jednoga dana u zanosu sam joj povjerila strašnu istinu:

– Znaš, ja sam Belgijanka.

Marie mi je tada pružila lijep dokaz ljubavi i prigušenim glasom izjavila:

– Neću to nikome reći.

NIJE mi bilo bitno ići u gimnaziju, već u baletnu školu koju sam revno pohađala.

Barem je tamo bilo teško. Trebalo je svoje tijelo naučiti da postane luk koji se mogao napeti sve do puknuća: strijele bismo dobile tek onda kad bismo ih zaslužile.

Prva etapa je bila špaga. Američka profesorica, stara plesačica nalik kosturu, koja je pušila jednu za drugom, ljutila se na one koje to još nisu mogle izvesti:

– Neoprostivo je da ne možete napraviti špagu s osam godina. U vašoj su dobi zglobovi poput gume za žvakanje.

I ja sam nastojala razvući svoje gume za žvakanje da bih izvela očekivanu špagu. To mi je uspjelo uz vrlo malo napora i bez prevelikog truda. Bilo mi je čudno vidjeti kako mi se noge šire poput šestara.

U baletnoj su školi sve učenice bile Amerikanke. Iako smo se godinama družile, nikada se nismo sprijateljile. Ta mi se plesna sredina čini izrazito individualistička: carevala je samoživost. Kad bi neka djevojčica pri skoku pogriješila i ozlijedila se, druge bi se smješkale: jedna suparnica manje. Te su djevojčice međusobno malo razgovarale, a kad su razgovarale, imale su samo jednu temu: postavu za balet Nutcracker.

Svake godine za Božić, u najvećoj njujorškoj dvorani, desetogodišnja djeca plesala su balet Orašar. U gradu u kojemu je ples jednako važan kao i u Moskvi to je događaj.

Izbornici su dolazili u škole i otkrivali one najbolje. Profesorica je u prvi red postavljala svoje najbolje učenice, a drugima objavljivala da se nemaju čemu nadati. Bila sam vrlo gipka, ali nespretna i loše građena, pripadala sam drugoj kategoriji.

Nakon satova baleta, slijedilo je pijanstvo. Vraćala sam se kući i jurila na četrdeseti kat naše zgrade gdje je bio bazen sa staklenim krovom. Plivala sam promatrajući zalazak sunca iza vrhova najljepših gotičkih tornjeva. Boje njujorškog neba bile su nevjerovatne. Bilo je previše blistavila: ipak su moje oči uspjele sve to progutati.

Kad bih se vratila u stan, rekli bi mi da se uredim što ljepše mogu. Završila bih domaću zadaću u nekoliko sekundi i u salonu se pridružila ocu koji bi mi ponudio viski da nazdravimo.

Pričao mi je kako ne voli svoj posao:

– UN nije za mene. Samo pričanje i opet pričanje. Ja volim djelovati.

Potvrđivala sam kimajući glavom i puna razumijevanja.

– A kako si ti provela dan?

– Kao i uvijek.

– Najbolja u gimnaziji, srednja žalost na baletu?

– Da. No bit ću balerina.

– Naravno.

Uopće nije u to vjerovao. Čula sam ga kako govori prijateljima da ću biti diplomat. ‘Slična mi je.’

Potom smo odlazili na Broadway i slavili noć. Obožavala sam te izlaske. Već sam u tim godinama bila noćna ptica.

MOJI uspjesi kod djevojčica u gimnaziji bili su poticajni i odlučila sam pokušati s onim najtežim osvajanjem: Inge.

Pisala sam joj ljubavne pjesme, kucala na njezina vrata i davala ih njoj. Čitala ih je odmah dok je pušila cigaretu ležeći na svom krevetu. Ispružila bih se pored nje i promatrala dim koji se penjao uvis: to su izgarali moji stihovi.

– Lijepo je – rekla bi.

– Znači da me voliš?

– Naravno da te volim.

– Poljubi me.

Ljubila me i škakljala po trbuhu. Vrištala sam od smijeha.

Zatim je opet postala sjetna i opet je pušila gledajući u strop.

Znala sam zašto je tužna.

– On ti se još nije obratio?

– Ne.

‘On’ je bio gospodin u koga je bila zaljubljena.

Jedna od životnih radosti bio je odlazak s Inge u laundry, prostoriju s perilicama rublja smještenu u podrumu zgrade. Ja sam gledala kako se pere rublje, a Inge je za to vrijeme gledala neznanca koji je pušio i čekao da mu se opere rublje.

Sigurno je bio neženja jer se sam brinuo za svoje rublje. Bio je to tridesetogodišnji Amerikanac u odijelu, ozbiljan i uspravan. Inge je tvrdila da slični Robertu Redfordu.

Otkrila je u koje vrijeme on silazi u laundry i više nije propuštala tu priliku da se i ona tamo zatekne. Nikada se neka žena nije toliko uređivala za pranje rublja.

– Napokon će me ipak primijetiti – govorila je.

Sredila je tako da krene istodobno kad i on. U dizalu je upadljivo pritiskala na broj 16, da bi on uočio na kojem će je katu naći. A on je, posve odsutno, pritiskao broj 32.

– Dvostruko od 16: to je znak – uzdisala je ona. ‘Baš svašta’, mislila sam ja.

Taj idiot uopće je nije primjećivao. Meni je rublje koje se vrtjelo i pjenilo u perilici bilo mnogo zanimljivije od njega. Nikako nisam mogla pridobiti Inge da prihvati moje gledište.

– Sigurna sam da nosi naočale za čitanje – šaptala je. – Ima mali trag na nosu.

– Muškarci s naočalama su bezvezni.

– Ja ih obožavam.

Malo sam se raspitala i otkrila da se gospodin njezinih snova zove Clayton Newlin.

Radosno sam otrčala do Inge da joj to objavim, potpuno uvjeren da će je to izliječiti.

– Ne možeš se zaljubiti u tipa koji se zove Clayton – rekla sam kao da je to samo po sebi jasno.

Djevojka je legla na svoj krevet i ponavljala kao u nesvjestici:

– Clayton Newlin... Clayton Newlin... Clayton... Inge Newlin... Clayton Newlin...

Odjednom sam shvatila da je to izgubljen slučaj.

Što joj vrijedi da je tako neopisivo čarobna kad se zaljubila u Claytona Newlina? Što je znala o njemu? Da pere svoje rublje, da nosi naočale za čitanje... I to je bilo dovoljno? Ah, ženska posla!

MOJI su roditelji unajmili brvnaru udaljenu sat i četvrt od New Yorka, duboko u gustoj šumi, i tamo smo često provodili vikende i dio praznika.

U Americi je to sjajno: čim napustite grad, odmah ste nigdje; dvije sekunde prije tu su bile zgrade, a dvije sekunde kasnije nema više ničega. Priroda je bila nevjerojatno prepuštena sama sebi. Ništa je nije sputavalo. Iskricali smo se u ništavilu i činilo nam se da smo tisuće milja daleko od svakog oblika civilizacije.

Inge tamo nije htjela ni nogom kročiti: kad je napokon napustila svoje belgijsko selo, neće se sada valjda uputiti u šumu – a k tome nije smjela propustiti trenutak ako bi se Clayton mogao odlučiti i pokucati na njezina vrata.

Juliette i ja ludovale smo za tim mjestom po imenu Kent Cliffs. Spavale smo u sobičku gdje smo tako glasno i jasno čule zvukove noćnih životinja i drveća koje je pucketalo da smo se stiskale jedna uz drugu, užasnite od tolike sreće.

Zajedno smo se prale pod nekim jadnim tušem iz kojega je naizmjenice tekla čas ledena, čas kipuća voda, pravi higijenski ruski rulet koji je zauzimao naročito važno mjesto u našoj mitologiji.

Brižno smo smišljale naše igre: upriličila bih svoj napad potomanije prije spavanja. Ležala sam pored Juliette koja je tresla moj trbuh pun vode: iz njega se čulo klokotanje nalik slapovima Nijagare i to nas je nasmijavalo do suza.

Danju smo hodale sve do jednog pomalo sablasnog ranca gdje nam je neki divlji tip dopuštao da jašimo na njegovim konjima.

Njegova nas je žena naučila onom osnovnom: osedlati i voditi konja. Zahvaljujući tome, mogle smo krenuti i u šumu. Za velikih vrućina mogle smo si prirediti uistinu čudesnu zabavu: plivanje s konjima. Jahale smo bez sedla i ulazile u jezero ne sjahujući. I tada bi nastupio onaj izvanredni trenutak kad bi konji izgubili tlo pod nogama i počeli zaista plivati, veslajući nogama i uzdignute glave. Tada smo se svom snagom morale uhvatiti za njihov vrat da bismo i dalje bile prave jahačice.

Zimi bi snijeg napadao u metrima. Naši bi nas konji odveli do najdublje bjeline. Povremeno bismo se Juliette i ja pogledavale, prestrašene zbog tolike sreće.

Da, morale smo se bojati. No nisam imala pojma čega se moramo bojati. Tolika je opijenost svakako nešto prikrivala. Živjela sam u tom smušenom strahu koji me je još više zanosio.

Strah je povećavao moju glad. Željela sam sve brže i više. Gotovo sam se gušila od žudnje za svime na svijetu. I snijeg sam htjela jesti. Izmislila sam snježni sorbet: cijedila sam limune, dodavala šećer i gin, odlazila u šumu s tim čudotvornim napitkom, odabirala lijep i gust snijeg, netaknut pršić, izlijevala preko njega taj napitak, izvadila žlicu i jela sve dok se ne bih opila. Vraćala sam se s nekoliko promila alkohola u krvi, pregorjela od snježnog obilja.

U Francuskoj gimnaziji u New Yorku zbio se slučaj koji je mnoge zabrinuo: deset djevojčica iz mogega razreda zaljubilo se u mene. A ja sam bila zaljubljena samo u dvije djevojčice. Tu se pojavio matematički problem.

Taj bi događaj ostao samo obična dvorska drama da nije bilo svakodnevnog prelaženja ulice. U podne, nakon zajedničkog ručka u kantini, svi su učenici imali pravo na sat vremena odmora u Central Parku. Park je bio tako velik i lijep da su svi u školi željno iščekivali baš taj trenutak.

Da bismo stigli do toga divnoga mjesta, morali smo, po nalogu uprave, prolaziti u dugom dvoredu držeći se za ruke. Tako smo mogli prelaziti aveniju koja nas je dijelila od Central Parka, a da pritom ne osramotimo gimnaziju.

Zbog toga je trebalo izabrati nekoga komu ćemo dati ruku dok prelazimo aveniju. Izmjenjivala sam svoje dvije najbolje prijateljice, Francuskinju Marie i Švicarku Roselyne.

Jednoga jutra, milosrdna Roselyne upozorila me na neizbježnu krizu.

– U razredu ima mnogo djevojčica koje bi ti htjele dati ruku kad idemo u park.

– Ja želim dati ruku samo tebi i Marie – odgovorila sam nemilosrdno.

– Jako su nesretne – primijetila je Roselyne. – Corinne je mnogo plakala.

Nasmijala sam se jer sam smatrala da je glupo prolijevati suze zbog toga.

Roselyne se nije složila s mojim stavom.

– Trebala bi katkada dati ruku Corinne ili Caroline. To bi bilo lijepo.

Tako postupaju neke miljenice u haremima kada savjetuju sultanu da ukaže čast nekim zapostavljenim suprugama; može se pretpostaviti da ih u tom vodi milosrđe i oprez – ako bira samo njih, izbijaju očita neprijateljstva.

Sutradan sam dobronamjerno najavila Corinne da ću joj dati ruku za prelazak avenije. Nakon ručka, u trenutku postrojavanja, nevoljko sam se uputila prema njoj, no ne bez žalostivih pogleda prema Marie i Roselyne koje su, uz moju naklonost, imale i nježne mekane ruke, dok sam sada morala držati debelu Corinneinu šapu.

No da je bilo samo to! Trebalo je podnositi i Corinneine radosne usklike, jer je ona taj stisak ruke doživjela kao pobjedu i time se hvalila cijeli dan predstavljajući ga kao događaj od planetarne važnosti.

Cijeloga jutra bez prestanka je glasno najavljivala:

– Dat će mi ruku!

A poslijepodne je provela ponavljajući:

– Dala mi je ruku!

Već sam pomislila da će taj smiješni događaj proći bez ikakvih posljedica.

KADA sam drugoga jutra ušla u razred prije nastave, ugledala sam halucinantan prizor: Corinne, Caroline, Denise, Nicole, Nathalie, Annick, Patricia, Veronique, pa čak i moje dvije miljenice, tukle su se bezumno i nasilno. Dečki su uživali u predstavi i zbrajali bodove.

Zapitala sam Philippea što se događa.

– To je zbog tebe – odgovorio mi je veselo. – Navodno si jučer dala ruku Corinne. Sada te sve one žele držati za ruku. Curice su stvarno glupe!

Najgore od svega, imao je pravo: curice su stvarno glupe. Nasmijala sam se i javno se pridružila dečkima. Uživala sam pri pomisli da je ta tučnjava nastala zbog želje da drže moju ruku dvije i pol minute.

Malo-pomalo i prestala sam se smijati. Zato što im nije bilo dovoljno samo povlačenje za kosu i udarci nogama u potkoljenice: ne, one su se tukle svom snagom. Ovdje šakom u leda, tamo prstom u oko – i već sam vidjela da će jedna od mojih lijepih miljenica izaći razbijena nosa iz te borbe nalik ragbijaškom susretu.

Tada sam kao Krist dignula mirotvorne ruke i svojim glasom nametnula mir.

Istog trena smirila sam tih deset djevojčica i one su me pogledale s obožavanjem. Najteže mi je bilo zadržati ozbiljnost. Rekla sam im:

– Dobro, zaboravimo ono što se jučer dogodilo. Odsada ću davati ruku samo Marie i Roselyne.

Bijes je zasvjetao u osam pari očiju. Neizbježna pobuna:

– Nije pravedno! Jučer si za ruku držala Corinne! Moraš primiti i moju!

– I moju!

– I moju!

– Ne želim vas držati za ruke! Nego samo Marie i Roselyn!

Njih dvije očajničkim su me pogledima molile da se predomislim. I ja sam shvatila da se plaše proganjanja. I ostale klinke su počele vikati, a ja sam se uzrujala:

– Budući da je tako, uspostaviti ću pravilnik.

Uzela sam golem list papira i iscrtala kalendar rukohvata za sljedeće mjesec: svaka nacrtana kućica odgovarala je jednom prelasku avenije i tamo sam upisala imena, onako nasumce i nepravedno, prema svojim željama.

– Ponedjeljak, 12. Patricia. Utorak, 13. Roselyne. Srijeda, 14...

I tako redom. Imena mojih miljenica bila su upisana češće, jer sam ipak imala nekakvo pravo na svoje želje. Najsmješnija mi je bila pokornost toga harema koji je pritom stekao navadu provjeravanja toga dragocjenoga pergamenta. Uopće nije bilo neobično da naletim na neku malu koja pobožno promatra taj raspored i uzdiše:

– Ah, ja sam u četvrtak, 22.

Sve su to promatrali zaprepašteni dečki i govorili:

– Curice su zbilja blesave.

Potpuno sam se slagala s njima. Iako mi je to njihovo obožavanje godilo, ipak ga nisam odobravalala. Shvaćala bih to da su me te djevojčice voljele zbog nekih, po mom mišljenju, uistinu vrijednih osobina: zbog moje spretnosti u mačevanju, zbog moje izvrsne špage, zbog mojega dara za baletni skok, zbog mojega snježnoga sorbeta ili možda zbog moje osjećajnosti.

No one su me voljele zbog onoga što su nastavnici razmetljivo nazivali mojom inteligencijom, a to je bila samo apsurdna sposobnost. Voljele su me samo zato što sam bila najbolja učenica. Stidjela sam se zbog njih.

To mi ipak nije smetalo da budem beskrajno sretna dok držim ruku svoje miljenice. Nisam znala što značim Marie ili Roselyn: je li to bila privlačnost, jesam li im bila statusni simbol, razonoda ili možda istinska nježnost. No znala sam što one znače meni. Nekoć su mi to često uskraćivali, a da to sada ne bih znala cijeniti.

Sve što su mi one davale bilo je samo zbog tog sustava koji mi se gadio: sramnog zakona Francuske gimnazije koji je prstom upirao u slabe učenike, a one najbolje isticao i poticao druge da ih obožavaju. A ja sam voljela one koje su raspirivale moje snove, one zbog čijih sam se lijepih očiju gubila u orijentaciji, one čije su male ruke vodile do tajnovitih odredišta, one koje su me ispunjavale zanosom do zaborava; a one, one su me voljele samo zbog moje uspješnosti.

KOD kuće nije bilo bitno drukčije. Žarko sam voljela svoju prelijepu majku koja me voljela, to je sigurno – pa ipak osjećala sam da to nije ljubav iste naravi. Mama se ponosila mojom takozvanom inteligencijom, ispraznom odlikom, i hvalila se onim što je nazivala mojim dostignućima: jesam li to bila ja? Ne bih rekla. Sebe sam prepoznavala u svojim snovima i u patnjama mojih astmatičnih noći, dok sam samoj sebi stvarala čudesne vizije da bih se spasila od gušenja: svjedodžba nije bila moja osobna iskaznica.

Žarko sam voljela božansku Inge koja me voljela, to je sigurno – ali koga je zapravo voljela? Voljela je smiješnu klinku koja joj je pisala pjesme i u smiješnom zanosu izjavljivala joj svoju strastvenu ljubav. Jesam li to bila ja? Nisam baš bila sigurna.

Žarko sam voljela čarobnu Juliette - o divote li, ona me je voljela baš kao i ja nju, bezuvjetno, voljela me zbog onoga što jesam, spavala je uz mene kad bih noću kašljala: na ovoj je zemlji postojalo mjesto za istinsku ljubav.

NO s muškarcima je bilo jednostavno: voljeti ih ili biti voljena bilo je tek pitanje uma. Voljela sam svoga oca i otac je volio mene. U tome nisam vidjela ništa sporno, a uostalom, nisam ni razmišljala o tome.

Činilo mi se smiješnim da se može tragati za ljubavlju nekoga momka. Imalo je smisla boriti se za neku zastavu ili za neki gral: momak nije ni jedno ni drugo. Upravo to sam pokušavala objasniti Inge. Nažalost, u ovom je slučaju bila nerazumna.

Mimo toga, dečkima sam priznavala brojne vrline: bili su najbolji drugovi u borbi, bolje su se loptali, u borbi se nisu opterećivali svojim kolebljivim duševnim stanjima i, posve jednostavno, poštovali su me takvu kakva sam: njihova suparnica.

Uspjela sam ubiti nekakvog tipa iz mogega razreda, i to samo snagom svojih misli. Uporno sam cijelu noć željela njegovu smrt i ujutro nam je shrvana učiteljica objavila smrt toga dečka.

Sve se može, što se hoće: ako sam ubila toga dečka, mogla bih isto tako ubiti i riječi.

Nikako nisam podnosila tri riječi: patiti, odjeća i kupati (ova posljednja bila mi je osobito mrska u obliku povratnoga glagola). Nije mi smetalo njihovo značenje, i u tom smislu sinonimi su bili dobri. Ježila sam se od njihova zvuka.

Počela sam ih nasmrt mrziti cijelu jednu noć i očekivala jednako laku pobjedu kao u slučaju onog tipa iz razreda. Nažalost, sutradan sam se uvjerila u čestu uporabu tih osramoćenih riječi.

Znači da je trebalo donijeti zakone. Kod kuće i u gimnaziji objavila sam da su te tri riječi zabranjene. Gledali su me začuđeno i nastavili patiti, nositi odjeću i kupati se.

Objasnila sam im na poučan način da će sve biti jednako ako upotrijebimo riječi: boljeti, prati se i odijevati se. Zbunjeno su me promatrali i ništa nisu mijenjali u svom rječniku.

Poludjela sam. Nikako nisam podnosila te riječi. Skakala sam do stropa od ukočene zvučnosti glagola 'patiti'. Poželjela sam nekoga ubiti zbog prenemaganja riječi 'odjeća', s posebnim naglaskom na ono 'ć'. Doživljavala sam vrhunac užasa kod one apstraktne sintagme 'kupati se' koja je trebala opisati nešto najljepše što neko biće može učiniti na ovom planetu: ući u vodu.

Počela sam dobivati napade bijesa kad su ih upotrebljavali u mojoj prisutnosti. Ljudi su slijegali ramenima i dalje ustrajali u svojim greškama. Pjenila sam se od bijesa.

Juliette mi je rekla da se slaže sa mnom: - Grozne su te tri riječi. Nikada više neću ih izgovoriti.

Netko me na ovome svijetu volio.

ZA božićne blagdane moj brat bio je pušten iz belgijskog đaćkog doma i stigao je u New York da dva tjedna provede s nama. S veseljem je doznao za moje jezične zakone i počeo koristiti te zabranjene riječi četiri puta u minuti. Presretan je promatrao moju srdžbu i tvrdio da nalikujem junakinji iz filma Egzorcist.

Nakon petnaest dana vraćen je u svoju belgijsku kaznionicu.

‘Evo, to ti se događa zato što si kršio moje zakone’, mislila sam gledajući ga kako odlazi u zračnu luku.

Sve u svemu, s muškarcima je bilo jednostavnije nego s riječima: mogla sam ubiti dečka u jednoj noći koncentracije. Protiv riječi sam bila nemoćna.

Smatrala sam da nemam sreće: tri nepodnošljive riječi upotrebljavali su svakodnevno. Ne bi prošao nijedan dan bez njihova pojavljivanja; u razgovoru bi me pogađale kao zalutali meci.

Da nisam podnosila riječi ‘kenotaf’, ‘zitung’ ili ‘sveudilj’, moj život ne bi bio tako složen.

Jednoga je dana neki službenik iz gimnazije telefonirao mojoj majci.

- Vaša kći ima prerazvijen mozak.
- Znam – odgovorila je mama koju te riječi nisu uznemirile.
- Mislite li da zbog toga pati?
- Moja kći nikada ne pati – rekla je uz glasan smijeh.

Spustila je slušalicu. Vjerojatno je tip s druge strane žice pomislio da mi je obitelj umno poremećena.

Uostalom, moja je majka imala pravo: ako izuzmemo moje verbalne netrpeljivosti i moju astmatičnu muku, ja nisam patila. Moja takozvana umna nadmoć bila mi je, ponajprije, sredstvo uživanja: bila sam gladna i za sebe sam stvarala svjetove koji me, naravno, nisu nasitili, ali su mi pružali zadovoljstvo tamo gdje je vladala glad.

ZA ljetne praznike naši roditelji upisali su sve troje djece u kamp za mladež, u blizini brvnare u Kent Cliffesu. Htjeli su da se uklopimo u pravu američku sredinu, kako bismo što bolje govorili taj jezik.

U devet ujutro tata nas je vozio u kamp i dolazio po nas tek u šest popodne. Dan je, neizbježno, započinjao na najsmješniji način: pozdravom zastavi.

Sva djeca i odgojitelji bili su okupljeni na travnjaku oko netom podignute američke zastave. Zaorila se molitva iz stotinu grudi:

– *To the flag of the United States of America, one nation, one...*

To domoljubno blebetanje u kojem su se čula samo velika slova gubilo se u zdušnu nesuglasju. Andre, Juliette i ja nismo mogli doći k sebi od tolike gluposti: nismo bili u New Yorku, bili smo u američkoj šumi i u njoj njegovali istinske vrijednosti – bilo je to da pukneš od smijeha, toliko je bilo blesavo.

Biografija gladi

Moj brat, moja sestra i ja potajice smo jednoličnim glasom pjevali druge riječi:

– *To the corn flakes of United States of America, one ketchup, one...*

ODGAJATELJI su nas nazvali: troje Bugara. Tako su oni to shvatili kad smo im otkrili svoju belgijsku narodnost. Inače su bili vrlo ljubazni i govorili nam da su oduševljeni što u kampu imaju djecu iz Istočnih zemalja:

– Blago vama što ste upoznali slobodnu zemlju! Postojale su aktivnosti za lijepo vrijeme i aktivnosti

za loše vrijeme. Budući da je to podneblje bilo izvanredno, više sati dnevno provodili smo u školi jahanja. Tek ponekad, kad bi padala kiša, učili su nas tkati apaška sedla i izrađivati irokeške ukrase.

Nastavnik američkog ručnog rada (tako se zvao navedeni predmet) zvao se Peter i bio je lud za mnom. Koristio je svaku priliku kako bi mi predložio ovu ili onu perlicu dok bih izrađivala ogrlice u stilu plemena Sioux.

– Zaista imaš pravo bugarsko lice – rekao mi je zaljubljen.

Upustila sam se u objašnjavanje o svom pravom podrijetlu: dolazim iz Belgije, ta je zemlja izmislila speculaas-kekse, ima najbolju čokoladu na svijetu.

– Glavni grad Bugarske je Sofija, zar ne? – zapitao me raznježeno.

Odustala sam.

PETER je imao trideset pet godina, a ja devet. Imao je sina mojih godina, po imenu Terry, koji mi se nikada nije obratio, a ni ja njemu. Jedne je večeri taj odgajatelj upitao mojega oca mogu li prespavati kod njega sljedeće noći da bih se igrala s njegovim sinčićem: tata je pristao. To mi je bilo čudno: ako me je Terry želio pridobiti, onda je to dobro skrivao.

Sutra navečer Peter me je poveo k sebi. Na zidovima su visjeli apaški sedleni pokrivači. Njegova ružna i ljubazna žena nosila je čejski nakit. Terry i ja gledali smo televiziju, on mi nije rekao ni riječi, a ni ja njemu.

Večera je bila užasna. Zaklela bih se da je u hamburgerima s pemikamom bio pravi namaz od zgnječениh pauka. U čast Bugarske poslužili su jogurt, uz ispriku da nije dostatno autentičan (omiljena Peterova riječ).

Potom su me odveli u neku veliku sobu gdje se nalazio samo krevet. Bilo mi je čudno što Terry ne spava sa mnom, ali mi je tako bilo milije. Odjenula sam pidžamu i legla.

Tada je ušao Peter noseći neku veliku stvar umotanu u platno. Sjeo je na krevet pored mene. Sav uzbuđen, podigao je platno i pokazao mi vojničku kacigu.

– Ovo je kaciga mojega oca.

Uljudno sam ga promatrala.

– Poginuo je u pokušaju da oslobodi tvoju zemlju – rekao je drhteći.

Nisam se usudila ispitivati ni o kojoj je zemlji riječ, ni o kojem pokušaju oslobađanja govori. Bilo mi je neugodno i pitala sam se što bi bilo pristojno odgovoriti.

Je li trebalo reći nešto kao: ‘Hvala Sjedinjenim Državama što su poslale vašega oca u smrt da bi pokušao osloboditi moju jadnu zemlju.’ Bila je to smiješna situacija i bilo mi je teško zbog mojega dječjeg dostojanstva.

No to još nije bilo ništa. Peter je dugo netremice promatrao kacigu svojega oca, zatim briznuo u plač i čvrsto me zagrlio ponavljajući: – I love you! I love you!

Grlio me kao lud. S glavom iznad njegova ramena, krivila sam lice od stida.

To je potrajalo. Što je trebalo reći tipu koji daje takve izjave? Ništa, nesumnjivo.

Napokon me položio na krevet. Lica okupana suzama, pogledao me u oči i pomilovao po obrazu. Izgledao je kao da me voli, a meni je došlo da pobjegnem. Bilo mi je jasno da mu nemam što zamjeriti, ali sam se osjećala vrlo nelagodno. Zahvalio mi je tonom dostojnim Actor's studija, što sam 'ovaj trenutak podijelila s njim'.

Potom je otišao i ostavio me samu u sobi.

Provela sam noć posve zbunjena. Nikada nisam shvatila što je to bilo.

POVRATAK u New York i početak školske godine.

Ljubav Inge i Claytona Newlina nije uznapredovala ni za milimetar. Moja joj je majka savjetovala da razgovara s njim, da poduzme prvi korak.

– Nikada – ponosno je odgovorila djevojka.

Mnogo sam vremena provela s njom. Bilo mi je divno gledati je. Isprobavala je odjeću pred zrcalom, ja sam komentirala. Jednom je zamalo odjenula večernju haljinu da bi otišla dolje u laundry prati rublje.

Koristila je svaku priliku da ode staviti rublje u perilicu. Mislila je da može predvidjeti kada će doći Clayton Newlin. Promijenila bi se čim bi ga ugledala. Lice bi joj se ukočilo.

Više ne znam koliko puta smo se zatekle u dizalu s Claytonom Newlinom. To je već postalo opsesivno: on, ona i ja u dizalu. Ona ga je proždimala očima, on nju nije vidio, a ja sam nemoćno promatrala taj prizor.

Jedne večeri dogodilo se čudo.

Inge i ja uskočile smo u dizalo istovremeno kada i čarobni neženja. I tada se dogodilo nešto znakovito: postala sam Clayton Newlin. Moje su se oči otvorile i ja sam progledala. Pred sobom sam ugledala najljepšu djevojku na svijetu koja je gledala mene sva ustreptala od ljubavi. Bila sam muškarac kojega je voljela jedna prekrasna žena: bila sam Bog.

Možda taj nesprenjaković Clayton Newlin ne bi nikada primijetio to čudo da ja nisam postala on. Ipak se nije potpuno pretvorio u mene, jer nije kleknuo i nije ju zaprosio. Ali smo napokon otkrile glas Claytona Newlina: predložio je Inge da zajedno večeraju.

Imao je lijep glas. Stigao je toliko očekivani trenutak.

Bila sam Amerikančeve oči, vidjela sam tu lijepu djevojku koja se gotovo onesvijestila, naslućivala sam da je njezino srce prestalo kućati, sada je živjela kroz mene, to je dizalo bilo vrt, jedna mala zmija držala je ruku zaljubljene, bio je to najznačajniji trenutak Povijesti.

Bila sam devetogodišnja klinka koja je svjedočila prizoru između dvoje izabranih, između te žene mojih snova, to utjelovljenje savršenstva u dvadesetogodišnjoj Inge, i tog muškarca njezinih snova, kojemu sam posudila svoju moć, kojemu je, nesumnjivo, pala sjekira u med.

Inge je ostala bez glasa, pretvorila se u oči, vrijedilo je biti Clayton Newlin pa da te netko tako gleda – zar ne bi cijelo čovječanstvo bilo iskupljeno samo kad bi neko božansko biće, tek na kratak čas, pogledalo tako?

I već je bio u njezinu zagrljaju, a ona je udisala njegov dah, reći ću ti veliku tajnu, čekala sam te tako dugo, duže od života, toliko tisućljeća, samo da bih došla k tebi, da se tvoje ruke sklope na mom licu, napokon znam zašto dišem, čak ako i ne dišem ove sekunde, reći ću ti veliku tajnu, lakše je umrijeti nego živjeti, zato ću živjeti za tebe, ljubavi moja, jer svi veliki ljubavnici citiraju Aragona, a da to i ne znaju, ili možda znaju.

Načelo vrste: kada postoji jedan vrt, jedan muškarac, jedna žena, žudnja i zmija, tada treba očekivati istinsku nesreću. U njujorškom dizalu dogodila se planetarna katastrofa.

Inge se vratio glas. Nepojmljiva hladnoća ovladala je njezinim očima i ona je izgovorila tu kužnu riječ: -Ne.

Ne, neće biti večere s Claytonom Newlinom, neće biti ljubavi, čekao si me tisućljećima, a ja ću te iznevjeriti, tvoj će se zagrljaj sklopiti uprazno, tvoj dah nikoga neće sažeci, čekala sam te još od vrta, ali ništa se neće dogoditi, toliko je moćna želja za nesrećom, neću ti reći nikakvu tajnu, lakše je umrijeti nego živjeti, zato će cijeli moj život biti samo smrt, svakog jutra, odmah nakon buđenja, moja će prva misao biti da sam već mrtva, da sam se predala smrti rekavši ne čovjeku koji je bio moj život, samo tako, bez ikakva razloga, bez ikakva drugoga razloga osim te vrtoglavice koja nas tjera da sve promašimo, osim te odvratne moći u riječi ne, toga ne koje me je obuzelo u ključnom trenutku mogega života, ugasite baklje, skinite sjajno ruho, svečanost je završena i prije no što je započela, neka više ne bude sunca, neka više ne bude vremena, neka više ne bude svijeta, neka više ne bude ničega, neka mi više u srcu ne postoji taj neizmjerni zašto, samo sam ja imala svemir u svojim rukama i sama sam odlučila da umre, a tako sam željela da živi, uopće ne razumijem što se to dogodilo.

Nitko nije razumio što se dogodilo. Inge nije razumjela zašto je rekla ne. Ta me je riječ naglo izbacila iz Amerikančeva tijela, ponovno sam postala ja i odmah sam podigla pogled pun nevjerice prema djevojčinu licu.

Vidjela sam kako je u grudima Clayтона Newlina udarila ta riječ ne. U tom je trenu poginulo nešto uistinu veliko. Podnio je to dostojanstveno. Izustio je tek mali 'oh'.

Vraška litota: upravo je doživio apokalipsu, a njegov komentar bio je 'oh'.

Potom se zagledao u svoje noge i ušutio. Nikada više nismo čule njegov glas.

Dizalo se zaustavilo na šesnaestom katu. Inge i ja smo izišle. Priča o kraju svijeta dogodila se u jednom njujorškom dizalu, između kata minus jedan i kata plus šesnaest.

Automatska vrata ponovno su se zatvorila za ljubavnim porazom što ga je doživio Clayton Newlin.

Uhvatila sam Inge za njezinu ledenu ruku i u stan odvukla njezin leš.

Djevojka se srušila na divan. Satima je tupo ponavljala:

– Zašto sam rekla ne? Zašto sam rekla ne? I meni je to bilo prvo pitanje:

– Zašto si rekla ne?

– Ne znam.

Stigla je i moja majka. Inge je s nekoliko grčevitih riječi opisala dramu.

– Zašto ste rekli ne, Inge?

– Ne znam.

Nije plakala. Umrkla je.

Moja je majka odlučila promijeniti tijek Povijesti.

– Nije tako strašno, Inge. Nećete ostati na tome. Ispraviti ćete svoju pogrešku. Pokucajte odmah na njegova vrata i recite mu da ste večeras ipak slobodni. Recite mu bilo što, da ste se prevarili u svom rasporedu, izmislite nešto. Bilo bi preglupo da propustite takvu priliku zbog jedne zabune.

– Ne, gospodo.

– A zašto?

– To bi bila laž.

– Naprotiv, to bi bila istina. Rekli ste mu ne, a pritom ste mislili da: to je bila laž.

– Ne, to nije bila laž.

– Onda, što je to bilo?

– Bio je to glas nesreće. Bila je to sudbina.

– No, Inge, kakve su to gluposti! Učinite nešto!

– Ne, gospodo.

– Hoćete li da mu ja to kažem?

– Nipošto, gospodo.

– Pa to je za poludjeti, ta vaša priča, Inge.

– To je život.

– Svatko se može prevariti. Greške se mogu ispraviti.

– Prekasno je, gospodo. Ništa se tu više ne može. Nije popuštala.

TE sam večeri otkrila nešto strašno: život se može upropastiti jednom jedinom riječju.

Treba naglasiti da to nije bila bilo koja riječ, bila je to riječ ‘ne’, riječ smrti, propast svijeta. Nužna riječ, sigurno, samo što je nakon njujorškog dizala nikada više nisam izgovorila, a da u uhu nisam začula zvižduk metka. Na Divljem zapadu svaki urez na kundaku puške ili na ručici revolvera označavao je jednu smrt: što ima više zareza, to je oružje slavnije. Ako riječi imaju takav popis, onda se riječ ‘ne’, nesumnjivo, može pohvaliti najvećim brojem leševa.

Ubrzo su Ingi otkazali u agenciji za manekenke. – Previše ste nesretni da biste bili lijepi – hladno joj je rekao onaj agent.

Šteta: više joj nije trebala nikakva dijeta da bi bila tanka kao slamka.

Inge je i dalje živjela, mijenjala je muškarce, a i ne želim znati sve o njezinom kasnijem životu. No uvjeren sam da je njezino biće umrlo tamo pred mojim očima, u dizalu, i to samo zbog jedne besmislene riječi.

Nikada je više nisam vidjela nasmijanu.

UŽASAVALA me smrt kao sastavnica života. Da bih se ohrabrila, tražila sam ljubav preko svake mjere. Nalik srednjovjekovnom vladaru koji je porezima tlačio svoj iscrpljeni narod, i ja sam od svojih miljenica tražila nečovječan ljubavni danak: doslovce sam ih bacila na koljena.

One su rado na to pristajale, ali me njihove žrtve nikada nisu zadovoljavale. Inge je bila mrtva i više mi nije mogla pružiti ljubav. Tada sam se usmjerila prema najuzvišenijoj od svih žena: prema svojoj majci.

Objesila bih joj se oko vrata.

- Mama, voli me.
- Volim te.
- Voli me jače.
- Jako te volim.
- Voli me još jače od toga.
- Volim te koliko čovjek može voljeti svoje dijete.
- Voli me još više od toga.

Odjednom je moja majka ugledala čudovište koje ju je obgrlilo. Vidjela je ljudoždera kojega je rodila, vidjela je glad osobno, s njezinim golemim očima, glad koja je tražila utaživanje preko svake mjere.

Vjerojatno nadahnuta mračnim silama, majka je izgovorila nešto u čemu će neki vidjeti okrutnost, ali su njezine riječi bile nužno odlučne i odigrale su glavnu ulogu u mojem daljnjem životu:

- Ako želiš da te volim još više, osvoji me. Ta me rečenica uvrijedila. Pocrvenjela sam:
- Ne! Ti si moja majka! Ne moram te osvajati! Ti me moraš voljeti!
- Ne, to ne postoji. Nitko ne mora nasilu nekoga voljeti. Ljubav se mora zaslužiti.

To me je uništilo. Bila je to najgora vijest koju sam ikada čula: morat ću osvajati rođenu majku. Morat ću zaslužiti njezinu ljubav, kao i sve druge ljubavi.

Dakle, nije dovoljno da se samo pojavim i tražim da me vole. Dakle, ja nisam božansko biće. Dakle, bez ikakva sam pokrića tražila one faraonske količine ljubavi. Zaprepastila me lavina tih ‘dakle’.

Moram osvojiti majku: to baš neće biti jednostavno. Kako ću to izvesti? Pojma nemam.

A da stvar bude još gora: ljubav treba zaslužiti. Bila sam poput engleske kraljevske obitelji kad su saznali da moraju platiti porez: kako to? Zar na to nemam prirodno pravo?

Osim toga, osjećala sam da ću nezasitno trebati ljubav: redoviti me obroci neće zadovoljiti. Morat ću zaslužiti obilne količine ljubavi. Ukratko, morat ću se pasje pomučiti.

Čekao me vraški posao. I tako sam shvatila ono što će mi se otada neprestance potvrđivati: morat ću se truditi u životu.

Ta me je misao unaprijed iscrpila.

Nasreću, bila je tu Juliette. S njom je obilje bilo neograničeno, bezuvjetno.

Bila je čudesna. Pisala je pjesme urešene nerazumljivim pridjevima. Uvijek je u svoju dugu kosu upletala cvijeće. Šminkala je oči i frizirala svoju školsku knjižicu. Konji su je

voljeli. Dobro je pjevala. Potukla se u dvoboju s nekim tipom iz razreda koji joj je odrezao prst. Znala je bacati i okretati palačinke u zraku. Bila je drska prema odraslima.

Znala me je zadiviti.

Roditelji su je hvalili jer je čitala Theophilea Gautiera. To mi je bio mig kako bih mogla osvojiti majku.

Odlučila sam da ću čitati knjige preozbiljne za moju dob. Pročitala sam Jadnike.

Oduševili su me. Thenardier je proganjao Cosette, bilo je to izvanredno. Očaravao me Javertov progon Jeana Valjeana.

Čitala sam zato da bi mi se divili. Čitala sam i otkrivala da se i sama divim. Divljenje je bilo izvanredan osjećaj, izazivalo je trnce u rukama i olakšavalo mi disanje.

Čitanje je bilo povlašten prostor zadivljenosti. Potpuno sam mu se predala da bih se često divila.

NJUJORŠKI život nastavljao se u neprestanim opijanjima.

Bilo je to dugotrajno veselje, ali smo Juliette i ja već shvatile pravilo: potrajat će tek neko vrijeme. Čim Belgijsko ministarstvo vanjskih poslova to odluči, otići ćemo tamo kamo nas pošalje.

Zato ćemo se što više opijati. Kamo god dalje poslali našega oca, to sigurno neće biti neka tako mahnita zemlja i sigurno će biti manje viskija i noćnih izlazaka.

Zaljubila sam se u jednu balerinu, Susan Farrell, zvijezdu New Yorka u ono vrijeme. Bila je zastrašujuće privlačna. Odgledala sam sve njezine baletne predstave. Jedne sam je večeri dočekala iza pozornice da bih od nje kupila papučice koje je upravo nosila: pred mojim zaljubljenim očima izula ih je sa svojih sićušnih stopala, napisala mi posvetu na njima i zagrlila me.

Primijetila sam da imamo isti broj noge, iako je meni bilo tek devet godina: vjerojatno su se zbog vježbanja nožni prsti Sušan Farrell skvrčili. Pobožno sam nosila samo njezine papučice. U gimnaziji sam hodala na prstima. Dečki iz razreda tvrdili su da sada imaju dokaz moje umne poremećenosti.

U trenutku kad bih oko gležnjeva vezivala vrpce na papučicama koje sam dobila od Sušan Farrell, gotovo da bih osjetila stisak njezinih stopala na mojima i drhtala bih od ushićenja.

Slušala sam učiteljicu gledajući je ravno u oči, prividno posve usredotočene pažnje. Istodobno sam mislila samo kako kvrčim nožne prste po uzoru na svoju muzu. Beskrajno sam uživala.

NA ljetu nas je otac ukrcao u dodge i odveo nas u obilazak američkog zapada.

Mislila sam da znam što znači 'velik'. Trebalo je automobilom prokrstariti Sjedinjenim Državama da bi se uistinu počela nazirati veličina: danima smo se vozili ravnim cestama, a da nismo sreli žive duše.

Beskrajne pustinje, polja tako golema da su djelovala kao da ih nitko ne obrađuje, pašnjaci unedogled, planine koje se dižu nebu pod oblake, divljine kamo ljudska noga nije kročila, moteli puni zombija, prastara stabla, Kalifornija i, za moj deseti rođendan, San

Francisco koji sam odmah zavoljela svim svojim srcem. To je bio grad po mojoj mjeri: te njegove bezumne strmine i padine, Golden Gate Bridge i nejasno prisjećanje na Hitchcockovu Vrtoglavicu na svakom uličnom uglu.

DESET godina: najznačajnije doba mojega života, potpuna zrelost djetinjstva. Mojoj sreći ravna je bila samo moja tjeskoba: u daljini sam čula mrtvačko zvono. Ako se još i nisu čuli mukli nemiri puberteta, već su se čule zlokobne i jasne glasine o odlasku.

Bit će to posljednja godina u New Yorku. Još samo dvanaest mjeseci. Stvari su već poprimile miris smrti, što ih je činilo tako uzvišenima, tako ganutljivima. Orkestri buduće nostalgije već su ugađali svoja glazbala.

Moj je otac saznao da će sljedeće ljeto dobiti imenovanje u Bangladešu. Prvi put u životu bit će veleposlanik. Radovao se tomu, a i zato što će napokon napustiti UN gdje se toliko dosađivao.

I prije no što smo tamo otišli, znali smo da će Bangladeš, najsiromašnija zemlja na svijetu, biti prava suprotnost New Yorku. Preventivno sam udvostručila količine viskija. Nikada dovoljno opreza.

Vraški sam se priviknula na pomisao da je život beskrajno alkoholizirano veselje, da ga sačinjavaju plesačice, da ga pokreću mjuzikli i da su mu na obzoru neboderi Manhattana.

Radije nisam ni pomišljala na krajnju bijedu te sljedeće zemlje.

Juliette i ja jednodušno smo se prepustile neobuzdanosti. Za prijašnjih proslava Halloweena obično bismo se prerusavale u vještice ili u gejšu. Te godine, za posljednji Halloween našega života, Juliette se maskirala u secesijskog templara, a ja u pagodu s Marsa. Hodale smo mračnim ulicama urlajući barbarske napjeve i sabljom napadajući neznance.

Juliette je odlučila da našu mršavu uštedu treba spiskati u New Yorku.

– U Bangladešu nećemo imati što kupovati – upozorila je.

Razbile smo svoje štedne kašice da bismo pile Irish Coffees, Whiskies sour on the rocks, koktele surovih imena. U stanu smo ispijale ‘zelenu opaticu’, kako je moja sestra dosjetljivo nazvala taj poznati apsint zelene boje. Inge nam je davala cigarete koje su upeterostručile naša pijanstva. U gimnaziju sam dolazila mamurna.

– To je pravi život – rekle bismo jednoglasno.

NAPUSTITI New York značilo bi napustiti i moje miljenice. Dvostrukim sam se žarom posvetila Marie i Roselyne. Zaklele smo se na vječnu ljubav, razmijenile smo krv, nokte, kosu.

Naš je oproštaj trajao mjesecima, kao u nekoj operi. Bez prestanka smo veličale našu strast, prisjećale se užasa skoroga razdvajanja, pričale o žrtvama na koje bismo jedna za drugu spremno pristajale (‘kada te više ne bude ovdje, nikada više neću jesti sladoled od pistacije’), tražile u književnosti dovoljno potresne odlomke kojima bismo izrekle tragediju na pomolu (‘.. neka dan počne i neka dan završi...’), za vrijeme sata isprepletale noge ispod klupa.

Marie i Roselyne su me uvjeravale da će biti moje uciviljene udovice. Prema njihovim riječima, oplakivat će me i glavu posuti pepelom. U svojoj sam se dobroti zabrinula radi njihove buduće boli: da ih utješim, predložila sam im da se međusobno zavole i tako prevladaju užas života bez mene. Svojom postojanom vezom odale bi počast sjećanju na mene.

Sve te grozote izgovarala sam bez podsmijeha. Ispričala sam svojoj majci o beskrajnoj patnji u kojoj će živjeti moje miljenice nakon mojega odlaska. Umjesto odgovora, moja me majka odvela na operu *Così fan tutte*. Jako mi se svidjela, ali nisam shvatila poruku. Jer sam ja uistinu bila spremna da ih volim zauvijek.

Jedne večeri, dok sam svladavala napadaj potomanije ispijanjem tko zna koje litre vode, moja majka, koja je šuteći promatrala prizor, tada me zaustavila:

- Sada je dosta.
- Žedna sam!
- Ne. Upravo si progutala petnaest čaša vode za četiri minute. Rasprsnut ćeš se.
- Neću se rasprsnuti. Umirem od žeđi.
- Proći će. Smjesta prestani!

Osjetila sam tsunami pobune. Opijanje vodom bila je moja mistična sreća koja nikomu nije štetila. Nijedno me drugo iskustvo nije toliko zadovoljavalo i dokazivalo postojanje istinite neugasive velikodušnosti. U tom svijetu gdje je sve bilo ograničeno, gdje mi se činilo da su i najobilniji obroci smanjeni, jedina pouzdana beskonačnost bila je voda, otvorena slavina na vječnom izvoru.

Ne znam je li potomanija bila bolest mojega tijela. U tome bih prije vidjela zdravlje vlastite duše: nije li to bila fiziološka metafora moje potrebe za apsolutnim?

Mama se sigurno plašila da se ne rasprsne moja utroba prepuna tekućine: nije shvaćala dječju narav koja me izjednačavala s cijevi. Moj cjevovod bio je tako brz, da sam pet minuta nakon napada sjedala na zahod i deset minuta pišala, zbog čega je Juliette vrištala od smijeha i sudjelovala u zadovoljstvu postojanja.

Rasprsnula sam se od ljutnje. Htjeli su me odvojiti od vode, mojega elementa. Htjeli su me udaljiti od mojega određenja. Popustila je neka unutarnja brana, pokrenula sam bujice bijesa.

Vrlo brzo sam se smirila. I s tom će strasti biti kao i sa svima ostalima: odavat ću joj se u tajnosti, toj staroj prijateljici koja je maloj Belgijanki dozvoljavala slatkiše, alkohol i neslućene neobuzdanosti.

Već sam imala poduži popis navika koje je trebalo skrivati.

INGE neće napustiti New York. Željela je ostati na mjestu svoje nesreće.

I baš nas je ona odvezla u zračnu luku jednoga strašnoga dana u ljeto 1978.

Bila sam izvan sebe od boli. Nije to bila prva apokalipsa u mom životu. No na takvo se iskorjenjivanje ne možete naviknuti, to je samo taloženje boli.

Inge je trebalo nasilu istrgnuti iz mojega zagrljaja. A s druge strane stakla, moje su mi miljenice slale poljupce. Od užasa nisam znala kamo bih pogledala.

Juliette me primila za ruku. Znala sam da se i ona užasno osjeća, baš kao i ja.

Zrakoplov. Polijetanje. U daljini nestaje New York. Nikada. Odjednom i New York se pridružuje Nikada zemljama. Toliko ruševina u meni. I kako živjeti s toliko smrti?

Moja dosjetljiva sestra pokazuje mi bočicu što ju je sačuvala u torbi.

– To je voda iz Kent Cliffesa.

Sirom otvorenih očiju zagledala sam se u to blago. Kent Cliffes je mjesto gdje smo Juliette i ja doživjele naše najljepše noći. U vodi iz Kent Cliffesa pretočena je ta čarolija. Taj će eliksir zauvijek ostati s nama.

GODINE 1978. Bangladeš je bio ulica prepuna ljudi na samrti.

Nikada mi neko stanovništvo nije djelovalo tako odlučno. Svi su imali plamen u očima. Umirali su sa žarom. Krv stanovnika Bangladeša vrela je od sveprisutne gladi.

Naša je kuća bila odvratan bunker gdje je uvijek bilo hrane: najveća raskoš.

Ljudi su se svakodnevno samo borili protiv agonije.

Moji su roditelji zašli u četrdesete godine života. U tim je godinama trebalo odlučno prionuti na posao i preuzeti odgovornost. Moj otac, opijen veličinom svojega zadatka, tamo je postigao mnoge nevjerovatne stvari.

Bilo mi je jedanaest godina. U toj dobi baš i niste suosjećajni. U onom sam divovskom samrtničkom azilu osjećala samo neprestan užas. Osjećala sam se kao sopranistica poslana na najkrvavije bojno polje, koja shvaća da je njezin glas posve neprikladan za taj prizor, no ona nikako ne može promijeniti svoj registar. Bilo je bolje ušutjeti.

Ušutjela sam.

Moja je sestra sudjelovala u mojoj šutnji. Bile smo previše svjesne svojega povlaštenoga položaja da bismo se usudile izgovoriti i jednu jedinu riječ. Bila nam je potrebna dosad neviđena hrabrost za izlazak na ulicu: trebalo je opremiti oči, zakriti ih štitom.

Iako pripremljen, pogled je ostao porozan. Ravno u želudac primala sam udarce tih neviđeno mršavih tijela, tih patrljaka koji su se pojavljivali na nezamislivim mjestima, tih rana, tih guša, tih oteklina, a ponajviše, tolikih gladnih očiju čiji je krik bio tako prodoran da ga nikakve vjeđe nisu mogle prigušiti.

Vraćala sam se u bunker bolesna od mržnje, te mržnje koja nije bila upućena nikome posebno, pa sam je izlivala po svemu, ne štedeći ni sebe.

Počela sam mrziti glad, gladi, svoju, tuđe, pa čak i one koji su mogli osjetiti glad. Mrzila sam ljude, životinje, biljke. Samo je kamenje bilo pošteđeno. Da sam barem bila kamen!

JULIETTE i ja smo zabrazdile. Došao je tata, da bi ozbiljno porazgovarao s nama: zamolio nas je da se pri-beremo. Nikada ne bismo smjele zaboraviti da bi ovdje baš svatko volio biti na našem mjestu. Moramo prestati s tim grizodušjem. On se uvijek ponosio nama pa se nada da će tako biti i ubuduće. – Život ide dalje – rekao je.

Ta je rečenica bila splav za koju sam se pokušala uhvatiti. Cesto sam mislila na svoje miljenice i svakoj sam napisala veliko žarko pismo. Nisam ni pokušala pisati o Bangladešu: nisam nalazila riječi. Rekla sam im da iskoriste to što žive u New Yorku.

Juliette i ja neprestance smo samo čitale. Ležale smo na kanapeu jedna pored druge i čitale: ona Coletteine Životinjske razgovore, a ja roman Grof Monte-Cristo. Bilo je neobično zamišljati da postoji svijet u kojem uhranjene životinje vode sofisticirane razgovore ili pak onaj gdje čovjek rasipno može cijeli život posvetiti jednom jedinom cilju: osveti.

Izlazile smo sve manje i manje; roditelji su nam to zamjerali. Izgovarale smo se na vrućinu. Tata bi natopio znojem i po četiri košulje dnevno i nije shvaćao u čemu je problem.

– Vi ste razmažene.

Juliette je prihvatila tu presudu. A ja sam uvrijeđeno odlučila da ću se suočiti i dokazati svoju neustrašivost. Sjela sam na bicikl i pojurila kroz svjetinu sve do središta grada gdje se nalazila velika tržnica. Jedna je klupa bila puna muha: netko je zapljeskao, podigao se oblak muha i pokazao se komad smrdljiva mesa što ga je prodavao neki mesar.

Bio je tu i ljekarnik, nekakav gubavac s tri prsta na desnoj ruci i, možda zbog ravnoteže, sa šest prstiju na lijevoj. Kad bi netko zatražio aspirin, on bi otvorio ladicu, u nju uvukao onaj patrljak s više prstiju i potom pružio šaku tableta.

Ako ih još nije nagrizla bolest, ti su ljudi bili vrlo lijepi. Mršavost im je oplemenila lica. Oči su im silovito blistale. Oskudna odjeća otkrivala je njihova mršava tijela.

Iz glavne ulice širila se nekakva buka. Krenula sam tamo nošena rijekom ljudi, no čuvala sam svoj bicikl. Automobil je pregazio nekakvog tipa. Prešao mu je preko glave i smrskao mu lubanju. Mozak se svjetlucau na suncu.

Pozlilo mi je, skočila sam na bicikl i pobjegla. Nikada više ništa nisam htjela vidjeti.

U bunkeru sam se pridružila svojoj sestri na kanapeu. I više se s njega nisam micala.

TO je već postalo smiješno: bilo je posve sigurno da smo Juliette i ja, u bilo koje doba dana, izvaljene na kanapeu i da čitamo. Premjestile bismo se jedino uvečer kad bismo išle spavati.

Bangladeš se tada okušao u demokraciji. Hrabri predsjednik Zia ur-Rahman želio je opovrgnuti onu opće poznatu činjenicu da krajnja bijeda rada diktaturu. Nastojao je da njegova zemlja postane prava republika dostojna tog imena. Da bi opravdao svoja obećanja o slobodi tiska, počela su izlaziti dva nezavisna dnevnika, ne bi li time ohrabrio raspravu. I tako su se pojavili Bangladesh Times i Bangladesh Observer.

Nažalost, te plemenite namjere završile su porazno: svakoga jutra nakon izlaska i jednih i drugih novina, moglo se vidjeti da su od riječi do riječi, od zareza do zareza, od slike do slike, posve iste. Uzalud su istraživali, nisu našli objašnjenje. To se novinsko prokletstvo nastavilo.

Nedjeljom uvečer, sestra i ja morale smo pisati našem djedu po majci koji je živio u Bruxellesu: sutradan su naša pisma odlazila diplomatskom poštom. Dobile bismo po list čistog papira i zadatak da ga ispunimo. Bilo je strašno: nismo imale što reći. 'Hajde, malo dobre volje!', uporno nas je poticala majka.

Juliette je zauzela jedan dio kanapea, a ja drugi. Šutke, bez međusobnog pomaganja, premetale smo misli tražeći nešto: napokon bismo pronašle riječi i potom pisale najvećim slovima da bismo što bolje ispunile papir. Pri kraju stranice bile smo iscrpljene. Tata bi došao i odnio naša pisma u svoju sobu. Začas bismo začule glasan smijeh. Naša je pisma nazivao Bangladesh Times i Bangladesh Observer. Svakog tjedna događalo se čudo koje je,

iako nije bilo tako iznimno kao što je to Septuaginta, prijevod Svetog pisma na grčki iz 3. stoljeća, ipak na neki način bilo poučno: od riječi do riječi, od zarez do zarez, nas dvije bismo uvijek napisale jednaka pisma. Bile smo postidjene.

Možda smo tako, i ne znajući, omogućile objašnjenje one novinske tajne u Bangladešu: kada su dva različita bića pokušavala ispričati o zbivanjima u toj zemlji, neka ih je verbalna kob tjerala da pišu istovjetne tekstove.

Osim ako, naravno, ta dva bića nisu bila različita. Za Bangladesh Times i za Bangladesh Observer to nismo znale, ali smo se počele pitati zbog nas dviju.

Dijelile su nas dvije i pol godine. Moja je sestra oduvijek u mnogo čemu bila drukčija od mene: mnogo nježnija, mnogo maštovitija, mnogo ljepša i veća umjetnica od mene, Juliette je bila otjelovljenje pjesništva. Uostalom, bila je spisateljica: stvarala je pjesme, romane i tragedije u jedinstvenom nadahnuću. Ja sam bila mistik: kad bi me moja bezbožna sestra iznenadila u molitvi, smijala bi mi se na sav glas. Činilo bi se da je nemoguće pobrkati te dvije osobe.

Pa ipak, bilo je moguće. Naša sličnost počela se razvijati upravo u Bangladešu. A to nismo mi odlučile, niti smo to primijetile. To je pospješio naš život udvoje na istom kanapeu. Odrastale smo kao dvojnici.

U TO vrijeme počela sam željno iščekivati poštu. U početku su povremeno stizala dražesna pisma iz New Yorka: pisala bi mi Marie ili Roselyne. Moja strastvena narav tako snažno bi urešavala njihove riječi, da sam samu sebe uvjerala kako čitam objave njihove odanosti: odmah sam odgovarala bujicom svečanih prisega, a da nisam primjećivala nesklad između onoga što sam ja pisala njima i onoga što su one pisale meni.

I na kraju, i to ubrzo, uopće više nisam dobivala pisma od mojih miljenica. Trebalo mi je vremena da priznam tu istinu: mjesecima sam za to krivila poštu. No moji su roditelji dobivali poštu iz cijeloga svijeta.

Majka me umirivala kako je najbolje znala: - Malo ljudi piše pisma. To ne znači da su te zaboravile ili da te manje vole. Inge te jako voli, ali te je upozorila da ti neće pisati samo zbog toga što pripada onoj vrsti ljudi koji ne pišu.

Pokušavala sam se s tim pomiriti. No bilo je teško, jer su mi miljenice u početku pisale. Zašto su postale osobe koje ne pišu? Zašto su se promijenile?

– Ja se ne mijenjam! – uvrijedila sam se.

– Mijenjaš se, kako ne.

Imala je pravo: ako su moji osjećaji i ostali isti, moj se položaj mijenjao. Uopće više nisam bila kraljica kakvom sam samu sebe smatrala u New Yorku. U najmanju ruku, izgubila sam svoje kraljevstvo.

Srećom, mnogo je još djetinjstva ostalo u meni. Kada su roditelji Juliette i mene vodili da upoznamo zemlju, još sam bila zanesena djetinjom energijom. Čim bih ugledala neki riječni rukavac, jezero ili rijeku – a Bangladeš je vodeno prostranstvo - odmah bih skočila u vodu ne mogavši se oduprijeti zovu elementa. I tako sam zaronila u Ganges do samoga dna, dobila strašnu upalu uha i u valovima ostavila pola sluha.

Jedino bogatstvo i jedina ljepota te zemlje bili su njezini ljudi, ali onako mnogobrojni bili su i glavni uzrok sablasnoga siromaštva. Posjetili smo sve pokrajine i nigdje niste imali što

vidjeti osim tih prekrasnih ljudi. Nažalost, polovica njih je umirala. Bio je to glavni posao u Bangladešu.

A glavni posao mojega oca u Bangladešu bio je da to umiranje spriječi i da osigura pomoć za razvoj zemlje. U nekom selu zvanom Dalátra, u srcu džungle, nalazila se bolnica za gubavce koju je osnovala jedna Belgijanka. Moji su se roditelji žarko zagrijali za to. Dalátra nam je postala drugi dom.

Ta je Belgijanka bila neka vrsta vojnika prerušena u redovnicu i zvala se sestra Marie-Paule. Ta divna žena pokrenula je nebo i zemlju da bi osnovala bolnicu za gubavce. Gotovo da nije spavala, provodila je dane i noći njegujući teško bolesna stvorenja, upravljala je tom svojom bolnicom, pribavljala hranu i tjerala zmije i tigrove.

Život sestre Marie-Paule kretao se u tom smjeru otkada je prije dvadeset godina položila prvi kamen u temelje bolnice za gubavce. Bila je mršava, gruba i opora, što je bilo i razumljivo.

Moji su joj roditelji odmah pomogli u radu. Sestra i ja u početku smo proganjale majmune u džungli. Pokazali su se napasnima. Vratile smo se ,u bolnicu.

Uokolo nije bilo ničega. Sjele smo na neki kamen.

– Želiš li vidjeti gubavce? – upitala sam Juliette.

– Što ti pada na pamet!

– Što ćemo raditi?

– Baš pravo pitanje.

– Što misliš, gdje ostavljaju mrtvace?

– Valjda ih pokopaju.

– Idem ih potražiti.

– Ti si luda.

PREŠLA sam Dalátru uzduž i poprijeko, ali nisam pronašla mjesto gdje su ukapali leševe. Neki lakše bolesni gubavci su šetali. Kakvi su tek oni teško bolesni! Neki je muškarac sjedio na zemlji i nije imao nos: umjesto njega bila je rupa kroz koju mu se vidio mozak.

Zapodjenula sam razgovor s njim. S nekoliko riječi bengalskoga rekao mi je da ne razumije engleski. Mozak mu se pokretao dok je govorio. Zaprepastio me taj prizor: govor je bio um u pokretu.

Uvečer su nam pokazali naše sobe: sestra i ja boravit ćemo u majušnoj ćeliji s prozorom uskim poput glave. Nije bilo struje, osvjetljavala nas je svijeća. U polutami smo nazirale velike paukove kojih sa ja nikada nisam plašila. Pratila sam Juliette na zahod da bih je zaštitila od njih. Činilo mi se da su ti takozvani nužnici puno veća opasnost. Dalátra je bila predvorje pakla. Legle smo svaka na svoju slamaricu i dogovorile se da ćemo što manje napuštati ćeliju. Noću smo pokušavale razabrati zvukove koji su dopirali iz džungle. Danju smo čitale: zadubile bismo se u svoje knjige, moja sestra u Zameo ih vjetar, a ja u Quo vadiš?

Nama je čitanje bilo naša splav Meduze. Ovdje je vladala okrutnost, borba za preživljavanje. Nismo imale ništa protiv tih ljudi koji su oko nas umirali. Samo što smo se

osjećale tako porozno, tako nemoćno pred silnom agonijom i, da nas ta rijeka smrti ne bi povukla sa sobom, mi smo se zakvačile za svoje knjige.

Sestra Marie-Paule čistila je nekakvu gnojnu ranu. Scarlett O'Hara plesala je na balu s Rhettom Butlerom. Neka je žena upravo izgubila osjet u svojim rukama. Petronije je objašnjavao Neronu da su takvi stihovi nedostojni njegova genija.

Pozvali su nas za stol. Svi smo jeli gustu juhu od leće, dok je sestra Marie-Paule prepričavala neke nepodnošljive priče. Negdje u to vrijeme ja sam odlučila da nikada neću osnovati bolnicu za gabavce. Svaka mi čast što sam ostala pri toj odluci.

ZA svoj dvanaesti rođendan dobila sam slona: pravoga. Nažalost, samo na dvadeset četiri sata.

No za to vrijeme slon je bio moj. Popela sam se na njegova leđa zajedno s vodičem slonova i ostala ondje sve dok je trajao moj rođendan. Dok smo prolazili gradom, gledali su me kao kraljicu.

Život bi trebalo provesti na slonu. Tu bi se steklo dostojanstvo, uzvišenost, pravo bogatstvo divljenja. Rado bih bila tamo ostala sve do kraja svijeta.

Kad sam se vratila u bunker na užinu, na tim širokim leđima pridružila mi se i Juliette s tortom s dvanaest svjećica. I vodič i slon dobili su svoj dio, ali se životinja pokazala nezainteresirana za tu poslasticu. Za svoju užinu slon je istrgnuo stablo banane i cijelo pojeo, zatim je progutao crijevo za zalijevanje vrta i zadržao ga u ždrijelu koliko mu je bilo potrebno da se napuni tekućinom (četrdeset minuta).

Tako prekrasan rođendanski dar učinio mi se lošim predznakom. Pokušala sam si objasniti to praznovjerje. Zapravo nisam bila sretna što imam dvanaest godina. Bio je to posljednji dječji rođendan.

JEDNE sam večeri doživjela objavu. Ležeći na kanapeu čitala sam pripovijetku koju je napisala Colette pod naslovom 'Zeleni vosak'. U priči se gotovo ništa ne dogodi: jedna djevojka pečati pisma. Pa ipak, taj me je zapis očarao, a da nisam znala objasniti. Nakon jedne rečenice, koja i nije imala neko bitno značenje, zbilo se nešto nevjerovatno: nešto je prostrujalo mojom kralježnicom, prošli su me tmci i, iako je vani bilo trideset osam stupnjeva, koža mi se naježila.

Bila sam zatečena i ponovno sam pročitala taj odlomak, pokušavajući otkriti uzrok tom uzbuđenju. I opet: tu se radilo samo o rastopljenom vosku, o njegovoj teksturi, o njegovu mirisu, takoreći ni o čemu. I otkuda toliko uzbuđenja?

Napokon mi je sinulo. Bila je to lijepa rečenica: dogodila se ljepota.

Naravno da sam se prisjetila profesorskih predavanja: 'Analizirajte stil ovoga pisca', ili 'Ovo je izvrsno napisana pjesma, ovdje se, naprimjer, četiri puta javlja isti vokal' itd. Takva su raščlanjivanja jednako zamorna kao i ljubavnik koji do sitnica razglaba o ljepoti svoje voljene. Time ne želim reći da ne postoji književna ljepota: samo što taj doživljaj ne možete dočarati drugima kao što ni draži svoje ljubljene ne možete dočarati onomu tko je prema njima ravnodušan. Treba se zaljubiti onako sam po sebi ili se odlučiti i priznati da je to nedostižno.

Za mene je to otkriće bilo jednako kopernikanskom obratu. Čitanje je, uz alkohol, označilo bit mojega života: odsada nametnuto kao traganje za tom nepomućenom ljepotom.

MAMA nas je odvela na more. Raskliman zrakoplov kompanije Bangladesh Biman ostavio nas je u Cox's Bazaru, nekadašnjem kupališnom mjestu iz vremena engleske kolonizacije. Boravili smo u zdanju koje je nekada davno bio raskošan viktorijanski hotel, a sada tek ruševina prepuna golemih žohara. Mjesto ipak nije bilo bez draži.

U Cox's Bazaru više nije bilo turista. Bangladeš općenito više nije bio turističko odredište. Hotel je bio prazan, osim nekog engleskog para od sedamdeset pet godina. Život su provodili u svojim sobama čitajući prepotopne primjerke Timesa: uvečer su silazili u restoran, ona u večernjoj haljini, on u smokingu i prezirno promatrali sve oko sebe.

Svakodnevno smo išle na plažu. Bengalski zaljev bio je apokaliptički lijep: nikada nisam vidjela tako uzburkano more. Nisam mogla odoljeti zovu golemih valova: bila sam u vodi od jutra do mraka.

Nitko drugi nije plivao. Mama i Juliette ležale su na pijesku. Mještani na plaži, uglavnom su to bila djeca, skupljali su školjke da bi ih prodavali. Ponekad sam ih zvala da mi se pridruže u moru. Samo su se smiješili i odbijali.

Bili su to dani opijenosti. Kad bih se približila nebu izronivši iz valova, cijeli bi mi život dobio smisao. Što su bili veći, to su me dalje nosili, još više me podizali.

Noću, u krevetu s baldahinom u trošnom hotelu, dok sam promatrala žohare kako se penju po mreži protiv komaraca, u svojim sam kostima još osjećala ples plime i oseke. Imala sam samo jednu želju: vratiti se tamo.

Jednoga dana, kada sam već satima bila u vodi jako daleko od obale, brojne su ruke uhvatile moja stopala. Oko mene, nitko. Vjerojatno su to bile ruke mora.

Tako je strašan bio moj strah da sam izgubila glas.

Ruke mora popele su se po mome tijelu i strgnule mi kupaći kostim.

Branila sam se očajničkom snagom, ali su ruke mora bile tako snažne i tako brojne.

Oko mene i dalje nije bilo nikoga.

Ruke mora raširile su mi noge i ušle u mene.

Bol je bila tako silovita da mi se vratio glas. Urlala sam.

Majka me čula i potrčala u valove, urlajući tako mahnito kako samo majka može urlati. Ruke mora su me pustile.

Majka me zgrabila u naručje i odnijela do plaže.

U daljini smo vidjele da iz vode izlaze četiri Indijca od dvadesetak godina, vitkih i silovitih tijela. Dali su se u trk. Nikada ih nisu pronašli. Više me nikada nitko nije vidio ni u kakvoj vodi.

Život se pokvario.

Po povratku u Daccu, primijetila sam da mi je jedan dio mozga prestao raditi. Nestala je moja vještina s brojevima. Više nisam znala izvesti ni jednostavne matematičke operacije.

Umjesto toga, u glavi su mi ostala polja ništavila. Ondje su i dandanas.

BILA sam još uvijek protočna, ali je u mom duhu već počeo poremećaj adolescencije.

U meni je progovorio neki novi glas i, bez ušutkivanja prethodnih, postao stalni sugovornik te me priviknuo da mislim dvoglasno. I nikada nije propustio da me sa smijehom upozori na strahotu stvari.

Sestra Marie-Paule već je dugo i uporno tražila belgijsku pomoć za svoju bolnicu. Moj otac stalno je dodijavao ministru i zakladama: napokon su mu najavili dolazak dviju flamanskih časnih sestara koje su odlučile posvetiti svoj život Dalćatri.

Tata je otišao po njih u zračnu luku Dacce. Prije nego što ih odveze u džunglu, ručat će u bunkeru. Čekale smo ih sa zanimanjem što ga žrtvovanja uvijek pobuđuju: tko je to, dovraga, htio napustiti udoban samostan u Flandriji, da bi dao i više od svoga života paklu nekakve bengalske bolnice za gubavce? Kakva li se ljudska tajna krije iza tako lude žrtve?

Vrata im je otvorio vrtlar. Taj prekrasni musliman, koji je otprilike težio pedeset kila u odjeći, načas se ukočio i počeo drhtati. Jedva se pomaknuo da bi oslobodio itekako potreban prolaz i da bi propustio ta stvorenja koja su bila tako golema da je trebalo širom otvoriti oči kako bi ih se vidjelo u cijelosti. Te dvije sestre, koje to zapravo nisu bile, jer nisu bile u rodu, bile su blizanke u pretilosti.

Sestra Lies i sestra Leen imale su dvadeset pet godina. No godine im niste mogli odrediti. Njihova redovnička odora i kovčezi još su više naglašavali tu stečenu sličnost blizanki. Lica su im bila otekline prepune dobrote.

Majka se pravila da nije primijetila njihovu posebnost i započela je s njima vrlo uljudan razgovor. Zapazili smo da sestra Lies i sestra Leen, koje nikada nisu napuštale svoje selo u Zapadnoj Flandriji, govore nekakvim nerazumljivim narječjem. Njihov je govor podsjećao na podrhtavanje poklopca na loncu u kojem se kuhaju krumpiri.

Moji roditelji su se pogledavali kao da se pitaju kako će sestra Marie-Paule primiti novakinje. Nakon ručka, utrpali smo te dvije spodobe u auto i još našli malo mjesta i za nas. Prvi put sam poželjela otići u Dalćatru: nikako nisam mogla propustiti prizor iskrcavanja. Onaj novi glas u mojoj glavi baš je uživao: 'Pogledaj ih, i najmanji odskok vozila izaziva potres te masti. Odsada će ti biti jasno da, želiš li život posvetiti dobru, tada sigurno imaš ozbiljan problem.'

Čim smo stigli, sestra Lies i sestra Leen istovarile su se iz automobila. Zadivljeno su promatrale džunglu koja ih je toliko promijenila od njihova flamanskoga staništa. Sestra Marie-Paule stigla je kao kakav general. Nije čak ni primijetila kakve su grdosije redovnice, već ih je odmah povela tužeći se kako ih čeka strašan posao.

Bilo je to čudo. Sestra Lies i sestra Leen bile su zapravo nadžene. Odradile su nadljudski posao i spasile na stotine gubavaca. Nikada nisu napustile Dalćatru i nikada nisu smršavjele ni grama.

SUSJEDNA Indija bila je zemlja meda i mlijeka u usporedbi s Bangladešom. Onoga tko je došao iz Dacce, Bombaj je podsjećao na New York, a Kalkuta na New Orleans. No bijeda je ovdje bila još sablažnjivija zbog hinduizma koji je podržavao segregaciju. U Bangladešu je tada vladao umjereni islam, nekako osobit zbog egalitarizma.

Bili smo jedina ljudska bića na svijetu koja su stigla u Kalkutu, najbliži grad uz granicu, radi kupovanja hrane. Koliko god da je bilo malo hrane u tom groznom gradu, nama je to djelovalo kao obilje.

Stigli smo i do Darjeelina. Bila sam iznenađena njegovom sjetnom ljepotom. Toliko smo promatrali Everest i ispijali čaj da je i nas obuzelo himalajsko iskušenje: otputovali smo u Nepal na tjedan dana.

Ta zemlja, gdje se živi glave podignute prema nebu da bi se vidjeli vrhunci nevjerojatnih visina, bila je po mojoj mjeri. Ali zemlja na ljudskoj razini bila je posve druga pjesma.

Jedan me je posjet pogodio više od svega što sam vidjela na ovom svijetu: hram Žive božice. Ona je bila dijete koje su brahmani odabrali nakon rođenja prema tisuću astroloških, društvenih, itd. znakova. Djetesce je odmah pripalo redu božanstva i kao takvo bilo je gotovo uglavljeno u samu građu hrama. Djevojčica je na prijestolju sjedila kao u relikvijaru, rasla je obilno hranjena, obasipana cvijećem i počastima, ali nije naučila ni hodati. Jedini pokreti na koje je imala pravo bilo je premještanje obrednih predmeta. Samo su redovnice smjele dići pogled prema njoj.

Samo jednom godišnje, na dan procesije, kada su Živu božicu nosili na divovskoj nosiljci kroz grad i kada ju je mnoštvo dolazilo gledati, zazivati i moliti, djevojčica je imala priliku da vidi stvarni svijet. A tada su je i neprestano fotografirali. Uvečer se vraćala u hram koji je svoja vrata zatvarao sve do sljedeće godine.

Taj je cirkus trajao sve dok djevojčica ne bi navršila dvanaest godina. Na rođendan bi izgubila status božanstva i tada bi je zamolili da im se izgubi iz vida.

Tako su slali u svijet pretilu djevojčicu koja se nije mogla služiti svojim nogama, a koju je i obitelj zaboravila. Činilo se da nikoga nije bilo briga što će se dogoditi s tim novim ljudskim bićem.

Ispred hrama bile su pribodene, kao zavjetni darovi, brojne fotografije sadašnje Žive božice, snimljene u raznim razdobljima njezina života. Bilo je dirljivo vidjeti kako se dražesno dijete iz godine u godinu pretvara u nekakvu svilenu bubu nabreklu od sala. Bilo je i starih fotografija bivših Živih božica, zastrašujući niz djevojčica, jedna deblja od druge, i koje poslije dvanaeste godine više nisu postojale. I moglo se tek postaviti pitanje koji je dio njihova života bio gori: prije ili poslije te kobne dobi.

Bilo mi je dvanaest godina kad sam vidjela hram Žive božice. Bila sam potresena. Srećom, moja sudbina nije imala ništa zajedničko sa sudbinom nepalske djevojčice, ali nešto ju je u mome srcu tako dobro razumjelo.

Čudno, oduvijek sam znala da će odrastanje biti padanje i da će u tom neprestanom opadanju biti i groznih etapa. Hram Žive božice suočio me s istinom koja je bila i moja otkad sam ugledala svjetlo dana: s dvanaest navršenih godina, djevojčice čeka progon iz raja.

U MOJOJ glavi zbivao se poremećaj. Nov glas bio je snažan i to me je odsada ometalo u pričanju priča. Moje unutarne pripovijedanje, mješavina stvarnoga i fantazmagoričnoga nikada nije doživjelo prekid: pratilo je svaki moj i najmanji pokret, i najmanju misao. Kad bih sada pokušala nastaviti tu pripovjedačku nit, nametao bi se taj novi glas koji je dopuštao tek nesklad u slijedu misli, samo anakolut.

Sve je postalo tek dio, slagalica kojoj je nedostajalo sve više dijelova. Mozak, stroj koji je dotada iz kaosa stvarao suvisli tijek, pretvorio se u miješalicu.

TRINAEST sam godina navršila u Burmi. Bila je to najljepša zemlja na svijetu, ali mi je to bilo nepodnošljivo pri pomisli da to spoznajem baš u tim godinama kada sam za to posve nedorasla. Pet godina ranije ili pet godina kasnije mogla bih se suočiti s tako velikim blistavilom. S trinaest godina jednostavno je nisam mogla probaviti.

Pročitala sam Zlatni paviljon Yukia Mishime. Poistovjetila sam se s nesretnim redovnikom koji je zamrzio ljepotu. Mogla me je ganuti samo pri pomisli da je uništavam. Nasuprot tom svećeniku piromanu, ja nikada nisam bila toliko hrabra da prijeđem na djelo: zadovoljavala sam se tek mentalnim požarima. Pomoću njih otkrila sam raskoš okruženja.

Roditelji su nas odveli u Pagan koji je bio još raskošniji od Kjota; drevni grad hramova bio je, posve jednostavno, najuzvišenije mjesto na našem planetu. Slomila sam se. Srećom, saznala sam da je jedan dio ovoga mjesečevoga krajolika proživio stihijsku kataklizmu: tako mi je postao podnošljiviji. Kad bi me raskošne pagode previše opteretile, moj bi ih duh vratio drevnom ognju i odjednom bih u tome uživala.

Slutila sam da je i Juliette jednako uznemirena.

– Previše je lijepo – govorila bi.

Priviknute smo se na takvo izražavanje, pa ipak je i u sestrinom, baš kao i u mom govoru, to trebalo shvatiti doslovno: teško smo disale od tolikog obilja. Tolika je ljepota tražila žrtvovanje, a mi smo mogle žrtvovati samo sebe – ili tu okrivljenu ljepotu. ‘Bilo je to ili ona ili ja’, posve opravdana obrana. Uostalom, i Juliette je, pohlepno i bez riječi, čitala Zlatni paviljon.

MOJE se tijelo izobličilo. U godinu dana narasla sam dvanaest centimetara. Nabujale su mi dojke, smiješno malene, ali je i to bilo previše za mene: pokušala sam ih spaliti upaljačem, kao što su si Amazonke spaljivale dojku da bi mogle bolje napinjati luk. Uspjela sam samo sebi nanijeti bol. Odgodila sam taj problem, uvjereni da ću prije ili kasnije pronaći rješenje.

Taj nemilosrdni rast vratio me u vegetativno stanje mojih prvih godina. Bila sam slomljena od umora. Za mene je bio pravi pothvat potražiti piće: samo me je pomisao na viski mogla pokrenuti. Pila sam da zaboravim da imam trinaest godina.

Bila sam golema i ružna, nosila sam aparat za zube. Ubili su predsjednika Bangladeša, divnoga Zia ur-Rahmana. Čim bih napustila neku zemlju, odmah bi se ondje nešto zbilo. Svijet mi se gadio.

Bangladeš je skršila vojna diktatura. Mene je skršila diktatura vlastitoga tijela. Burma, ta azijska Albanija, živjela je samodovoljno. I ja sam zatvorila svoje granice.

Oca je duboko pogodila smrt Zia ur-Rahmana. Majku je pak pogodilo vegetativno stanje njezinih kćeri, posebice one mlađe koja više nije napuštala kanape.

– Idem po dizalicu – govorila bi kad bi vidjela moje veliko tijelo nasukano na jastucima.

Odvela nas je u engleski klub pod izlikom da ima bazen, a meni se baš fućkalo zbog toga. Tamo mi se dogodila strašna nesreća: jedan petnaestogodišnji Englez, vitak i skladan,

zaronio je u vodu pred mojim očima i ja sam osjetila da me nešto zaboljelo. Užas: poželjela sam momka. Samo mi je to trebalo! Izdalo me vlastito tijelo.

Točno, Englez je imao dugu crnu kosu, blijedu put, crvene usnice i nježne zglobove, ali je ipak bio momak. Prava sramota. Počela sam ga pratiti u stopu, ne bi li me primijetio. Nije me primijetio. Shvaćala sam ga: ja nisam bila dostojna pogleda. Sigurno se u knjigama nalazi lijek za to odvratno stanje. U bezgraničnom zanosu pročitala sam Fedru: ja sam bila Fedra, on je bio Hipolit. Racineov stih odgovarao je mom zanosu. No ipak mi se to stanje nije činilo dičnim.

Odlučila sam da se neću time hvaliti.

U dubini mojega hormonalnoga ništavila vladao je potpun kaos. Ustajala sam noću i odlazila u kuhinju da se borim protiv ananasa: shvatila sam da mi od viška toga voća krvare desni, a meni je trebala ta borba prsa o prsa. Uzela bih veliki nož, hvatala ananas za kosu, oderala ga s nekoliko udaraca nožem i proždrla ga sve do korijena. Ako pri prvom pokušaju krv još ne bi potekla, raskomadala bih još jedan: do onog uzbudljivog trenutka kad bih ugledala žuto meso natopljeno mojim hemoglobinom.

Postala bih luda od uživanja. Jela sam crveno usred zlatnoga. Na okus vlastite krvi u ananasu s užasom bih se naslađivala. Proždrla bih ga brže-bolje i još jače krvarila. Bio je to dvoboj između voća i mene.

Bila sam osuđena na poraz, osim u slučaju da prihvatim i nastavim gubiti do zadnje kapi krvi. Prekinula bih tu borbu prsa o prsa kad bih osjetila da će mi ispasti zubi. Kuhinjski stol bio je borilište gdje bi ostajali zagonetni tragovi.

Ta bi voćna Ilijada djelomice ublažavala moju srdžbu.

DOVOLJNO sam dugo očekivala slom. Shvatila sam, napokon, da do njega neće doći. Trebalo ga je izazvati. Nisam mogla računati na svakodnevicu - državni udari događali su se tek kad bih napustila zemlju – kao ni na metafiziku – uzalud sam temeljito proučavala i nebo i zemlju, nisu se pojavljivali nikakvi predznaci apokalipse.

Bila sam gladna kataklizme, Juliette također. Nismo razgovarale o tome. Već smo se nalazile na tom stupnju na kojem smo i dandanas: mi više ne moramo razgovarati. Jedna zna što proživljava ona druga: sve isto.

Još uvijek sam željela mladog Engleza, moje tijelo i dalje je raslo, unutarnji glas i dalje me je mrzio, a Bog me uporno kažnjavao. Na te sam napade odgovarala krajnje junačkim otporom.

U Bangladešu su me naučili da je glad bol koja ubrzo prestaje: njezine su posljedice trajale, ali tijelo više ne bi patilo. Na toj osnovi, donijela sam Zakon: na dan Svete Amelije, 5. siječnja 1981. godine, prestat ću jesti. Trošit ću se, ali ću se i sustezati. Prema Zakonu, od toga dana neću zaboraviti nijedan osjećaj u svom životu.

Čovjek smije zaboraviti tehničke pojedinosti svemira, pobjedu u Marignanu iz 1515. godine, kvadrat nad hipotenuzom, američku nacionalnu himnu i periodni sustav elemenata. Ali nisam smjela zaboraviti ono što me uzbudilo, pa makar i neznatno, jer je to bio zločin koji su počinili već mnogi ljudi oko mene. Zbog toga me i duševno i tjelesno obuzimao gnjev.

U noći od 5. do 6. siječnja 1981. godine, doživjela sam prvu projekciju vlastitih dnevnih osjećaja: glad im je bila okosnica. Otada se svake noći, brzinom svjetlosti, u mojoj glavi odmata osjećajno klupko, s početkom od 5. siječnja 1981.

Je li se to zbivalo zato što mi je bilo trinaest i pol godina, a u toj su dobi potrebe za hranom najmahnitije? Glad je polako umirala u mojoj utrobi. Njezina je agonija trajala dva mjeseca, što sam doživjela kao dugotrajno mučenje. No pamćenje se spremno pokorilo.

Nakon dva mjeseca boli, zbilo se čudo: glad je nestala i prepustila mjesto bujici radosti. Ubila sam vlastito tijelo. To sam doživjela kao neviđenu pobjedu.

Juliette je bila mršava, a ja kostur. Anoreksija mi se smilovala: pothranjenost je ubila onaj unutarnji glas; prsa su mi opet bila čarobno ravna; više nisam osjećala ni tračak žudnje za mladim Englezom; zapravo, više ništa nisam osjećala.

Taj jansenistički način života – u kojem su duša i tijelo za sve obroke postili - održavao me u ledenom dobu koje je zatrla osjećaje. Bio je to predah: više se nisam mrzila.

BUDUĆI DA više nije bilo hrane, odlučila sam pojesti sve riječi: pročitala sam cijeli rječnik. Nisam smjela preskočiti nijedan pojam: kako unaprijed procijeniti da neke neće biti vrijedne truda?

Iskušenje preskakanja sa slova na slovo bilo je uistinu veliko, kao svakom korisniku rječnika. Trebalo je čitati po strogom abecednom redu, da se ne bi propustio nijedan djelić. Učinak je bio vrtoglav.

Tako sam se uvjerala u enciklopedijsku nepravdu: neka su slova bila zanimljivija od susjednih. Najprivlačnije je bilo slovo A: je li to zbog crne boje koju je uočio Rimbaud? Ili je to samo bila ta uzbudljiva moć i taj zamah početka?

Pri tom čitanju naslućujem da postoji još jedan cilj koji tada nisam sebi priznala: da ne dopustim mozgu da se i nadalje uzaludno troši. Što sam više mršavjela, to sam više osjećala kako moj tobožnji duh kopni.

Oni koji ističu duhovno bogatstvo asketa trebali bi patiti od anoreksije. Nema bolje škole za pravi čisti materijalizam od produženog posta. Nakon jedne određene granice, ono što nazivamo dušom tada hlapi do iščeznuća.

Ta duševna bijeda pothranjena bića toliko je bolna da može izazvati junačke reakcije. U tome ima toliko ponosa koliko i nagona za preživljavanje. U mom se slučaju to svodilo na faraonske intelektualne pothvate, poput čitanja rječnika od A do Z.

Bilo bi pogrešno to doživjeti kao blagodat anoreksije. Bilo bi dobro da to, napokon, bude prihvaćeno: askeza ne obogaćuje duh. Nema vrline u odricanjima.

RODITELJI su nas odveli na planinu Poppa: to je budistički samostan smješten na vrhu planine, koja je toliko strma da izgleda poput priviđenja.

Bilo mi je četrnaest godina i, pod uvjetom da sam odjevena, moglo me se gledati. Redovnici su me promotrili i rekli mome ocu da bi me kupili. Majka ih je upitala zašto bi me kupili.

– Zato što ima put kao porculanska lutka – odgovorili su.

Roditelji su bili oduševljeni, pretvarali su se da su zainteresirani i pregovarali su o mojoj cijeni.

Meni to nije bilo smiješno. U toj dobi postoji neka bolećiva stidljivost.

Težila sam četrdeset kilograma. Znala sam da ću i dalje mršavjeti. Stići ću do onog stanja kada me, čak ni za šalu, nijedan redovnik neće htjeti kupiti. Laknulo mi je od te pomisli.

PROČITALA sam *Parmski kartuzijanski samostan* prvi put. Zaprepastio me taj tekst kao i svi ostali u kojima je zatvor imao važnu ulogu: samo je u tamnici ljubav bila moguća. Nisam znala zašto mi je to toliko značilo.

Uostalom, nije postojala uljuđenija knjiga. Anoreksija me udaljila od društva i zbog toga sam patila. Strastveno sam čitala i knjige o konclogorima: Smrt je moj posao, Zar je to čovjek. Primo Levi ispisao je Danteovu rečenicu: *‘Živjet nam nije k'o što skot je svik'o, već krepost tražiti i znanje.’* Ja sam živjela kao životinja.

Izvan tih rijetkih trenutaka prisebnosti kada sam uočavala koliko je odvratna moja bolest, ja sam se njome veličala. Nečovječnost vlastitih životnih uvjeta pobuđivala mi je ponos.

Govorila sam si da je dobro biti protiv sebe, da će mi to neprijateljstvo protiv same sebe biti spasonosno.

Sjećala sam se ljeta kada sam navršila trinaest godina: bila sam larva iz koje se ništa nije razvilo. Sada kada više nisam jela, bila sam vrlo aktivna i umno i tjelesno. Pobijedila sam glad i otada sam uživala u opijenosti prazninom.

Ustvari, zatekla sam se na vrhuncu gladi: bila sam gladna gladi.

LAOS je bio zemlja ništavila. Ne bih rekla da se tamo ništa nije zbivalo: ali su vijetnamski vlastodršci tako prigušivali potrebe da se potpuno izgubio dojam života.

Nijedna diktatura u povijesti nije bila tako podmukla. Ljudi su nestajali samo noću. Probudili bismo se i više ne bismo imali susjeda, i to zbog neobičnih razloga: razgovarao je s nekim strancem ili je slušao glazbu.

No unatoč toj pogubnoj kolonizaciji, stanovnici Laosa ostali su izrazito posebni ljudi: osuđeni na ništavilo, životarili su elegantno i obzirno.

Selidbe me više nisu pogađale: anoreksija se mogla prenositi.

S petnaest godina i metar sedamdeset, težila sam trideset dva kilograma. Kosa mi je ispadala u pramenovima. Zatvarala bih se u kupaonicu i promatrala svoju golotinju: bila sam leš. To me očaravalo.

U mojoj glavi neki je glas govorio o mom odrazu: *‘Uskoro će umrijeti.’* Bila sam time ushićena.

Roditelji su bili bijesni. Nisam shvaćala zašto se ne vesele zajedno sa mnom. Bolest me izlijčila od alkoholizma. Majka me redovito vagala. Varala sam je za osam kilograma krijući ispod majice metalne šipke i prepuštajući se, dvadesetak minuta prije vaganja, onom mučenju vodom: ulila bih u sebe tri litre za četvrt sata. Bila je to izuzetna bol.

Zato je vrijedilo pogledati se u zrcalo: bila sam skelet s hipertrofiranim trbuhom. Bilo je to tako čudovišno da me je očaravalo. Jedino sam žalila za potomanijom: ta bi mi milost olakšala zadatak.

Mozak se u biti sastoji od masnoće. Najplemenitije ljudske misli rađaju se u masnoći. Da ne bih izgubila pamet, ponovno sam u žaru prevodila Ilijadu i Odiseju.

Homeru dugujem ovih nekoliko preostalih neurona.

JEDNE sam noći, s petnaest i pol godina osjetila da me napušta život. Postala sam utjelovljenje hladnoće. Moja je glava pristala.

Tada se dogodilo nešto nevjerojatno: tijelo mi se pobunilo protiv glave. Odbilo je smrt.

Iako je glava urlala, tijelo je ustalo, otišlo u kuhinju i jelo.

Jelo je u suzama, jer je glava previše patila zbog toga što je radilo tijelo.

Jelo je svaki dan. Kako više ništa nije probavljalo, fizički bolovi pridružili su se duševnim bolovima: hrana je bila stranac, bila je zlo. Francuska riječ 'diable' znači 'onaj koji odvaja'. Jelo je bilo davao koji mi je odvajao tijelo od glave.

Nisam umrla. Iako sam željela smrt: patnje tijekom liječenja bile su nečovječne.

Probudio se i onaj glas mržnje, što ga je anoreksija bila uspavala na dvije godine, i sada me izvrijeđao više no ikada. I nastavio je tako svakoga dana.

Tijelo mi je ponovno izgledalo normalno. Mrzila sam ga kolikogod sam mogla.

Pročitala sam Kafkin *Preobražaj* širom otvorenih očiju: bila je to moja priča.

Čovjek pretvoren u životinju, predmet užasa za svoje bližnje, osobito za samoga sebe, vlastito mu tijelo nepoznato, neprijateljsko.

Po uzoru na Gregora Samsu, ni ja više nisam izlazila iz sobe. Previše sam se plašila ljudskoga gađenja, bojala sam se da me ne zdrobe. Živjela sam u najodvratnijoj mori: sada sam imala obično tijelo šesnaestogodišnje djevojke, što i nije najbolnji prizor na svijetu; no u nutrini, osjećala sam se poput golema žohara i činilo mi se da mi je jedini spas da napustim tijelo.

Više nisam znala u kojoj se zemlji nalazim. Živjela sam u sobi sa Juliette. Njoj je soba služila samo za spavanje. Ja sam u njoj boravila stalno.

Bila sam bolesna pa sam još više vremena provodila u krevetu. Moji probavni organi više ništa nisu podnosili, jer su godinama živjeli kao tehnološki višak. Kad bih pojela nešto drugo osim riže i kuhanog povrća, previjala bih se od bolova.

Te mi je godine vrućica omogućavala jedine dobre trenutke. Po mom mišljenju, nisam dovoljno patila od nje: jedva po dva dana mjesečno. No kakva li odmora za mene! Duh bi mi utonuo u spasiteljsko bunilo. Uvijek su to bile iste slike u mojoj glavi: bila sam veliki stožac koji se šetao zvjezdanim prostorom i trebala sam se pretvoriti u valjak.

Pribrala bih se svom svojom snagom dok bi mi temperatura skočila na četrdeset stupnjeva, samo da bih postala taj traženi tuljac. Ponekad bi mi osjećaj da sam uspjela u svom geometrijskom poslanju pobudio veliki ponos. Budila sam se sva u znoju i uživala u nekoliko minuta mira.

Život u sobi pružao mi je priliku da čitam više no ikada.

Prvi put sam pročitala roman koji ću kasnije ponovno čitati – više od stotinu puta – Montherlantove Djevojke. Nad tim sam štivom likovala, jer je potkrijepilo moje uvjerenje kako je dobro biti bilo što, samo ne žena. Bila sam na dobrom putu jer sam bila žohar.

Vrlo, vrlo rijetko, smogla bih snage i izašla iz sobe. Izgubila sam zdrav razum.

Držala sam govore o nepostojanju duše. Nekom dužnosniku sam se obratila vrlo prisno.

Igre na sreću, kao i glazba, bile su zabranjene u Laosu. Trebalo je dobro osigurati prostor i za jedno i za drugo. Kartanje je bilo izjednačeno s igrama na sreću: whist je postao uzvišena aktivnost koja gotovo da podliježe prohibiciji.

Znala sam beskrajno dugo promatrati kartaše. Jednoga dana zapazila sam jednog varalicu. Glasno sam ga upozorila. Poricao je. Udarila sam ga šakom u oko. Otac me smjesta poslao u sobu.

Kako mi je sudbina namijenila boravak u sobi, postala sam prorok haruspeks: iz kreveta sam promatrala let ptica na nebu. U letu ptica vidjela sam samo let ptica: svako drugo tumačenje značilo bi pojednostavnjivanje. Nije postojalo ništa lude za promatranje.

Ptice su često letjele previsoko da bih im mogla odrediti vrstu. Obrisi su im se svodili na arapsku kaligrafiju koja lebdi u zraku.

Toliko sam željela biti upravo to: nešto neodređeno i slobodno da leti bilo kamo. A bila sam zatvorena u neprijateljsko i bolesno tijelo, i u duh opsjednut razaranjem.

Čini se da se sljedbenici međunarodnog terorizma većinom novače među djecom diplomata. To me uopće ne čudi.

U SEDAMNAESTOJ godini našla sam se na Sveučilištu u Bruxellesu.

Bio je to grad prepun tramvaja koji su u pola šest ujutro napuštali spremište uz sjetnu škripu i u nadi da idu u beskraj.

Od svih zemalja u kojima sam živjela, Belgiju sam najmanje razumjela. Možda se podrijetlo svodi upravo na to: da se pitaš o čemu je tu riječ.

Valjda sam i zbog toga počela pisati. Nerazumijevanje nečega pravi je kvasac za pisanje. Moji su romani uobličili ono nerazumijevanje koje je raslo.

Anoreksija mi je poslužila kao lekcija iz anatomije. Poznavala sam to tijelo koje sam rastavila. Sada ga je trebalo opet sastaviti.

Čudno, u tome mi je pomoglo pisanje. Ponajprije je to bio fizički čin: trebalo je svladati prepreke da bih nešto izvukla iz sebe.

Taj je napor istkao neku vrstu tkiva koje se premetnulo u moje tijelo.

SREĆOM, u mom je životu postojala sestra. Dobila je vozačku dozvolu. Otada me često vodila na more. Bili su to dani iz snova.

Vozila je do Coqa, između Wenduynea i Ostendea. Spavale smo na dinama i pričale o stvarima koje ne postoje. Beskrajno dugo smo hodale po plaži.

Juliette je bila moj život i ja sam bila njezin. Neki članovi obitelji govorili su da smo previše vezane i da bi nas trebalo razdvojiti: više ih ne bismo vidale.

Jednoga dana priznala sam joj da pišem. Ona je prestala pisati sa šesnaest godina. Činilo mi se pomalo kao da sam ja preuzela tu štafetu. Rekla sam joj da svoj rukopis nikada neću pokazati nekom drugom.

– Ja nisam netko drugi – rekla je.

Tada je pročitala moju priču o jajetu. Nisam očekivala njezino mišljenje.

Vratila mi ju je uz jedinu primjedbu:

– Autobiografska je.

U divovskom jajetu žumanjak nije odolio državnom udaru mladih revolucionara.

Proširio se u bjelanjak, a ta apokalipsa lecitina izazvala je rasprsnuće ljuske. Tada se jaje pretvorilo u titanski omlet koji se razvijao u svemirskom prostoru sve do kraja svijeta.

Da, valjda je to autobiografija.

IMALA sam dvadeset jednu godinu i diplomu filologije u džepu kada sam kupila jednosmjernu kartu za Tokio.

To je pretpostavljalo užas: napustiti Juliette koja će ostati u Bruxellesu. Nas dvije nikada se nismo razdvajale. Juliette mi je govorila: ‘Kako možeš otići?’ Bio je to zločin, znala sam to. No osjećala sam da to treba učiniti.

Zagrlila sam je tako snažno da sam je gotovo ugušila, i krenula. Zajecala je tako jako da to još odjekuje u mojoj glavi. Nevjerojatno je koliko možemo patiti.

Tokio: nije to bio onaj Japan koji sam poznavala, pa ipak bio je to on. Skrivene između čudovišnih magistrala, malene ulice sačuvale su moju zemlju, pjesmu prodavača slatkih krumpira, starice u kimonu, buku vlakova, miris obiteljskih objeda, dječju viku: sve mi se vratilo.

BIO je siječanj 1989. godine. Bilo je hladno, nebo je bilo neprestance potpuno plavo. Japanski nisam govorila od svoje pete godine, bila sam uvjerenja da sam ga zaboravila. No japanske riječi nailazile su u vagonima u moju glavu.

Proživljavala sam predivnu pustolovinu sjećanja. Imala sam dvadeset jednu godinu, ali sam imala pet godina. Činilo mi se da sam otišla prije pedeset godina, a kao da je prošlo samo jedno godišnje doba.

Cijelo sam vrijeme bila uzbuđena. Kad je neki željezničar zazvonio ding-ding-ding, kao upozorenje da stiže vlak, cijeli bi mi se život izbrisao, opet sam bila u Sukugavi, naježila sam se i potekle su mi suze.

Šest dana nakon mojega povratka u tu zemlju, koja je očito bila moja, upoznala sam jednoga dvadesetogodišnjeg momka iz Tokia, koji me pozvao u muzej, u restoran, na koncert, u svoju sobu, a zatim me predstavio svojim roditeljima.

To mi se još nikada nije dogodilo: momak se prema meni ponašao kao prema ljudskom biću.

Osim toga bio je šarmantan, ljubazan, profinjen, odgojen i savršeno pristojan: prava suprotnost vezama koje sam imala u Bruxellesu.

Zvao se Rinri što znači Moral, a takav je i bio. To je ime tamo tako rijetko kao kod nas Pretekstat ili Eleuterija, no japanska je onomastika navikla na rijetke riječi.

Bio je bogat nasljednik. Njegov je otac bio najveći japanski draguljar.

U očekivanju preuzimanja očeve tvrtke, Rinri je studirao kao i ja, kako to već ide u Japanu kada pohađate neko drugo sveučilište osim onih jedanaest slavni: nemarno.

Studirao je francuski jezik i književnost za svoje zadovoljstvo: naučila sam ga mnogim izrazima.

Ja sam studirala poslovni japanski: i on je meni obogatio rječnik.

Bila je to avantura pod izgovorom učenja jezika.

Rinri je vozio pravi automobil kakav voze jakuze, bijel i blistav poput njegovih zubi.

Pitala sam ga:

– Kamo idemo? Odgovorio je:

– Vidjet ćeš.

Navečer bismo bili u Hirošimi ili na brodu koji vozi na otok Sado.

Otvaramo bi francusko-japanski rječnik, dugo tražio i izjavio:

– Evo: ti si kvintesencija.

U njegovoj obitelji nije bilo tako zabavno: jedini nasljednik volio je Bjelkinju.

Gledali su me poprijeko. Bili su krajnje uljudni, ali su znali kako će mi pokazati da im nisam po volji.

Rinri to nije primjećivao. U vezi s njim imam samo lijepa sjećanja: taj mladić bio je pravi biser.

Bila sam jednu godinu starija od njega, što je bilo dovoljno da postanem ane-okusan: ‘supruga-starija-sestra’. Smatrali su da zbog svojega velikoga iskustva moram podučavati životu ‘zaručnika-mlađeg-brata’.

Bilo je to zabavno. Učila sam ga piti jaki čaj kakav sam i sama pila. Povratio je.

GODINE 1989. počela sam pisati puno radno vrijeme. Snagu za to dalo mi je japansko tlo koje sam ponovno otkrila. Tamo sam usvojila ono što je kasnije postalo moj ritam: najmanje četiri sata posvetiti pisanju.

Pisanje nije imalo više ništa zajedničkoga s onim nesigurnim početkom; postalo je ono što je i danas – veliki poriv, uživanje u strahu, žudnja koja se neprestano napaja, pohotna potreba.

TOGA ljeta Juliette mi se pridružila u Tokiu. Vrištale smo od životinjske sreće što smo opet zajedno. Nikada se neću naviknuti na život bez nje.

Juliette je bila tu: hodočašće je moglo započeti. Sin-kansen nas je vozio sve do Koba, zatim nas je neki vlak iz predgrađa ostavio u Sukugavi. Već smo na željezničkoj stanici shvatile da je to putovanje greška.

Selo se gotovo uopće nije promijenilo: promijenile smo se moja sestra i ja. Jočien mi se učinio sićušnim, a igralište nezanimljivo. Mala ulica koja je vodila do kuće bila je otužna. Čak su mi se i okolne planine činile malene.

Kad smo stigle pred kuću našega djetinjstva, provukla sam glavu kroz pukotinu u zidu i razgledala vrt: bio je isti, ali sam ja napustila svoje carstvo i preda mnom je bio običan vrt.

Juliette i ja doživjele smo to kao da šecemo bojnim poljem punim leševa.

– Idemo odavde!

NA željezničkoj stanici, iz neke telefonske govornice nazvala sam Nišio-san. Nitko se nije javio. Zbog toga sam osjetila i žaljenje i olakšanje; umirala sam od želje da je opet vidim, ali sam se bojala i razočaranja. Boljelo me što me povratak razočarao, no to sam ipak mogla podnijeti; da isto doživim s voljenom dadiljom, to ne bih preboljela.

Mjesec dana kasnije otišla je moja sestra. Obećala mi je da ćemo se vrlo brzo opet vidjeti. Pa ipak sam satima cviljela poput životinje.

Uvečer bi me Rinri često vodio u tokijsku luku. S uzbuđenjem smo promatrali tankere. Bilo je tamo i besmislenih gomila automobilskih guma. Najdraže mi je bilo promatrati divovske Komatsu-dizalice: te su metalne ptice ratničkom uzvišenošću prkosile moru.

Kad bismo se okrenuli, mogli smo vidjeti vlakove kako prolaze starim nadvožnjakom. Noću bi me ta željeznička tutnjava uzbuđivala. Bilo je lijepo.

U svojem automobilu jakuze, Rinri je puštao CD-e Rjuićia Sakamota. Ponudio bi mi hladni sake: to je bilo u modi. U Japanu je postmodernizam imao svojih draži.

IZ JEDNE telefonske govornice nazvala sam Nišio-san 31. prosinca 1989. godine. Javila se. Vrisnula je od iznenađenja kad je saznala s kim razgovara. Upitala sam je hoće li sa mnom proslaviti Novu godinu u Kjotu.

Kobe nije daleko. Dočekat ću je na željezničkoj stanici.

Dan sam provela drhteći pri pogledu na Zlatni paviljon. Nisam ga zapalila. Mislila sam samo na ponovni susret koji se bližio. Vladala je ona strašna vlažna hladnoća, tako tipična za zimu u Kjotu.

U dogovoreni sat vidjela sam kako iz vlaka izlazi neka mala gospoda visoka metar pedeset. Odmah me prepoznala:

– Jako si visoka, ali ti je lice isto kao kad si imala pet godina.

Nišio-san imala je pedesetak godina. Izgledala je starije: teško je radila.

Zagrlila sam je. Bilo je nekako nelagodno.

– Kada smo se vidjele zadnji put?

– Bilo je to 1972. Prije više od sedamnaest godina. Osmijeh moje dadilje nije se promijenio.

Rekla je da želi ići u kineski restoran. Odvela sam je. Ispričala mi je da su se njezine kćeri blizanke udale i pokazala mi je fotografije svoje unučadi. Popila je mnogo mandarinskog vina i bila je jako vesela.

Rekla sam joj da ću za nekoliko dana početi raditi kao prevoditeljica u jednoj od najvećih japanskih tvrtki. Nišio-san mi je čestitala.

U ponoć smo, u skladu s tradicijom, pošle u hram zvoniti zvonima. Stari je grad odzvanjao sa svih strana. Nišio-san se smijala, pomalo pripita. Oči su mi bile pune suza.

DOGODIO se strašan potres u Kobeu, 17. siječnja 1995. godine.

Sutradan, 18. siječnja, u Bruxellesu, bez prestanka sam nazivala Nišio-san. Uzaludno. Možda su veze bile u prekidu. Bila sam zabrinuta.

Nekim čudom, 19. siječnja, dobila sam Nišio-san. Rekla mi je da se njezina kuća srušila na nju i da ju je to podsjetilo na 1945. godinu.

Ona je dobro, njezina obitelj također. No zadržala je starinski običaj da novac drži skriven u kući i sve je izgubila. Korila sam je:

- Obećaj mi da ćeš sada odmah otvoriti račun u banci.
- Da tamo pohranim sitniš koji imam u džepu?
- Nišio-san, pa to je grozno!
- Pa što onda? Živa sam.

Kraj

O autorici

Amelie Nothomb rođena je 13. kolovoza 1967. u Kobeu (Japan). Prvu je knjigu, roman *Higijena ubojice*, objavila 1992. Slijedili su *Ljubavna sabotža*, *Protiv Katiline* i drugi romani kojima je utvrdila svoj status književne zvijezde frankofonog svijeta, a za *Strah i trepet* dobila je Veliku nagradu za roman Francuske akademije. *Robert je njezino ime*, *Antikrista* i *Lastavičin dnevnik* recentni su joj bestseleri, a hvaljeni roman *Ni d'Eve ni d'Adam* osvojio je nagradu Flore 2007. i samo u Francuskoj dosegnuo nakladu od 350.000 primjeraka.